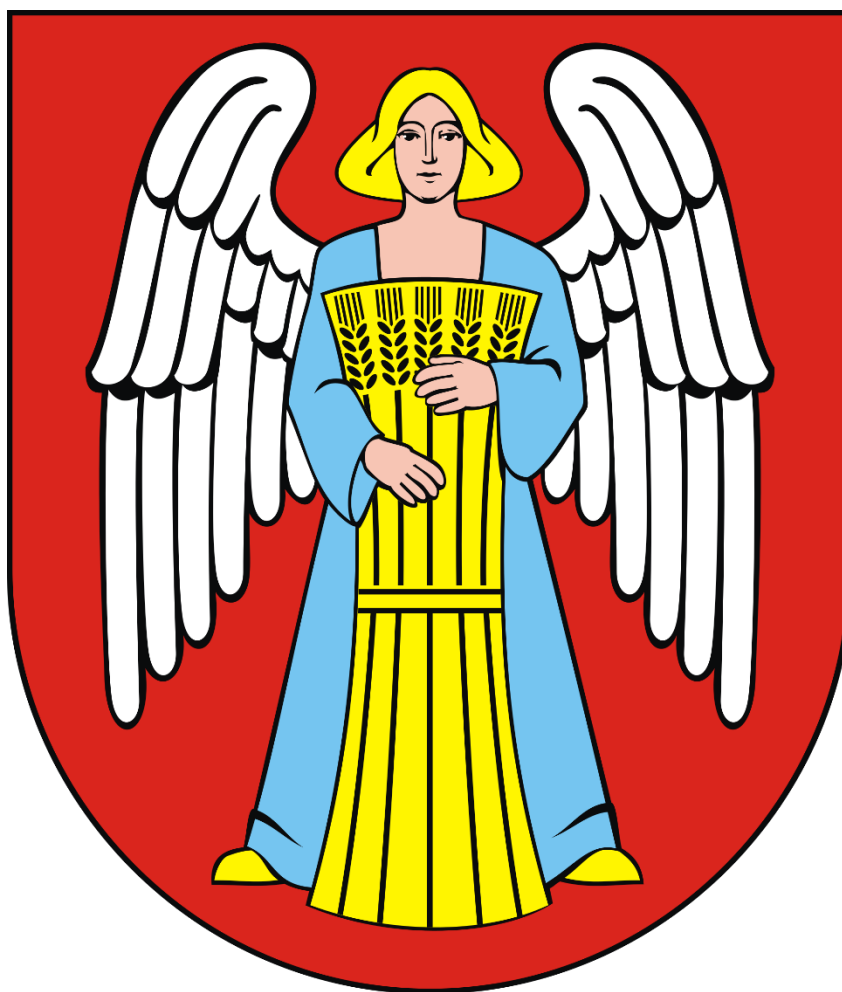

Strategia Rozwoju Gminy Zławieś Wielka na lata 2015-2023

Spis treści

<i>WSTĘP</i>	3
<i>STRESZCZENIE</i>	5
I. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ GMINY	9
1.1. Położenie geograficzne i administracyjne oraz środowisko przyrodnicze gminy	9
1.2 Warunki geologiczne i hydrologiczne	16
1.3 Struktura demograficzna	20
1.4 Rynek pracy	30
1.5 Infrastruktura społeczna.....	36
1.6 Opieka społeczna	41
1.7 Organizacje pozarządowe i aktywność społeczna	46
1.8 Turystyka	48
1.9 Oferta spędzania czasu wolnego i dostęp do kultury	54
1.10 Infrastruktura techniczna.....	57
1.11 Główne wnioski z diagnozy obszaru	70
II. ANALIZA SWOT.....	72
III. CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE NA LATA 2015-2023.....	80
3.1 Misja rozwoju gminy	80
3.2 Cele strategiczne i operacyjne	81
3.3 Spójność z dokumentami nadrzędnymi	94
IV. WDRAŻANIE I MONITORING.....	98
4.1 Wdrażanie strategii	98
4.2 System monitorowania.....	98
<i>PODSUMOWANIE</i>	100
<i>Spis tabel</i>	114
<i>Spis załączników</i>	115
<i>Spis rysunków i fotografii</i>	116
<i>Spis wykresów</i>	116

WSTĘP

Strategia Rozwoju Gminy Zławieś Wielka na lata 2015-2023 została opracowana na zlecenie Urzędu Gminy w Złejwsi Wielkiej i jest jednym z kluczowych dokumentów planistycznych, określającym główne kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego oraz podstawowe narzędzia realizacji celów dla obszaru gminy. Niniejszy dokument stanowi kontynuację działań rozpoczętych już w 2000 r. w ramach kolejnych strategii rozwoju gminy Zławieś Wielka. Analogicznie do poprzednio przyjętych rozwiązań, dokument został podzielony na część analityczną, obejmującą szczegółową diagnozę obszaru gminy oraz strategiczną, uwzględniającą zestawienie celów strategicznych, operacyjnych oraz zadań na lata 2015-2023.

W ramach prac nad dokumentem uwzględniono efekty realizacji wcześniejszych zadań i programów, dane statystyczne i ewaluacyjne dostępne w oficjalnych źródłach, jak również głosy lokalnej społeczności – podmiotów gospodarczych i społecznych działających na terenie gminy Zławieś Wielka oraz mieszkańców. Dzięki zachowaniu oddolnego charakteru prac nad strategią, w ramach wyznaczonych celów i zadań na lata 2015-2023 znalazły się obszary interwencji wskazane wspólnie przez samorząd i społeczność jako kluczowe dla rozwoju gminy.

W oparciu o zdiagnozowany potencjał gminy Zławieś Wielka, jej zasoby, ale również potrzeby i kluczowe problemy, przygotowana została analiza SWOT (silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń) dla obszaru objętego strategią, uzupełniona o cenne uwagi dzięki konsultacjom społecznym oraz informacjom zebranych od mieszkańców. Analiza stała się podstawą dla zdefiniowania celów strategicznych i operacyjnych.

Wyznaczone cele strategiczne zostały poddane analizie pod kątem zgodności z dokumentami strategicznymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim. Komplementarność Strategii Rozwoju Gminy Zławieś Wielka z innymi dokumentami strategicznymi w zakresie głównych kierunków działania pozwoli osiągnąć cenny efekt synergii, wzmocni trwałość osiągniętych rezultatów, a także ułatwi pozyskiwanie środków w ramach programów i funduszy zewnętrznych.

Strategia zawiera zestawienie zadań w ramach każdego z celów. Proces wdrażania będzie podlegał monitoringowi w oparciu o wyznaczone wskaźniki. Jako dokument planowania długoterminowego, obejmujący lata 2015-2023, będzie podstawą dla opracowania w tym okresie dokumentów szczegółowych, w tym Wieloletnich Planów Finansowych, strategii tematycznych oraz rocznych budżetów gminy.

STRESZCZENIE

Niniejsza strategia składa się z dwóch podstawowych, wzajemnie powiązanych elementów: części diagnostycznej oraz części strategicznej. Jako pierwszy etap prac została przeprowadzona diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, w odniesieniu do sytuacji występującej na terenie całego powiatu toruńskiego oraz województwa kujawsko-pomorskiego. Jako podstawowy okres analizy przyjęto lata 2007-2015, co pozwoliło na przeprowadzenie pełnego porównania danych lokalnych i regionalnych w oparciu o oficjalne zestawienia Głównego Urzędu Statystycznego. Dane te zostały uzupełnione o informacje pochodzące z Urzędu Gminy i jednostek organizacyjnych oraz innych podmiotów i rejestrów, m.in. Starostwa Powiatowego w Toruniu, Instytutu Dziedzictwa Narodowego, aby jak najdokładniej zaprezentować aktualną sytuację na terenie gminy.

Przeprowadzona diagnoza pozwoliła na stwierdzenie, że:

1. Do potencjału obszaru gminy Zławieś Wielka należy zaliczyć rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych, rozwój przedsiębiorczości, aktywizację społeczno-zawodową mieszkańców z wykorzystaniem licznych podmiotów trzeciego sektora oraz rozwój gminy w oparciu o przynależność do Bydgosko - Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego.
2. Najważniejszymi zasobami gminy są jej walory przyrodnicze, korzystna struktura demograficzna i dodatnie saldo migracji, aktywność i chęć mieszkańców do działania na rzecz rozwoju obszaru w formie grup nieformalnych i organizacji pozarządowych.
3. Główne potrzeby zgłaszane przez mieszkańców to wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy i zwiększania zarobków mieszkańców, poprawa stanu infrastruktury publicznej, i bezpieczeństwa na drogach, wzmacnianie tożsamości lokalnej i dalsza integracja społeczności, rozbudowa infrastruktury w związku z intensywnym osadnictwem, poprawa atrakcyjności oferty turystycznej, w tym budowa ciągów pieszo-jezdnych, gazyfikacja, działania związane z ochroną środowiska, tj. utylizacja azbestu, budowa przydomowych oczyszczalni ścieków, montaż instalacji OZE, wymiana pieców na proekologiczne, budowa sieci wod – kan oraz energooszczędnego oświetlenia ulicznego.
4. Główne problemy, z którymi borykają się mieszkańcy gminy Zławieś Wielka, obejmują niewystarczający poziom rozwoju przedsiębiorczości i aktywności zawodowej, niskie zarobki mieszkańców, niewystarczające wykorzystanie potencjału turystycznego, braki w infrastrukturze publicznej (turystycznej, kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej, społecznej,

drogowej, oświetleniowej, kanalizacyjnej, znikomą ilość chodników) oraz ofercie usług (specjalistycznych usług medycznych, ośrodków opieki społecznej, opieki nad dziećmi do lat trzech).

W oparciu o przeprowadzoną diagnozę wybrano następujące główne obszary interwencji:

I. Rozwój przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy.

II. Poprawa stanu infrastruktury.

III. Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców.

Kolejnym etapem pracy było zestawienie uzyskanych informacji w formie analizy SWOT oraz zatwierdzenie głównych obszarów interwencji. Ustalenia z diagnozy, projekt analizy oraz kluczowe obszary interwencji zostały zaprezentowane podczas spotkań z mieszkańcami gminy. Przeprowadzone zostały trzy spotkania w dniu 13.09.2015 r. w miejscowościach Łążyn, Zławieś Wielka i Górsk, w których udział wzięło ponad 70 osób reprezentujących władze gminy, jednostki podległe gminie Zławieś Wielka, lokalne organizacje pozarządowe, sołectwa, lokalnych przedsiębiorców i mieszkańców.

Był to element niezbędny dla opracowania dokumentu spełniającego podstawowe wymogi partycypacji społecznej. Konsultacje pozwoliły na konfrontację obrazu gminy prezentowanego w statystykach z realnymi potrzebami i opiniami lokalnej społeczności, a także ocenę zakresu zmian uzyskanych w wyniku realizacji założeń dotychczasowej strategii. Udział społeczności w zatwierdzeniu części diagnostycznej, a także omówieniu założeń części strategicznej pozwolił na bezpośrednie zaangażowanie adresatów przyszłych działań, pochodzących z różnych grup społecznych. Co ważne, również w dalszych etapach realizacji strategii zaplanowany został element reprezentacji społecznej.

Zaktualizowana i zaopiniowana przez mieszkańców analiza pozwoliła na wyznaczenie priorytetów i głównych celów strategicznych. W części strategicznej przyjęto zasadę kontynuacji głównych idei poprzedniej strategii, co pozwoliło zachować ciągłość i przejrzystość przyjętych założeń.

W toku konsultacji społecznych ustalono misję obszaru oraz sformułowano trzy cele strategiczne i sześć celów operacyjnych (szczegółowych). Zostały one określone następująco:

Cel strategiczny 1. Poprawa atrakcyjności obszaru gminy do 2023 r.

Cele operacyjne:

1.1 Rozbudowa i poprawa standardu infrastruktury publicznej (komunikacyjnej, oświatowej, wodno-kanalizacyjnej, użytkowej, kulturalnej, społecznej, rekreacyjnej i turystycznej) do 2023 r.

1.2 Ochrona lokalnych zasobów przyrodniczych i środowiska naturalnego do 2023 r.

Cel strategiczny 2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarze gminy do 2023 r.

Cel operacyjny 2.1 Wsparcie działalności lokalnych firm i tworzenie warunków sprzyjających tworzeniu nowych podmiotów gospodarczych i miejsc pracy dla mieszkańców do 2023 r.

Cel strategiczny 3. Aktywizacja mieszkańców obszaru do 2023 r.

Cele operacyjne:

3.1 Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwój gminy do 2023 r.

3.2 Podniesienie wiedzy i kompetencji mieszkańców do 2023 r.

3.3. Poprawa integracji mieszkańców gminy oraz rozwój oferty spędzania czasu wolnego do 2023 r.

Poszczególnym celom przyporządkowano konkretne pomysły projektowe, zgłoszone przez mieszkańców, reprezentantów organizacji pozarządowych, przedsiębiorców oraz władze lokalne i podległe im instytucje i podmioty.

Aby zapewnić aktualność i elastyczność strategii, zestawienie celów, działań i szacunkowych kosztów zostało uzupełnione również o opis procedury ewaluacji i aktualizacji dokumentu.

Podobnie jak diagnoza, również część strategiczna została opracowana w odniesieniu do działań i procesów na poziomie regionalnym. Procesy i działania prowadzone na skalę całego powiatu i województwa bezsprzecznie i nieustannie wpływają na rezultaty osiągnięte w ramach inicjatyw gminnych. Z tego powodu, w celu uzyskania wspomnianego już wcześniej efektu synergii, założenia strategiczne zostały dostosowane i wpisują się w cele Strategii Rozwoju przyjętej dla Powiatu Toruńskiego, Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego, a także innych dokumentów strategicznych, które zostaną zaprezentowane w dalszej części dokumentu.

Aby ułatwić prześledzenie procesu wyznaczania celów rozwoju gminy, dalsze części niniejszej strategii zostały uporządkowane zgodnie z kolejnością działań opisaną poniżej: opis diagnozy, zestawienie ustaleń w formie analizy SWOT, wyznaczenie i opis celów strategicznych, celów operacyjnych, procedury ewaluacji i aktualizacji.

I. DIAGNOZA SYTUACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ GMINY

Diagnoza obszaru jest pierwszym krokiem w wyznaczeniu głównych zakresów działania w kolejnych latach. W ramach diagnozy ocenie poddano następujące obszary tematyczne:

- **położenie**, tj. wyznaczenie granic obszaru objętego diagnozą w ujęciu administracyjnym oraz geograficznym,
- **zasoby przyrodnicze**, w tym warunki geologiczne, obszar gminy objęty ochroną, zasoby naturalne i poziom ich wykorzystania, a także inne cechy specyficzne wpływające na zakres i charakter działań strategicznych,
- **potencjał turystyczny**, w szczególności dostępna infrastruktura oraz oferta rozpoznawalna na poziomie ponadlokalnym,
- **struktura demograficzna** z uwzględnieniem procesów i prognoz wieloletnich,
- **rynek pracy** z uwzględnieniem kluczowych wskaźników przedsiębiorczości i aktywności zawodowej mieszkańców, głównych sektorów gospodarczych, poziomu bezrobocia i poziomu wynagrodzeń,
- **aktywność mieszkańców**, przede wszystkim w formie zorganizowanych podmiotów prowadzących aktywną działalność na rzecz lokalnej społeczności,
- **oferta społeczno-kulturalna**, w tym dostępna infrastruktura publiczna,
- **infrastruktura publiczna.**

Okres objęty analizą objął lata 2007-2015, a więc stanowi kontynuację diagnozy przeprowadzonej w ramach poprzedniej strategii oraz, w miarę możliwości, uwzględnia okres działań prowadzonych w oparciu o poprzedni dokument. W związku z powyższym, analiza obejmie również ogólną ocenę wpływu realizacji strategii na pojawiające się trendy, stanowiąc formę ogólnej oceny skuteczności podjętych inicjatyw.

1.1. Położenie geograficzne i administracyjne oraz środowisko przyrodnicze gminy

Położenie geograficzne i administracyjne

Gmina Zławieś Wielka położona jest w województwie kujawsko-pomorskim, w powiecie toruńskim. Zajmuje obszar 178 km², co stanowi 14,47% powierzchni powiatu toruńskiego i 0,99% powierzchni województwa kujawsko-pomorskiego. Na jej terenie znajduje się

18 sołectw: Cegielnik, Cichoradz, Czarne Błoto, Czarnowo, Górsk, Gutowo, Łążyn, Pędzewo, Przysiek, Rozgarty, Rzęczkowo, Siemoń, Skłudzewo, Stary Toruń, Toporzysko, Zarośle Cienkie, Zławieś Mała, Zławieś Wielka. Statusu sołectwa nie mają miejscowości: Błotka i Gierkowo.

Obszar gminy rozciąga się między dwoma głównymi ośrodkami miejskimi województwa, tj. między Toruniem a Bydgoszczą, granicząc z gminami Bydgoszcz, Toruń, Dąbrowa Chełmińska, Łubianka, Łysomice, Solec Kujawski, Unisław i Wielka Nieszawka.

Rysunek 1. Mapa województwa kujawsko-pomorskiego z zaznaczonym obszarem gminy Zławieś Wielka.

Źródło: opracowanie własne.

Usytuowanie sprawia, że w przeciągu ostatnich lat gmina zmienia systematycznie charakter z rolniczego na podmiejski, z dynamicznie rozwijającym się osadnictwem osób przenoszących się tutaj z obu sąsiednich ośrodków miejskich. Zjawisko to jest szczególnie widoczne w miejscowościach położonych wzdłuż trasy krajowej nr 80, która stanowi główną

ość komunikacyjną na terenie gminy¹. Dzięki dobremu dojazdowi zarówno do Bydgoszczy, jak i Torunia, tereny położone wzdłuż tej drogi stanowią dogodne miejsce dla osadnictwa jedno- i wielorodzinnego.

Ważnym czynnikiem wpływającym na zmianę charakteru obszaru oraz olbrzymim atutem otwierającym nowe szanse jest położenie gminy w Bydgosko-Toruńskim Obszarze Funkcjonalnym. Nowy instrument, jakim są Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, umożliwi kompleksowe działanie JST, które dla rozwiązania wspólnie zdiagnozowanych problemów będą aktywnie współpracować, pozyskując środki zewnętrzne na przedsięwzięcia łączące dofinansowanie z EFRR i EFS w ramach RPO WK-P 2014-2020. Związek ZIT BTOF składa się z 25 członków (23 gminy i 2 powiaty). Integracja i współpraca z wieloma samorządami pozwoli na zrównoważony i dynamiczny rozwój całego obszaru.

Środowisko przyrodnicze

Pod względem przyrodniczym największe znaczenie dla gminy Zławieś Wielka ma położenie w bezpośrednim sąsiedztwie Wisły. Na terenie gminy nie ma obszarów o statusie parku narodowego, rezerwatów przyrody ani stanowisk dokumentacyjnych. Na granicy z gminą Dąbrowa Chełmińska i miastem Bydgoszcz, tereny gminy przynależą do Nadwiślańskiego Parku Krajobrazowego. Obszarem chronionego krajobrazu jest Obszar Strefy Krawędziowej Kotliny Toruńskiej, obejmujący północną część gminy. W dolinie Wisły znajdują się również obszary Natura 2000 – są to: obszar ptasi „Dolina Dolnej Wisły” oraz obszary siedliskowe „Solecka Dolina Wisły” i „Dybowska Dolina Wisły”. Z kolei użytki ekologiczne obejmują 17 śródleśnych bagien i mokradeł, położonych głównie na granicy z gminami Dąbrowa Chełmińska i Bydgoszcz oraz w północnej części, ponownie na granicy z gminą Dąbrowa Chełmińska oraz gminą Unisław. Na terenie gminy znajduje się również 15 pomników przyrody.

¹ W latach 2004-2011 73% pozwoleń budowlanych na terenie gminy dotyczyło sołectw położonych wzdłuż DK 80. Dane pochodzące z pracy magisterskiej pt.: „Charakterystyka gminy Zławieś Wielka w kontekście wydanych pozwoleń na budowę w latach 2004 – 2011” opracowanej przez: Piotr Grodzki pod kierownictwem Prof. Dr. Hab. Daniela Szymańska, Toruń 2012.

Tabela 1. Pomniki przyrody

Lp.	Lp. wg RDOS	Gatunek	Obwód pnia 130 [cm]	Wysokość [m]	Miejscowość	Data utworzenia	Współrzędne geograficzne [WGS84]
1.	2246	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	547	18	Czarnowo	1957.05.25	λ18°13'.27.5" φ53°6'24.6"
2.	2261	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	437	23	Skłudzewo	1979.12.19	λ18°30'.16.2" φ53°7'39.2"
3.	2262_1	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	457	18	Przysiek	1979.12.19	λ18°29'.54.7" φ53°1'39.4"
	2262_2		530	16			λ18°29'.50.6" φ53°1'39.8"
	2262_3		542	16			λ18°29'.48.3" φ53°1'41.7"
4.	2260	Dąb bezszypułkowy – <i>Quercus petraea</i>	400	13	Czarne Błoto	1982.12.31	λ18°28'.57.5" φ53°3'24.2"
5.	2259	Dąb szypułkowy – <i>Quercus robur</i>	497	18	Gutowo	1983.12.31	λ18°24'.1.5" φ53°4'46.0"
6.	2258	Dąb szypułkowy – <i>Quercus robur</i>	410	15	Smolno	1985.03.18	λ18°23'.33.0" φ53°3'57.6"
7.	2250	Dąb szypułkowy – <i>Quercus robur</i>	450	18	Zarośle Cienkie	1986.12.31	λ18°25'.37.4" φ53°4'29.9"
8.	2256	Wiąz szypułkowy – <i>Ulmus laevis</i>	403	10	Czarne Błoto	1988.12.16	λ18°26'.5.3" φ53°4'6.5"
9.	2257	Dąb szypułkowy – <i>Quercus robur</i>	478	12	Czarne Błoto	1988.12.16	λ18°27'.26.2" φ53°4'53.5"
10.	2255	Platan klonolistny - <i>Platanus xhispanica</i>	308	16,5	Skłudzewo	1994.02.01	λ18°19'.59.4" φ53°7'39.5"
11.	2251	Wierzba biała – <i>Salix alba</i>	647	15	Kamieniec	1996.03.23	λ18°9'.22.7" φ53°6'21.0"
12.	2253	Lipa drobnolistna – <i>Tilia cordata</i>	360	15	Gutowo	1998.12.05	λ18°25'.37.8" φ53°4'31.2"
13.	2252	Dąb szypułkowy – <i>Quercus robur</i>	494	30	Górsk	2005.06.09	λ18°26'.14.6" φ53°3'10.2"
14.	6012	Daglezja zielona – <i>Pseudotsuga menziesii</i>	321	38	Cichoradz	2014.04.30	λ18°21'.18.8" φ53°10'3.2"
15.	Brak numeru	Kasztanowiec zwyczajny – <i>Aesculus hippocastanum</i>	290	19	Przysiek	2016.08.03	λ18°30'.8.2" φ53°1'56.7"

Źródło: Opracowanie Justyna Pyzik na potrzeby pracy inżynierskiej na podstawie danych z rejestru Regionalnego Dyrekcji Ochrony Środowiska.

Powierzchnia obszarów prawnie chronionych jest procentowo większa (40,90%) niż średnia w powiecie toruńskim (35,28%) i województwie kujawsko-pomorskim (31,80%). Z kolei użytki ekologiczne, obejmujące 17 śródleśnych bagien i mokradeł, stanowią 0,09% całkowitej powierzchni gminy.

Do obszarów istotnych z przyrodniczego punktu widzenia (i również chronionych prawnie) należy zaliczyć 2 parki podworskie, które znajdują się w miejscowościach: Skłudzewo i Przysiek. Ślad istniejących w przeszłości parków dworskich, można również znaleźć

w miejscowościach Rzęczkowo, Gierkowo, Zarośle Cienkie i Cichoradz.

Parki podworskie to obszary położone przy pałacach i dworach, pełniące funkcję ogrodów i podnoszące atrakcyjność krajobrazu. Różnorodność flory zwiększa walory przyrodnicze obszaru, natomiast specjalne kompozycje roślin jego estetykę. Niestety obecnie tylko część parków jest zagospodarowana (szerzej w części dot. turystyki).

Tabela 2. Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni obszaru gminy Zławieś Wielka (stan na 31.12.2015 r.).

Obszar	Powierzchnia (w ha)	Powierzchnia obszarów prawnie chronionych		Powierzchnia użytków ekologicznych	
		w ha	%	w ha	%
gmina Zławieś Wielka	17.791	7.276,6	40,90	15,60	0,09
powiat toruński	123.042	43.414,71	35,28	421,30	0,34
woj. kujawsko-pomorskie	1.797.134	571.358,53	31,80	5.398,04	0,30

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Oprócz obszarów prawnie chronionych, należy pamiętać również o terenach atrakcyjnych przyrodniczo, które również stanowią cenny zasób i są wykorzystywane jako miejsce odpoczynku i rekreacji. Analizowany teren wyróżnia stosunkowo wysoki poziom zalesienia (24,48%) o zróżnicowanej strukturze, zależnej od rodzaju podłoża w różnych częściach gminy (od lasów mieszanych i borów sosnowych po lasy łęgowe w Dolinie Wisły). Lasy stanowią również naturalną barierę ochronną w toruńskiej strefie oddziaływania przemysłu (pas zieleni izolacyjnej).

Dużym problemem dla flory i fauny obszaru gminy jest droga krajowa nr 80. Jest to główna trasa łącząca Toruń i Bydgoszcz, charakteryzująca się dużym natężeniem ruchu. Samochody jadące tą drogą nie tylko emitują spaliny, ale również hałasują, a do tego potęgują ryzyko potrącenia zwierząt, jako że część trasy prowadzi przez lasy. Ryzyko dla potencjału przyrodniczego stanowi także rozbudowa infrastruktury około mieszkaniowej.

Gmina prowadzi następujące działania proekologiczne tj. m.in.:

- termomodernizację budynków użyteczności publicznej,
- budowę przydomowych oczyszczalni ścieków,

- rozbudowę sieci wodociągowo-kanalizacyjnej,
- budowę dróg rowerowych,
- utylizację azbestu,
- wymianę oświetlenia na LED,
- uruchomienie programów umożliwiających pozyskanie dofinansowania na montaż mikroinstalacji OZE,
- budowę obiektów hydrologicznych zmniejszających ryzyko powodziowe.

GMINA ZŁAWIEŚ WIELKA

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO - POMORSKIE

SIEĆ DRÓG GMINNYCH

OŚWIETLENIE ULICZNE GMINY

SKALA 1 : 25 000

Rysunek 2. Mapa Gminy – sieć dróg gminnych, oświetlenie uliczne gminy.

1.2 Warunki geologiczne i hydrologiczne

Pod względem fizycznogeograficznym, obszar gminy wchodzi w skład Pojezierza Chełmińsko-Dobrzyńskiego, Pojezierza Chełmińskiego i Kotliny Toruńsko – Eberswaldzkiej, w podprovincji Pojezierze Południowobałtyckie, należącej do prowincji Niż Środkowoeuropejski².

Cechę charakterystyczną stanowią różnice między częścią północną, stanowiącą połodowcową wysoczyznę morenową z wzniesieniami o wysokości do 100 metrów n.p.m., a częścią południową, przechodzącą ze strefy zboczowej w tereny ukształtowane przez procesy charakterystyczne dla strefy krawędziowej i doliny Wisły.

Procesy geologiczne i hydrologiczne w obu częściach gminy przełożyły się na ich budowę, w tym układ stref bonitacyjnych oraz posiadane zasoby surowców mineralnych. Znajdujące się na terenie złoża kruszywa drobnego – piaszczyste (Pędzewo) oraz ilaste (Toporzysko) stanowią tzw. kopaliny pospolite, a ich ilość nie jest wystarczająca, aby znacząco wpływać na charakter obszaru.

Proces kształtowania się rzeźby terenu przełożył się również na charakter gleb występujących na obszarze, tj. zauważalny podział stref w zależności od części gminy. W części północnej są to warstwy charakterystyczne dla wysoczyzny (pokłady gleb brunatnych i płowych), z kolei w części południowej charakterystyczne dla doliny rzecznej (gleby biellicowe i skrytobielicowe z klasy bielicoziemnych). Miejscowo napotkać można również gleby bagienne (obniżenia na wysoczyźnie) oraz torfowe.

W ujęciu hydrograficznym analizowany obszar leży w dorzeczu Wisły, która jest naturalną granicą gminy od strony południowej i południowo-zachodniej. Głównymi rzekami na terenie gminy są Kanał Górny i Dolny, zaś największymi zbiornikami wodnymi są jezioro w Górsku oraz Stawy Przysieckie. Do zasobów wodnych należy zaliczyć również wody podziemne i szczelinowe, w tym Zbiornik Dolnej Wisły, obszar chroniony stanowiący ważny rezerwuuar wody pitnej.

Problemem wynikającym ze specyfiki położenia gminy w dolinie Wisły jest podwyższone ryzyko powodziowe. Gmina Zławieś Wielka znajduje się w granicach zlewni planistycznej

²Według podziału wprowadzonego przez J. Kondrackiego, 1988 r.

Dolna Wisła, w czwartym, wysokim stopniu ryzyka (wraz z gminami Gniew, Lubicz, Solec Kujawski, Świecie i Toruń).

Skalę zagrożenia powodziowego na terenie gminy Zławieś Wielka obrazują mapy opracowane w ramach systemu Hydroportalu ISOK (Informatyczny System Osłony Kraju). Pierwsza rycina przedstawia naturalny rozkład cieków i zbiorników wodnych na terenie gminy.

Rysunek 3 źródło: Informatyczny System Osłony Kraju

Druga plansza obrazuje obszar zagrożenia powodziowego (przy założeniu, że prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi wynosi 0,2% raz na 500 lat, czyli te skutki i wysokość wezbrania będzie tak duża i poważna, że zakłada się możliwość jej wystąpienia raz na 500 lat).

Rysunek 4 źródło: Informatyczny System Osłony Kraju

Trzecia plansza prezentuje efekty scenariusza, w którym uszkodzeniu lub całkowitemu zniszczeniu ulega wał przeciwpowodziowy.

Rysunek 5 źródło: Informatyczny System Osłony Kraju

Zgodnie z mapami obrazującymi zakres ryzyka w przypadku wystąpienia powodzi, uszkodzenia lub zniszczenia wału przeciwpowodziowego najbardziej narażone są tereny na południu gminy Zławieś Wielka, położone pomiędzy Wisłą a drogą krajową nr 80 (Stary Toruń, Przysiek, Górsk, Pędzewo, Zławieś Wielka, Toporzysko i Czarnowo).

Wymaga to podejmowania szeregu działań ze strony gminy. W poprzednim okresie strategicznym był to m.in. projekt inwestycyjny – budowa bezobsługowej pompowni przeciwpowodziowej oraz śluzy wałowej przy moście drogowym na drodze krajowej nr 80 Toruń - Bydgoszcz (koszt całkowity zadania to 7 658 992,98 zł, z czego kwotę 4 814 664,53 zł gmina uzyskała dzięki dofinansowaniu projektu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007-2013). Stworzona infrastruktura zwiększyła bezpieczeństwo w rejonie miejscowości Czarnowo, i Toporzysko (łącznie teren o powierzchni 664,000 ha) w zakresie ochrony przed zalaniem wodami cofkowymi z Wisły. Ponadto realizacja zadania wpływa również na zwiększenie bezpieczeństwa na pozostałym odcinku Kanału Górnego na terenie gminy.

Fot 1. Pompownia przeciwpowodziowa w Czarnowie. Źródło: Archiwum Urzędu Gminy w Złejwsi Wielkiej.

Liczne zadania z zakresu ochrony przeciwpowodziowej w dolinie Wisły realizuje także Kujawsko-Pomorski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych we Włocławku. W ostatnich latach przeprowadzono, między innymi ze środków pozyskanych przez KPZMiUW, modernizację 25 kilometrów nadwiślańskich wałów przeciwpowodziowych na terenie gminy Zławieś Wielka.

Fot 2. Zmodernizowany wał przeciwpowodziowy w gminie Zławieś Wielka, źródło KPZMiUW

1.3 Struktura demograficzna

Lokalna społeczność pełni kluczową rolę w procesie rozwoju gminy. Aby zapewnić akceptację mieszkańców dla prezentowanej w strategii wizji rozwoju gminy, trzeba prawidłowo zdefiniować ich potrzeby i zapewnić warunki dla rozwoju społecznego i gospodarczego. Młodzież powinna mieć dostęp do edukacji na każdym poziomie, dorośli źródło utrzymania, a osoby starsze miejsca, w których można aktywnie spędzać czas. Wszyscy powinni mieć też odpowiedni dostęp do bogatej oferty kulturalnej i różnego rodzaju usług. Prawidłowa ocena potrzeb lokalnej społeczności wymaga jednak przeprowadzenia najpierw odpowiedniej analizy pod względem cech demograficznych i grup społecznych, z jakich się składa.

Wielkość populacji

Na terenie gminy Zławieś Wielka mieszkają (według danych na koniec 2015 r.) 13 483 osoby, co stanowi 13% całkowitej liczby mieszkańców powiatu toruńskiego i 0,63% województwa kujawsko-pomorskiego. Wskaźnik gęstości zaludnienia wynosi 76 osób na km² i jest niższy w stosunku do danych dla powiatu toruńskiego (84 osoby na km²) i województwa kujawsko-pomorskiego (116 osób na km²).

Tabela 3. Liczba ludności obszaru gminy Zławieś Wielka wg stanu na 31.12.2015 r.

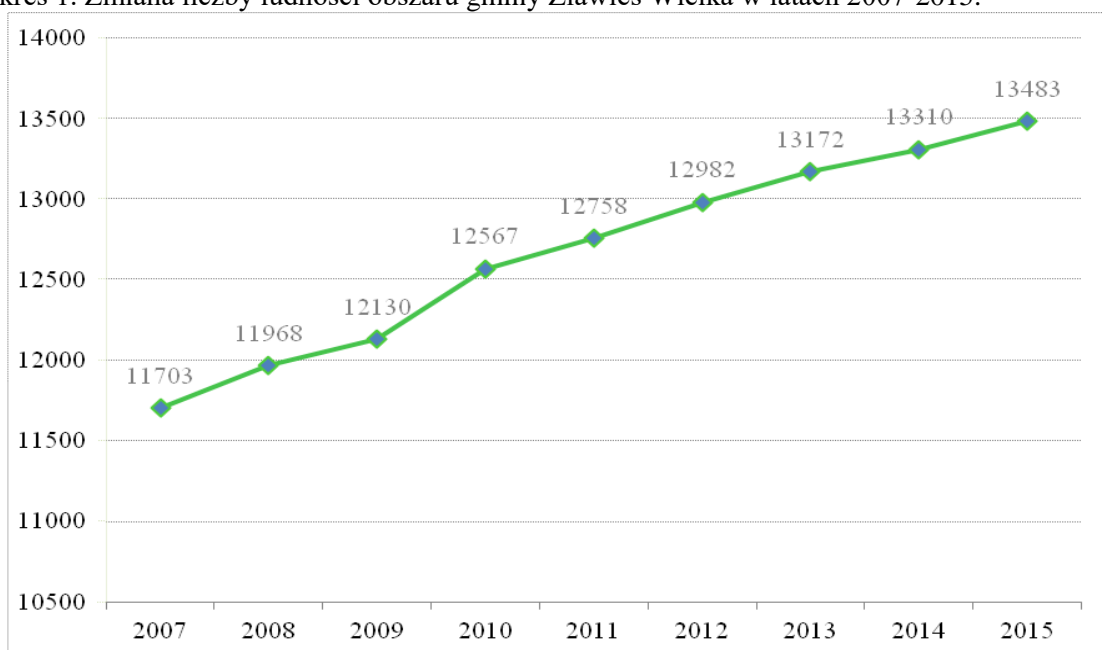
Obszar	Liczba ludności	Powierzchnia (w km ²)	Gęstość zaludnienia (w osobach na km ²)
gmina Zławieś Wielka	13.483	178	76
powiat toruński	103.397	1.230	84
woj. kujawsko-pomorskie	2.086.210	17.972	116

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Przyrost naturalny i migracje ludności

Jedną z charakterystycznych cech gminy Zławieś Wielka jest systematyczny wzrost liczby mieszkańców. Na te zmiany mają wpływ dwa główne czynniki: dodatni przyrost naturalny (liczba urodzeń przewyższająca liczbę zgonów) oraz migracja zewnętrzna (osiedlanie się nowych mieszkańców na tym terenie).

Wykres 1. Zmiana liczby ludności obszaru gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Można zaobserwować, że w latach 2007-2015 na analizowanym obszarze utrzymywał się trend związany z przyrostem ogólnej liczby ludności. W tym okresie liczba mieszkańców gminy Zławieś Wielka wzrosła w sumie o 1.780 osób. W oparciu o analizowane dane można założyć, że ten pozytywny trend demograficzny będzie się utrzymywał w kolejnych latach.

Tabela 4. Przyrost naturalny w gminie Zławieś Wielka w latach 2007-2015.

Obszar	Przyrost naturalny na 1000 osób									Skumulowany przyrost naturalny na 1000 osób
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
gmina Zławieś Wielka	4,5	7,6	2,3	5,0	4,0	3,7	3,7	4,2	4,0	39,0
powiat toruński	3,1	4,7	3,4	3,6	3,6	2,7	2,7	2,8	2,6	29,2
woj. kujawsko-pomorskie	0,7	1,6	1,3	1,0	0,6	0,2	-0,3	0,0	-0,6	4,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Zgodnie ze wskazanym wcześniej trendem, wzrost liczby mieszkańców w całym analizowanym okresie wynikał między innymi z wysokiej liczby urodzeń. Co ciekawe,

wskaźniki gminne są wyższe nawet od wskaźników powiatowych, które już zdecydowanie przekraczają średnią wojewódzką. W powiecie toruńskim skumulowany przyrost naturalny wyniósł 29,2 osób na każde 1000 mieszkańców, natomiast na terenie gminy Zławieś Wielka aż 39 osób. Jest to ważny wyróżnik dla obszaru oraz cenny potencjał, mający duży wpływ na specyfikę potrzeb mieszkańców w najbliższych latach, w zakresie dostępu do odpowiedniej oferty i infrastruktury.

Kolejnym czynnikiem wpływającym na zwiększającą się stale liczbę mieszkańców jest dodatnie saldo migracji – liczba osób sprowadzających się na obszar gminy jest wyższa niż liczba osób wyjeżdżających do innych ośrodków.

Tabela 5. Saldo migracji na 1000 osób w gminie Zławieś Wielka w latach 2007-2014.

Obszar	Saldo migracji na 1000 osób								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Skumulowane saldo migracji na 1000 osób
gmina Zławieś Wielka	13,8	14,8	14,7	15,2	11,1	13,5	10,9	6,0	100,0
powiat toruński	14,4	13,2	13,2	11,5	10,2	9,7	9,8	9,2	91,2
woj. kujawsko-pomorskie	-1,1	-0,8	-0,7	-0,8	-0,8	-1,0	-1,3	-1,4	-7,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Również w tym przypadku dane są korzystne i w pozytywny sposób wyróżniają obszar gminy. Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, gdzie saldo migracji jest ujemne (-7,9 osoby na każde 1000 mieszkańców), zarówno powiat toruński, jak i gmina Zławieś Wielka prezentują się bardzo korzystnie.

W latach 2007-2014 na obszarze gminy występowało nieprzerwanie dodatnie saldo migracji, a skumulowany przyrost mieszkańców w gminie wyniósł aż 100 osób na 1000 mieszkańców. Niestety, należy zauważyć, że od 2012 roku następuje spadek wysokości salda migracji, a trend migracyjny zdaje się tracić na sile.

Struktura płci i wieku

Płeć jest jednym z podstawowych elementów struktury demograficznej i ma istotny wpływ na funkcjonowanie i stan społeczeństwa. Im bardziej zbilansowana struktura płciowa, tym lepiej. Równowaga pomiędzy liczbą kobiet i mężczyzn zapewnia bowiem stabilizację procesu rozwoju lokalnej społeczności.

Tabela 6. Mieszkańcy obszaru gminy Zławieś Wielka w podziale na płeć (stan na 31.12.2015 r.).

Obszar	Liczba mieszkańców według stanu na 31.12.2015 ³				
	ogółem	Mężczyźni		kobiety	
		w osobach	%	w osobach	%
gmina Zławieś Wielka	13.483	6.705	49,73	6.778	50,27
powiat toruński	103.397	50.976	49,31	52.421	50,69
woj. kujawsko-pomorskie	2.086.210	1.010.973	48,46	1.075.237	51,54

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na terenie gminy Zławieś Wielka występuje zbilansowana struktura płciowa mieszkańców z niewielką przewagą kobiet (50,27% kobiet i 49,73% mężczyzn), która jest tożsama z wynikami uzyskanymi na terenie powiatu toruńskiego oraz województwa kujawsko-pomorskiego. Potwierdza to również kolejny wskaźnik – współczynnik feminizacji, a więc liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn.

Tabela 7. Współczynnik feminizacji na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.

Obszar	Współczynnik feminizacji ⁴								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
gmina Zławieś Wielka	101	101	100	100	101	101	101	101	101
powiat toruński	104	103	103	103	103	103	103	102	103
woj. kujawsko-pomorskie	107	107	107	106	106	106	106	106	106

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

³ Zmienna: faktyczne miejsce zamieszkania ogółem wg stanu na 31.12.2015

⁴ Liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn.

Współczynnik feminizacji na obszarze gminy Zławieś Wielka wynosił w latach 2007-2015 100-101. Oznacza to, że struktura płciowa mieszkańców jest bardzo zbilansowana, co można zauważyć m.in. porównując dane ze średnią wojewódzką (współczynnik wyniósł 106-107 kobiet na 100 mężczyzn).

Kolejnym pozytywnym wyróżnikiem dla analizowanego obszaru jest korzystna struktura wiekowa ludności.

Tabela 8. Ludność wg ekonomicznych grup wieku na obszarze gminy Zławieś Wielka (stan na 31.12.2015 r.).

Obszar	Ludność wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem wg stanu na 31.12.2015 r.		
	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
gmina Zławieś Wielka	22,7%	63,7%	13,6%
powiat toruński	21,6%	64,0%	14,4%
woj. kujawsko-pomorskie	18,2%	62,7%	19,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Pozytywną tendencją jest wysoki udział mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (22,7%) i produkcyjnym (63,7%). Jest to wynik bardzo dobry, w szczególności w porównaniu ze średnią wojewódzką. W porównaniu z liczbą osób w wieku poprodukcyjnym w województwie kujawsko-pomorskim (19,1%), na terenie gminy Zławieś Wielka procent tych osób jest zdecydowanie mniejszy (13,6%). Niestety, w analizie trendów wieloletnich, da się zauważyć stałe pogarszanie się wskaźników, utrzymujące się od 2009 roku. Jest to zjawisko występujące na poziomie ponadregionalnym, co potwierdzają wyniki powiatowe i wojewódzkie.

Tabela 9. Ludność w wieku przedprodukcyjnym w ludności ogółem na terenie gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.

Obszar	Ludność w wieku przedprodukcyjnym w ludności ogółem w latach 2007-2015									Zmiana w latach 2007 - 2015
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
gmina Zławieś Wielka	24,3%	24,0%	23,4%	24,5%	23,9%	23,5%	23,1%	22,9%	22,7%	-1,6
powiat toruński	23,6%	23,3%	22,9%	23,1%	22,6%	22,3%	21,9%	21,7%	21,6%	-2,0
woj. kujawsko-pomorskie	20,4%	20,0%	19,6%	19,4%	19,0%	18,8%	18,5%	18,3%	18,2%	-2,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Dane w analizowanym okresie wskazują na systematyczny spadek liczby osób młodych (w wieku przedprodukcyjnym). Mimo, że zjawisko na terenie gminy Zławieś Wielka jest mniej dynamiczne niż na terenie powiatu toruńskiego czy województwa kujawsko-pomorskiego, należy wziąć pod uwagę, że w przypadku utrzymania się negatywnego trendu, w kolejnych latach struktura demograficzna ulegnie pogorszeniu.

W analizowanych latach na terenie gminy Zławieś Wielka można zaobserwować stałą, choć jeszcze stosunkowo niewielką, spadającą odsetka ludności w wieku produkcyjnym. Podczas gdy na terenie powiatu toruńskiego odsetek niewiele się zmienił, to na terenie gminy przyjmuje wartość zbliżoną dla województwa.

Tabela 10. Ludność w wieku produkcyjnym w ludności ogółem na terenie gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.

Obszar	Ludność w wieku produkcyjnym w ludności ogółem w latach 2007-2015 (%)									Zmiana w latach 2007-2015
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
gmina Zławieś Wielka	65,0 %	65,0 %	65,4 %	64,5 %	64,7 %	64,6 %	64,2 %	64,0 %	63,7 %	-1,3
powiat toruński	64,4 %	64,7 %	65,0 %	64,8 %	64,9 %	64,7 %	64,6 %	64,3 %	64,0 %	-0,4
woj. kujawsko-pomorskie	64,6 %	64,7 %	64,7 %	64,7 %	64,4 %	64,1 %	63,7 %	63,3 %	62,7 %	-1,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na terenie gminy, zgodnie z trendem ogólnopolskim, systematycznie rośnie odsetek osób starszych (w wieku poprodukcyjnym). Dynamika tego zjawiska jest jednak znacznie niższa niż na terenie województwa kujawsko-pomorskiego.

Tabela 11. Ludność w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na terenie gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.

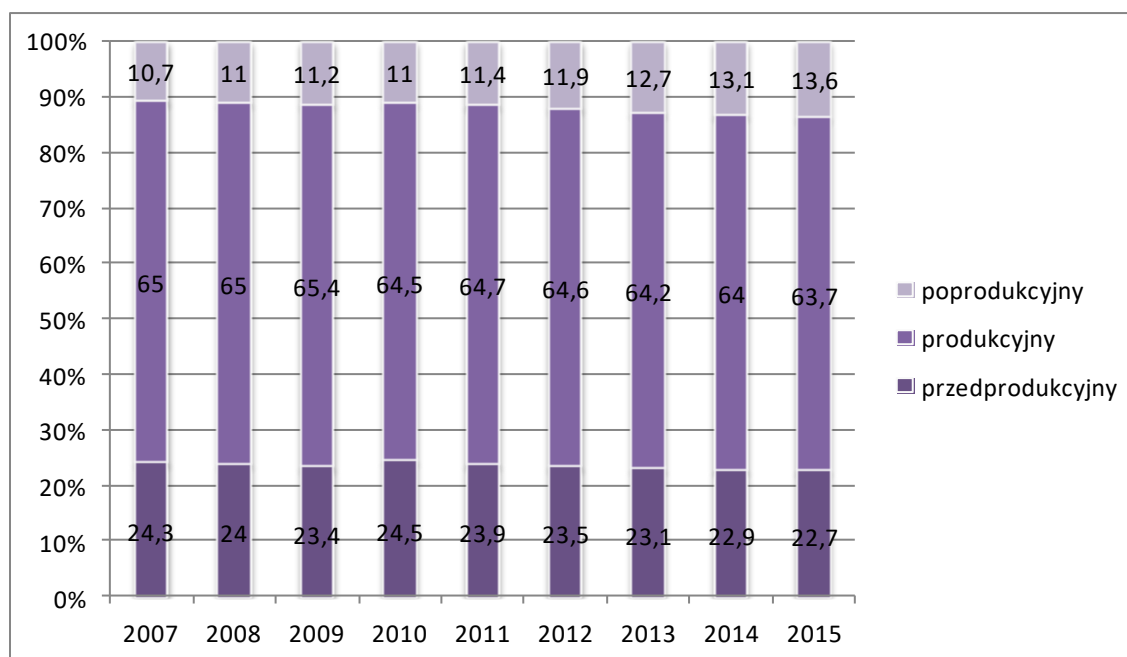
Obszar	Ludność w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem w latach 2007-2015									Zmiana w latach 2007-2015
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
gmina Zławieś Wielka	10,7 %	11,0 %	11,2 %	11,0 %	11,4 %	11,9 %	12,7 %	13,1 %	13,6 %	2,9

powiat toruński	11,9 %	12,0 %	12,1 %	12,1 %	12,5 %	13,0 %	13,4 %	13,9 %	14,4 %	2,5
woj. kujawsko-pomorskie	15,0 %	15,3 %	15,7 %	16,0 %	16,6 %	17,1 %	17,8 %	18,4 %	19,1 %	4,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Poniższe zestawienie przedstawia podsumowanie zmian w strukturze wiekowej społeczności zamieszkującej obszar gminy Zławieś Wielka.

Wykres 2. Zmiana udziału grup wg podziału ekonomicznego w ludności ogółem na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Analizując powyższe dane można przewidzieć, że trendy w perspektywie średnio- i długoterminowej utrzymają się, prowadząc do zjawiska tzw. „starzenia się społeczeństwa”. Ważnym zadaniem w ramach strategii będzie zrównoważenie działań na rzecz podtrzymania wzrostu liczby mieszkańców z działaniami na rzecz seniorów, grupy stanowiącej coraz większy odsetek lokalnej społeczności. Trend demograficzny wymusi rozwój usług i produktów nakierowanych na zaspokajanie specyficznych potrzeb osób starszych, w tym usług opiekuńczych i zdrowotnych.

Tabela 12. Prognoza demograficzna na lata 2020-2035 dla powiatu toruńskiego.

Prognoza demograficzna dla powiatu toruńskiego na lata	Ludność według ekonomicznych grup wieku (w osobach)		
	Przedprodukcyjny	produkcyjny	poprodukcyjny
2020	22.880	70.664	15.790
2025	22.916	73.525	18.262
2030	22.178	77.114	20.110
2035	22.118	79.887	21.447
Różnica	-762	9.223	5.657

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Prognozy demograficzne pozwalają stwierdzić, że w kolejnych latach w gminie może zmniejszyć się nieznacznie liczba dzieci i młodzieży, za to znacząco zwiększy się liczba osób starszych, które zakończyły już pracę zawodową. Może to być swoistym wyzwaniem dla lokalnego rynku usług opiekuńczych, zdrowotnych i kulturalnych.

Tempo zmian oraz poziom zagrożenia zjawiskiem starzenia się społeczeństwa można określić za pomocą wskaźników obciążenia demograficznego: danych przedstawiających liczbę ludności w wieku nieprodukcyjnym⁵ na 100 osób w wieku produkcyjnym. Im wyższa liczba, tym większe obciążenie demograficzne – oznacza to, że osoby pracujące muszą utrzymywać większą liczbę osób pozostających bez pracy (łącznie osób młodych i seniorów).

Tabela 13. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.

Obszar	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym									Zmiana w latach 2007-2015
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
gmina Zławieś Wielka	53,8	53,8	53,0	55,0	54,6	54,7	55,7	56,3	56,9	3,1
powiat toruński	55,2	54,6	53,8	54,3	54,2	54,6	54,7	55,4	56,3	1,1
woj. kujawsko-pomorskie	54,9	54,7	54,6	54,7	55,3	56,0	57,0	58,1	59,4	4,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

⁵ Łącznie osoby w wieku przed- i poprodukcyjnym.

Wartość pierwszego wskaźnika obciążenia demograficznego potwierdza dotychczasowe ustalenia i pokazuje wyraźny trend związany ze zwiększającym się obciążeniem demograficznym. Dynamika tego negatywnego zjawiska na terenie gminy Zławieś Wielka jest znacznie wyższa niż w powiecie toruńskim, ale mniejsza niż w całym województwie kujawsko-pomorskim.

Dużo wyraźniejsze trendy występują w przypadku oceny ilości osób starszych (w wieku poprodukcyjnym), przypadających na 100 osób młodych (w wieku przedprodukcyjnym).

Tabela 14. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.

Obszar	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym									Zmiana w latach 2007-2015
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
gmina Zławieś Wielka	43,8	45,6	47,9	44,8	47,9	50,8	55	57,4	60,0	16,2
powiat toruński	50,6	51,3	52,9	52,6	55,5	58,1	61,2	64,1	66,4	15,8
woj. kujawsko-pomorskie	73,5	76,7	79,8	82,4	86,9	91,3	95,8	100,4	105,1	31,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W skali wojewódzkiej w 2015 r. wskaźnik przekroczył wartość 100, co oznacza, że liczba osób starszych przekroczyła liczbę osób młodych, a skumulowany przyrost (na poziomie 31,6) wskazuje na dużą dynamikę zmian. Na tym tle gmina Zławieś Wielka wypada szczególnie optymistycznie. W 2015 r. wartość wskaźnika wyniosła zaledwie 60,0 a dynamika jego wzrostu w latach 2007-2015 była prawie o połowę niższa niż w województwie kujawsko-pomorskim. Świadczy to o stosunkowo niewielkim wpływie trendu starzenia się społeczeństwa na strukturę demograficzną mieszkańców gminy w ostatnich latach.

Tabela 15. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.

Obszar	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym									Zmiana w latach 2007-2015
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
gmina Zławieś Wielka	16,4	16,8	17,2	17	17,7	18,4	19,8	20,5	21,3	4,9

powiat toruński	18,5	18,5	18,6	18,7	19,3	20,1	20,8	21,7	22,5	4,0
woj. kujawsko-pomorskie	23,2	23,7	24,2	24,7	25,7	26,7	27,9	29,1	30,4	7,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Trzeci wskaźnik obciążenia demograficznego (mierzący liczbę osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym), także charakteryzują wartości niższe niż średnia powiatowa, wojewódzka i krajowa.

Wykształcenie

Ostatnią istotną cechą demograficzną jest poziom wykształcenia mieszkańców. Dane z Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2011 roku pokazują, że struktura wykształcenia mieszkańców obszaru jest słabsza niż średnie wyniki Polski i województwa kujawsko-pomorskiego.

Tabela 16. Ludność w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia.

Obszar	Ludność w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia									
	wyższe		średnie i policealne		zasadnicze zawodowe		gimnazjalne i podstawowe ukończone		podstawowe nieukończone i brak wykształcenia	
	w tys.	%	w tys.	%	w tys.	%	w tys.	%	w tys.	%
powiat toruński	9,136	11,2	22,074	27,0	22,999	28,1	22,676	27,7	1,060	1,3
woj. kujawsko-pomorskie	255,989	14,1	536,508	29,5	459,158	25,2	457,625	25,2	20,873	1,1
Polska	5690,2	17,0	10 573,7	31,6	7 260,7	21,7	7 788,4	23,2	457,1	1,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności 2011.

Dane dotyczące wykształcenia mieszkańców pokazują, że na terenie powiatu toruńskiego dominują osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (28,1%), gimnazjalnym i ukończonym podstawowym (27,7%) oraz średnim i licealnym (27%). Poziom wykształcenia mieszkańców jest niższy niż średnie wartości dla województwa kujawsko-pomorskiego i Polski. Niskie wykształcenie może być jedną z przyczyn trudności mieszkańców na rynku pracy.

Podsumowanie: Struktura demograficzna gminy jest zrównoważona pod względem płci, a duży odsetek mieszkańców stanowią osoby w wieku przedprodukcyjnym, chociaż ta liczba powoli się zmniejsza. Mimo to, w kontraście dla zwiększającej się liczby osób w wieku poprodukcyjnym, wizja młodych wchodzących w wiek produkcyjny daje szansę na powstrzymanie trendu starzejącego się społeczeństwa. Na terenie gminy przeważa wykształcenie średnie i podstawowe, co może utrudniać zdobycie dobrze płatnej pracy na lokalnym rynku, a to z kolei doprowadzić do zmniejszenia salda migracji – zwiększenia liczby osób opuszczających gminę w poszukiwaniu pracy.

1.4 Rynek pracy

Rynek pracy jest jednym z najważniejszych czynników obrazujących możliwości i ograniczenia obszaru. Jedynie sprawny, konkurencyjny rynek lokalny pozwoli na pełne wykorzystanie potencjału demograficznego, ponieważ mieszkańcy nie będą musieli szukać zatrudnienia poza miejscem zamieszkania, a kolejne osoby chętnie sprowadzą się na teren gminy. W tym zakresie na analizowanym obszarze można zauważyć pewne trudności.

Czynnikiem negatywnie wpływającym na rozwój lokalnego rynku jest niski stopień aktywności ekonomicznej mieszkańców, mierzony w oparciu o liczbę osób zatrudnionych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

Tabela 17. Pracujący na 1000 ludności na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.

Obszar	Pracujący na 1000 ludności w latach 2007-2015									Zmiana w latach 2007-2015
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
gmina Zławieś Wielka	94	97	93	91	101	100	104	117	112	18
powiat toruński	155	168	158	162	169	142	139	144	143	-12
woj. kujawsko-pomorskie	210	213	210	211	211	208	210	216	218	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Dane gminne w porównaniu ze średnimi do pozostałych ujętych w zestawieniu obszarowo wskazują na zbyt niską aktywność zawodową mieszkańców, w szczególności w skali województwa. Wymaga to podjęcia w najbliższych latach skutecznych działań i wzmocnienia zarówno lokalnego rynku pracy, jak i konkurencyjności osób poszukujących zatrudnienia. Korzystnym zjawiskiem jest za to utrzymujący się wzrost wskaźnika w skali długoterminowej. W porównaniu z 2007 r., na koniec analizowanego okresu, na każdy 1000 mieszkańców przypadało o 18 więcej osób pracujących.

Tabela 18. Pracujący wg sekcji PKD 2007 na obszarze powiatu toruńskiego w latach 2007-2015.

Sekcje PKD 2007	Pracujący wg sekcji PKD 2007 w latach 2007-2015 (w osobach) w powiecie toruńskim									Zmiana w latach 2007-2015
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	7235	7293	7090	7129	7112	7114	7018	6991	6998	-237
przemysł i budownictwo	8013	9304	8619	8388	9362	7256	6802	7109	6980	-1033
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	1736	1859	2211	2566	2735	2569	2685	2983	3145	1.409
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	278	284	279	287	296	300	312	302	274	-4
pozostałe usługi	3718	3764	3593	4113	3860	3640	3959	4116	4129	411

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na terenie gminy Zławieś Wielka, na koniec 2015 roku najwięcej osób było zatrudnionych w podmiotach z sektora rolniczego (6.998 osób), zaś w usługach łącznie pracowało 7.548 osób. Najniższy poziom zatrudnienia zanotowano w sektorze przemysłowym (6.980 zatrudnionych), gdzie w latach 2007-2015 nastąpił największy spadek. Największy wzrost nastąpił w sekcji związanej z handlem i transportem oraz w sektorze usług.

Wyznacznikiem sytuacji na rynku pracy, oprócz poziomu aktywności zawodowej, jest również poziom wynagrodzenia. Zbyt niskie zarobki mogą zachęcać do migracji do większego ośrodka. W odniesieniu do średniego wynagrodzenia brutto w kraju (100%),

zarobki na terenie województwa są niższe (85,3%), jednak lepsze niż w skali powiatu toruńskiego (zaledwie 74,9%). Oznacza to, że nawet wyjazd do większego miasta w województwie już poprawia sytuację osoby pracującej, co jeszcze bardziej zachęca do migracji.

Tabela 19. Przeciętne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej na obszarze powiatu toruńskiego w latach 2007-2015.

Obszar	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej (Polska = 100)								
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
powiat toruński	73,3	73,9	72,4	73,4	72,9	73,1	75,1	75,8	74,9
woj. kujawsko-pomorskie	85,2	85,2	84,8	84,7	84,5	85,0	85,7	85,9	85,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W latach 2007-2015 można zaobserwować minimalny wzrost przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto (o 1,6%) na terenie powiatu toruńskiego.

Podmioty gospodarcze i poziom przedsiębiorczości

Sytuacja na rynku pracy oraz wysokość wynagrodzeń jest uzależniona od liczby i kondycji lokalnych firm. Na terenie gminy Zławieś Wielka działa 1.325 firm, a 1.054 osoby prowadzą działalność gospodarczą. Ze względu na fakt, iż dane bezwzględne nie pozwalają na obiektywną ocenę, w analizie posłużono się wskaźnikiem przedsiębiorczości (określenie liczby podmiotów gospodarczych przypadających na 1000 mieszkańców). Wskaźnik ten jest na analizowanym obszarze stosunkowo wysoki (98 podmiotów na 1000 mieszkańców) w porównaniu ze wskaźnikiem powiatowym (92) i wojewódzkim (93 podmioty). Podobnie w przypadku liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (wynik lepszy od średniej powiatowej i zdecydowanie wyższy od średniej wojewódzkiej).

Tabela 20. Przedsiębiorczość na obszarze gminy Zławieś Wielka wg stanu na 31.12.2015 r.

Obszar	Liczba zarejestrowanych podmiotów w REGON	Liczba zarejestrowanych podmiotów w REGON na tysiąc mieszkańców	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na tysiąc mieszkańców
gmina Zławieś Wielka	1.325	98	1.054	78
ŚREDNIA dla powiatu toruńskiego	9.548	92	7.704	75
ŚREDNIA dla województwa kujawsko-pomorskiego	193.470	93	141.983	78

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Zarówno liczba podmiotów gospodarczych, jak i osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców jest wyższa niż na terenie powiatu i województwa. Wysoki stopień aktywności gospodarczej mieszkańców jest szczególnie cennym zasobem gminy i wymaga podtrzymania pozytywnych trendów poprzez odpowiednio dobranych działań wspierających, które pozwolą utrzymać pozytywne trendy.

Tabela 21. Liczba zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON w podziale na sekcje PKD 2007 na obszarze gminy Zławieś Wielka wg stanu na 31.12.2015 r.

Sekcja PKD 2007	Liczba podmiotów
A. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	59
B. Górnictwo i wydobywanie	1
C. Przetwórstwo przemysłowe	119
D. Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz etc.	4
E. Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	3
F. Budownictwo	175
G. Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów	304
H. Transport i gospodarka magazynowa	87

I. Zakwaterowanie i usługi gastronomiczne	34
J. Informacja i komunikacja	32
K. Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	43
L. Obsługa rynku nieruchomości	26
M. Działalność profesjonalna naukowa i techniczna	138
N. Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	49
O. Administracja publiczna i obrona narodowa, zabezpieczenia społeczne	7
P. Edukacja	52
Q. Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	77
R. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	26
S i T. Pozostała działalność usługowa	89

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Zgodnie z danymi w rejestrze REGON na terenie gminy Zławieś Wielka dominują przedsiębiorstwa zajmujące się:

- handlem hurtowym i detalicznym, naprawą pojazdów (304 podmioty);
- budownictwem (175 podmiotów);
- działalnością profesjonalną naukową i techniczną (138 podmiotów).

Z kolei najmniej podmiotów zostało zarejestrowanych w sekcjach:

- górnictwo i wydobywanie (1 podmiot);
- wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz etc. (4 podmioty);
- dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja (3 podmioty);
- administracja publiczna i obrona narodowa, zabezpieczenia społeczne (7 podmiotów).

Poziom bezrobocie

Kluczowym elementem wymagającym szczególnej uwagi przy ocenie stanu lokalnego rynku pracy jest stopa bezrobocia. Procentowy udział osób bezrobotnych na terenie gminy Zławieś

Wielka jest niższy (5,8%) niż odsetek osób zarejestrowanych jako bezrobotni na obszarze powiatu toruńskiego (8,3%) i województwa kujawsko-pomorskiego (8,2%).

Tabela 22. Bezrobocie na obszarze gminy Zławieś Wielka wg stanu na 31.12.2015 r.

Obszar	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych	Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym		
		razem	mężczyźni	Kobiety
gmina Zławieś Wielka	497	5,8%	4,6%	9,8%
powiat toruński	5.464	8,3%	6,6%	10,1%
woj. kujawsko-pomorskie	107.255	8,2%	6,8%	9,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wśród osób bezrobotnych przeważają kobiety, co pokrywa się z danymi uzyskanymi na terenie powiatu i województwa. Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w Toruniu, 14,8% zarejestrowanych bezrobotnych stanowiły osoby do 25 roku życia. Biorąc pod uwagę dane dotyczące poziomu wykształcenia należy przypuszczać, że jedną z podstawowych przeszkód jest niedostosowanie posiadanych kwalifikacji do wymogów pracodawców oraz brak wiedzy praktycznej.

W podobnej, a nawet trudniejszej, sytuacji na rynku pracy są seniorzy (osoby powyżej 50 roku życia, co trzeci zarejestrowany w 2015 r. w PUP w Toruniu), osoby z dużym doświadczeniem, ale często nieaktualnymi kwalifikacjami. Osoby te w przypadku utraty zatrudnienia znajdują się w bardzo trudnym położeniu i są zagrożone długotrwałym bezrobociem oraz wykluczeniem społecznym, ponieważ nie umieją tak szybko, jak młodzi dostosować się do potrzeb rynku pracy.

Do osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji w kontekście rynku pracy należy zaliczyć również niepełnosprawnych (6% zarejestrowanych), osoby samotnie wychowujące dzieci (13,3%). Przynależność do jednej z grup defaworyzowanych zwiększa ryzyko długotrwałego bezrobocia (aż 47% zarejestrowanych), a w konsekwencji zagrożenie wykluczeniem społecznym.

Pozytywną informacją jest wynik w skali długoterminowej. W latach 2007-2015 odsetek osób bezrobotnych w gminie Zławieś Wielka spadł (-2), największy spadek odnotowano w roku 2015.

Tabela 23. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.

Obszar	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2007-2015									Zmiana w latach 2007-2015
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
gmina Zławieś Wielka	7,8%	6,0%	8,3%	8,7%	7,2%	7,8%	8,7%	6,9%	5,8%	-2
powiat toruński	8,4%	7,1%	9,5%	9,7%	9,5%	10,8%	11,3%	9,4%	8,3%	-0,1
woj. kujawsko-pomorskie	9,2%	8,2%	10,0%	10,3%	10,3%	11,1%	11,3%	9,6%	8,2%	-1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Podsumowanie: Na terenie gminy Zławieś Wielka zaobserwować można stosunkowo niski poziom aktywności zawodowej mieszkańców, ale też niską stopę bezrobocia i wysoki poziom rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Ludność zamieszkująca obszar gminy najczęściej jest zatrudniona w sektorze rolniczym, wzrasta zaś zatrudnienie w sektorze usług, kosztem zatrudnienia w sektorze przemysłowym. Zauważalnym problemem jest fakt niskich zarobków mieszkańców w odniesieniu do średniej krajowej czy wojewódzkiej.

1.5 Infrastruktura społeczna

Infrastruktura społeczna definiuje zamożność obszaru, poprzez dostęp do różnego rodzaju usług. W rozdziale zostaną wzięte pod uwagę kwestie edukacyjne, dostępu do służby zdrowia i opieki społecznej, bezpieczeństwa publicznego, turystyki, kultury i sportu. Zwrócono uwagę na różnorodność atrakcji kulturalno-rekreacyjnych oraz wykazano braki w niektórych dziedzinach.

Infrastruktura i oferta edukacyjna

Funkcję edukacyjną na terenie gminy Zławieś Wielka pełnią placówki oświatowe – szkoły, przedszkola i punkty przedszkolne. Są to:

- ✓ Zespół Szkół w Złejwsi Wielkiej z Filią w Czarnowie,
- ✓ Zespół Szkół w Rzęczkowie,

- ✓ Zespół Szkół w Górsku,
- ✓ Szkoła Podstawowa w Przysieku,
- ✓ Szkoła Podstawowa w Łążynie,
- ✓ Szkoła Podstawowa w Siemoniu,
- ✓ Gminne Przedszkole w Złejwsi Małej,
- ✓ Publiczna Szkoła Muzyczna I stopnia w Górsku,
- ✓ Niepubliczne Przedszkole „Jagoda” w Górsku oraz „Smerfuś” w Rozgartach,
- ✓ Punkt przedszkolny "Słoneczko" w Siemoniu.
- ✓ Punkty przedszkolne w Górsku i Łążynie.

Zespoły Szkół obejmują szkoły podstawowe i gimnazja. Nauczanie na etapie ponadgimnazjalnym odbywa się już w sąsiadujących miastach.

Szczególne zainteresowanie może też wzbudzać szkoła muzyczna, ponieważ rzadko zdarza się, by taka placówka powstawała poza dużymi ośrodkami miejskimi. Niewątpliwie jest to szansa dla uzdolnionych dzieci, które nie muszą dojeżdżać do Torunia czy Bydgoszczy, by rozwijać swój talent muzyczny lub wokalny. W okresie programowania środkami UE 2007-2013 szkoła została doposażona dzięki dofinansowaniu na zakup instrumentów muzycznych, w ramach programu Infrastruktura Kultury Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

W Domu Kultury w Górsku powstaje Filia Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Będzie ona filią jednej z największych regionalnych sieci Uniwersytetów Trzeciego Wieku, powstałej przy Wyższej Szkole Gospodarki w Bydgoszczy. W ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku, odbywają się różnego rodzaju zajęcia: wykłady, wycieczki, zajęcia sportowe, kursy językowe, bez ograniczeń wiekowych ani dotyczących wykształcenia. Głównym adresatem działań pozostają seniorzy, co jest szczególnie ważne wobec przytoczonych wcześniej trendów i związanych z nimi wyzwania przed jakimi staje gmina.

Tabela 24. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.

Obszar	Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach									Zmiana w latach 2007-2015
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
gmina Zławieś Wielka	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0
powiat toruński	0%	0%	0%	0%	0%	0,2%	1,2%	1,4%	2,6%	2,6
woj. kujawsko-pomorskie	1,8%	1,9%	1,9%	1,9%	2,3%	3%	3,5%	4,3%	4,9%	3,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na terenie gminy Zławieś Wielka nie funkcjonuje żaden żłobek, który zapewniałby opiekę dzieciom w najmłodszym wieku. Oferta w tym zakresie jest ograniczona również w skali powiatu i województwa, gdzie dopiero w ostatnich latach zwiększono liczbę takich ośrodków. Należy to uznać za niepokojące zjawisko, szczególnie w kontekście dostępu do rynku pracy matek podejmujących zatrudnienie po urlopie macierzyńskim oraz ogólnej, osadniczej funkcji gminy.

W zakresie systemu opieki i edukacji dzieci w wieku powyżej 4 lat, oferta na terenie gminy jest bardziej rozbudowana i ulega dynamicznym zmianom.

Tabela 25. Odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.

Obszar	Odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną									Zmiana w latach 2007-2015
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 *	
gmina Zławieś Wielka	33,3%	37,2%	45,2%	42,3%	39,0%	46,6%	50,9%	62,4%	70,9%	37,6
powiat toruński	36,2%	38,9%	43,5%	44,3%	52,7%	51,6%	62,0%	67,9%	73,2%	37,0
woj. kujawsko-pomorskie	52,1%	54,7%	59,2%	60,1%	64,1%	64,3%	69,2%	75,5%	77,6%	25,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS. (*Dzieci w wieku 3-5 lat)

Na terenie gminy działa przedszkole gminne w Złejwsi Małej, które w ostatnim okresie zostało objęte projektem rozbudowy i modernizacji. Oprócz tego na obszarze JST działają również inne placówki, m.in. Przedszkole Niepubliczne „Jagoda” w Górsku, Przedszkole dwujęzyczne „Smerfuś” w Rozgartach. Ponadto powstały punkty przedszkolne: "Słoneczko" w Siemoniu oraz w Łążynie i Górsku.

Dodatkowo wszystkie szkoły zyskały nowe wyposażenie oraz place zabaw, aby zapewnić jak najlepsze warunki dla dzieci zaliczających przygotowanie przedszkolne w oddziałach "O", w wyniku realizacji projektu systemowego w ramach poddziałania 9.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007-2013.

Na przestrzeni ostatnich lat liczba miejsc w placówkach przedszkolnych uległa więc wyraźnemu zwiększeniu, szczególnie w latach 2014 – 2015, gdzie odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną dorównuje do danych z powiatu toruńskiego oraz województwa kujawsko – pomorskiego, wynosi tym samym prawie 71% w 2015 r. Jednakże w związku ze stałym napływem osób do gminy, zachodzi konieczność dalszego zwiększania liczby miejsc w oddziałach przedszkolnych.

Należy również zaznaczyć, iż w znacznym stopniu podnosi się jakość oferty, dla przedszkolaków, poprzez wprowadzanie nowych zajęć, np. z języka angielskiego czy logopedycznych.

Tabela 26. Liczba szkół oraz liczba osób uczących się na obszarze gminy Zławieś Wielka wg stanu na 2015 r.

Gmina	Szkoly podstawowe		Szkoly gimnazjalne		Szkoly ponadgimnazjalne i policealne	
	obiekty	uczniowie	obiekty	uczniowie	Obiekty	uczniowie
Zławieś Wielka	6	938	3	402	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na terenie gminy zlokalizowanych jest 6 szkół podstawowych (3 w ramach Zespołów Szkół, 1 szkoła z filią, w których naukę pobiera 938 uczniów. Dodatkowo w gminie istnieją trzy gimnazja (w ramach zespołów szkół), w których uczą się 402 osoby. Nauka na poziomie ponadgimnazjalnym może być kontynuowana w Toruniu lub Bydgoszczy. Łącznie w obu tych miastach funkcjonują:

- 82 licea,
- 30 szkół zawodowych,
- 66 szkół technicznych,
- 91 placówek policealnych,
- trzy uniwersytety (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz Uniwersytet Kazimierza Wielkiego i Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy),
- kilka prywatnych szkół wyższych.

Podsumowanie: Gmina zapewnia odpowiednią liczbę placówek oświaty na poziomie podstawowym i gimnazjalnym. Odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną jest stosunkowo niski, jednak w porównaniu z wynikami sprzed kilku lat, trend jest pozytywny. Niezbędne jest stałe wspieranie działań rozwojowych, aby utrzymany został zaobserwowany wyżej wzrost w zakresie opieki przedszkolnej i dzieci do lat 4. Wyróżnikiem jest znajdująca się na terenie gminy szkoła muzyczna. Równocześnie, niezbędne jest stałe zwiększanie oferty oraz dostępu do innych form rozwoju, w tym zapewnia opiekę dla dzieci najmłodszych. W roku 2017 gmina Zławieś Wielka, jak i inne jednostki samorządowe w całym kraju, stanie przed ogromnym wyzwaniem, które stawia przed nią reforma oświaty. Trzy funkcjonujące obecnie w Gminie gimnazja zostaną włączone do szkół podstawowych, z którymi obecnie tworzą zespoły szkół. Staną się one ośmioletnimi szkołami podstawowymi. Z dniem 1 września 2017 r. zostaną zlikwidowane klasy I, a w latach następnych kolejne klasy dotychczasowych gimnazjów. Sześćoletnie szkoły podstawowe staną się, z dniem 1 września 2017 r., ośmioletnimi szkołami podstawowymi. Zmiany wprowadzone reformą nie tylko zmieniają sieć placówek oświatowych na terenie gminy, ale również mogą generować duże koszty.

Opieka zdrowotna

Dostęp do opieki zdrowotnej na terenie gminy zapewnia MEDIC Klinika Sp. Zo.o. z siedzibą w Bydgoszczy, którą zarządza NEUCA Med Sp. Zo.o. W ramach tego zakładu działają trzy przychodnie: w Górsku, Rzęczkowie i Złejwsi Wielkiej. Dzięki wyposażeniu w najważniejszy sprzęt medyczny i techniczny, możliwe było podpisanie kontraktu z Narodowym Funduszem Zdrowia. Mimo to wciąż brakuje specjalistycznego sprzętu, aby móc rozbudować ofertę ośrodka. Oprócz tego na terenie gminy funkcjonują jeszcze Niepubliczny Zakład Opieki

Zdrowotnej, Rehabilitacji i Profilaktyki Leczniczej umiejscowiony w Przysieku, apteka w Złejwsi Wielkiej oraz punkty apteczne w Górsku i Rzęczkowie.

Dla mieszkańców gminy dostępne są porady lekarzy medycyny rodzinnej, pediatri, stomatologa, ginekologa, endokrynologa, okulisty, urologa i psychiatry. Specjalistyczna pomoc medyczna udzielana jest w szpitalach i przychodniach, zlokalizowanych w Bydgoszczy i Toruniu.

Na terenie gminy nie funkcjonuje:

- poradnia rehabilitacyjna,
- hospicjum,
- dom pomocy społecznej,
- dom dziennego pobytu,
- całodobowe domy opieki.

Podsumowanie: Na terenie gminy istnieje możliwość skorzystania z opieki zdrowotnej w podstawowym zakresie, w pobliskich miastach funkcjonują też liczne ośrodki specjalistyczne. Poważnym problemem w najbliższych latach może jednak się stać brak placówek opieki nad osobami starszymi. Konieczne jest również zapewnienie dostępu do większego wachlarza usług specjalistycznych (lekarzy specjalistów) oraz rozszerzenie oferty o rehabilitację.

1.6 Opieka społeczna

Na terenie gminy działa Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, który zatrudnia 12 osób, w tym kierownika, główną księgową, sześciu pracowników socjalnych, jedną opiekunkę środowiskową, jednego asystenta rodziny, pracownika gospodarczego oraz jednego pracownika – pomoc administracyjno – biurową.

Na terenie gminy Zławieś Wielka nie funkcjonują placówki włączenia społecznego takie, jak domy samotnej matki, noclegownie dla bezdomnych, domy pomocy społecznej czy ośrodki wsparcia dla osób uzależnionych (znajdują się one w sąsiednich miastach – Toruniu i Bydgoszczy).

W 2015 roku ze wsparcia w ramach pomocy społecznej skorzystało 908 mieszkańców⁶ gminy (6,7% ogółu mieszkańców). Do 2014 r. odsetek osób, którym udzielane jest wsparcie w ogólnej liczbie mieszkańców gminy utrzymuje się na stałym poziomie, spadek nastąpił w 2015 r.

Na terenie gminy Zławieś Wielka od kilku lat realizowane są usługi opiekuńcze dla osób starszych, niepełnosprawnych. W tym celu, w Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Złejwsi Wielkiej obecnie zatrudniona jest opiekunka środowiskowa, która posiada przygotowanie zawodowe w tym zakresie. Usługi te realizowane są od poniedziałku do piątku. W 2016 r. usługami opiekuńczymi objętych było 11 osób.

Zakres świadczonych usług opiekuńczych może obejmować:

CZYNNOŚCI PIELEGNACYJNE:

- nawiązanie kontaktu z podopiecznym,
- rozpoznanie potrzeb podopiecznego,
- zapewnienie poczucia bezpieczeństwa w trakcie wykonywania wszystkich czynności,
- pomoc w utrzymaniu prawidłowej higieny ciała,
- pomoc w toalecie całego ciała, czesaniu, ubieraniu – w zależności od stanu zdrowia i kondycji fizycznej podopiecznego (kąpiel w łóżku lub w łazience),
- zapobieganie powstawaniu odleżyn i odparzeń,
- zmiana bielizny osobistej i pościelowej,
- zgłaszanie wizyt lekarskich,
- karmienie podopiecznego,
- aktywowanie podopiecznego do czynnego uczestnictwa w życiu codziennym,
- realizowanie recept,
- utrzymywanie kontaktu i współpraca z rodziną,
- umożliwienie kontaktu lub pośredniczenie w kontakcie z różnymi instytucjami, w tym z ośrodkiem pomocy społecznej i placówkami służby zdrowia,
- inne wynikające z rozeznanych potrzeb.

⁶ Liczba osób zamieszkujących w gospodarstwach domowych korzystających ze wsparcia GOPS.

CZYNNOŚCI GOSPODARCZE:

- planowanie pracy,
- dokonywanie zakupów artykułów spożywczych i przemysłowych niezbędnych do egzystencji podopiecznego,
- prowadzenie ewidencji wydatków i rozliczanie się z podopiecznym z wydatkowanych pieniędzy,
- pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, opłacanie rachunków,
- dostarczanie posiłków do domu podopiecznego lub pomoc w ich przygotowaniu,
- pomoc w bieżącym utrzymaniu w czystości pomieszczenia, w którym przebywa podopieczny,
- wnoszenie śmieci,
- palenie w piecu (wg potrzeb), przynoszenie opału, wody,
- drobne przepierki bielizny osobistej.

USŁUGI DODATKOWE:

- mycie okien 4 razy do roku,
- prasowanie,
- pastowanie podłóg,
- pomoc w dozowaniu leków.

OPIEKUNKA NIE ŚWIADCZY NIŻEJ WYMIENIONYCH USŁUG:

- sprzątanie balkonów, klatek schodowych, piwnic, strychów,
- prace w ogrodzie,
- palenie w piecu centralnego ogrzewania,
- podawanie i robienie zastrzyków, insuliny

Ponadto na terenie gminy Zławieś Wielka od 2014 r. realizowane są specjalistyczne usługi opiekuńcze dla dzieci i osób z zaburzeniami psychicznymi. Specjaliści, którzy świadczą te usługi to: psycholodzy, pedagodzy, psychoterapeuci, logopedzi, terapeuci zajęciowi, fizjoterapeuci. W 2016r. usługami tymi było objętych 20 osób.

W 2016r. zasiłki stałe z tytułu niepełnosprawności i z tytułu wieku otrzymywało 47 osób, świadczenia zrealizowano na kwotę 193.671zł. Dla 18 rodzin z niepełnosprawnością

udzielono pomocy w postaci zasiłku okresowego na łączną kwotę 33.086zł. Rodziny te korzystają również z zasiłków celowych na zakup opału, żywności, leków.

Na terenie gminy brak jest dziennego domu pomocy społecznej lub środowiskowego domu pomocy społecznej. Gmina, dla zapewnienia opieki potrzebującym posiłkuje się głównie DPS-ami położonymi w powiecie toruńskim, kierując do nich seniorów oraz osoby niepełnosprawne bez względu na wiek. W 2016 r. w domach pomocy społecznej przebywało 12 osób, generując dla gminy koszt utrzymania w wysokości ponad 270tys. zł. Można zaobserwować zwiększające się stale zapotrzebowanie na zamieszkanie w DPS.

Ponadto gmina nie posiada samochodu do przewozu osób niepełnosprawnych, a na jej terenie nie ma prężnych organizacji działających na rzecz osób niepełnosprawnych i ich rodzin.

Tabela 27. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2009-2015.

Gmina	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej							Zmiana w latach 2009-2015
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Zławieś Wielka	996	1.072	1.078	1.101	1.102	1.012	908	-88

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Od 2009 roku do 2014 roku sukcesywnie, chociaż nieznacznie, wzrastała liczba osób w gospodarstwach domowych korzystająca z pomocy społecznej. W 2015 roku ze wsparcia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej objętych było 908 mieszkańców, czyli o 88 osób mniej niż w roku 2009 oraz 104 osoby mniej w stosunku do roku poprzedniego.

Tabela 28. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2009-2015.

Obszar	Zasięg korzystania z pomocy społecznej							Zmiana w latach 2009-2015
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
gmina Zławieś Wielka	8,2%	8,5%	8,5%	8,6%	8,4%	7,7%	6,8%	-1,4%
powiat toruński	12,0%	10,8%	10,5%	11,1%	11,8%	11,0%	9,7%	-2,3%
woj. kujawsko-pomorskie	12,3%	11,6%	10,9%	11,0%	11,5%	10,5%	9,7%	-2,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na podstawie przedstawionych danych można zaobserwować, że na przestrzeni lat 2009-2015 zasięg korzystania z pomocy społecznej na terenie gminy Zławieś Wielka utrzymywał się na stosunkowo równym poziomie. Natomiast w 2015 r. nastąpił zauważalny spadek w stosunku do roku poprzedniego. Zasięg korzystania z pomocy społecznej jest mniejszy niż na terenie powiatu lub województwa, jednak na poziomie regionalnym w latach 2009-2015 również zanotowano spadki. Szczególną grupą w kontekście korzystania z pomocy społecznej są dzieci do 17 roku życia. W tym zakresie sytuacja na terenie gminy uległa znaczącej poprawie w ostatnich latach.

Tabela 29. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2009-2015.

Obszar	Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku							Zmiana w latach 2009-2015
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
gmina Zławieś Wielka	40,0%	38,8%	36,9%	34,0%	33,0%	30,3%	29,4%	-10,6
powiat toruński	46,3%	41,4%	38,8%	35,1%	33,0%	31,0%	29,7%	-16,6
woj. kujawsko-pomorskie	45,8%	41,9%	39,4%	36,2%	34,1%	31,9%	30,4%	-15,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W okresie pomiędzy 2009-2015 można zaobserwować pozytywny trend związany ze zmniejszaniem się liczby dzieci do lat 17, których rodzice pobierają zasiłki na ich opiekę. Pomimo stałej liczby osób otrzymujących zasiłki oraz spadków w zakresie liczby przyznanych zasiłków rodzinnych, wydatki na pomoc społeczną nie zmniejszają się, a wręcz rosną (koszty świadczeń łącznie wyniosły 5.746.959,16 złotych w 2015 r.). Wynika to między innymi ze wzrostu liczby zadań nakładanych na ośrodki pomocy społecznej.

Tabela 30. Wydatki na pomoc społeczną w latach 2008-2015 na obszarze gminy Zławieś Wielka.

Obszar	Wydatki na pomoc społeczną w latach 2008-2015 w tys. zł								Zmiana w latach 2008-2013
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
gm. Zławieś Wielka	4.732	4.428	5.308	4.925	4.843	5.164	5.304	5.746	1.014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z referatu Finansowego UG.

Podsumowanie: Zasięg korzystania z pomocy społecznej nieznacznie zmniejszył się od 2007 roku. Znacząco spadł za to odsetek dzieci objętych zasiłkami rodzinnymi. Jednocześnie dynamicznie rosną wydatki z budżetu gminy na pomoc społeczną, które w ciągu zaledwie 7 lat wzrosły o 1.014.383,37 zł.

1.7 Organizacje pozarządowe i aktywność społeczna

Na obszarze gminy Zławieś Wielka występuje stosunkowo wysoki poziom aktywności organizacji pozarządowych. Według danych na dzień 24.08.2015 r. na jej terenie działało 30 stowarzyszeń i fundacji. Są to organizacje zajmujące się różnym zakresem działań. Na obszarze gminy działa osiem jednostek OSP (Łążyn, Rzęczkowo, Toporzysko, Zławieś Mała, Siemoń, Pędzewo, Skłudzewo, Stary Toruń). Infrastruktura związana z ich działalnością jest stale rozbudowywana – finansowane są modernizacje i remonty kolejnych remiz strażackich oraz zakup samochodów i wyposażenia, prowadzących do podniesienia bezpieczeństwa na terenie gminy.

Organizacje pozarządowe działają we współpracy i przy wsparciu gminy oraz instytucji publicznych. Realizowane są różnorodne tematycznie projekty, skierowane do ogółu mieszkańców oraz różnych grup wiekowych, związane z szerokim wachlarzem celów działania lokalnych fundacji i stowarzyszeń. Aktywność sportowa i zdrowy tryb życia są promowane m.in. przez Fundację "Akademia Aktywnych". Z kolei edukacja kulturalna i artystyczna jest prowadzona od ponad 25 lat przez "Fundację Piękniejszego Świata", w swoich działaniach wykorzystującą zespół pałacowo-parkowy w Skłudzewie. Jednym z realizowanych przez nią projektów jest m.in. coroczna Ogólnopolska Wystawa Profesjonalistów w Skłudzewie (w 2015 r. zrealizowano XIII edycję).

Mieszkańcy gminy mogą brać udział w szeregu zajęć i warsztatów interdyscyplinarnych, m.in. warsztatach edukacyjnych w ostoi pszczół, organizowanych przez Fundację "Leśna Droga". Działania skierowane do dzieci i młodzieży realizują m.in. Centrum Edukacji Młodzieży im. ks. Jerzego Popiełuszki i Fundacja „Promyk Nadziei” wspierająca w swoich działaniach również osoby niepełnosprawne. Punkty przedszkolne w Górsku i Łążynie prowadzi Fundacja "Edukacyjne Drogi Polek i Polaków", zaś Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych „Razem dla Przyszłości” organizuje w okresie letnim i zimowym półkolonie dla dzieci z gminy. Organizacją wypoczynku wakacyjnego dla dzieci zajmuje się również lokalna

Fundacja „La Soleil”. Te organizacje korzystają ze wsparcia środków pochodzących z budżetu gminy i powiatu na realizację zadań publicznych. Środki są również pozyskiwane z innych źródeł, np. kurs języka niemieckiego dla gimnazjalistów z terenu gminy został sfinansowany ze środków Województwa Kujawsko-Pomorskiego. Nie należy zapominać także o oddziałach organizacji ogólnopolskich czy inicjatywach takich jak Klub Honorowych Dawców Krwi, prowadzonych przy Urzędzie Gminy w Złejwsi Wielkiej. Ponadto na terenie gminy działa Koło Gminne Polskiego Związku Wędkarskiego, Związek Hodowców Gołębi Poczтовых, Harcerze "1 Szczep harcerski Błękitna Jedyńka" z Górska i Środowisko 30-tych Drużyn Harcerskich ze Złejwsi Wielkiej, Stowarzyszenie Aktywna Gmina oraz Fundacja "Marwit".

Równie ważna jest działalność mniej sformalizowanych podmiotów społeczeństwa obywatelskiego, np. kół gospodyń wiejskich (w gminie działa ich aż 14), klubów seniora, zespołów śpiewaczych i grup całkowicie nieformalnych – pasjonatów i animatorów społecznych, które również podnoszą poziom zaangażowania mieszkańców w sprawy ich małej ojczyzny. To właśnie dla nich została zorganizowana specjalna inicjatywa, projekt dofinansowany z FIO pn. "Akademia liderek Zakola Dolnej Wisły" przeprowadzony w 2015 r. Jego celem było nie tylko przekazanie wiedzy praktycznej jak przeprowadzić działania, ale przede wszystkim zachęcenie do "organizowania się", ponieważ stwarza to więcej możliwości.

Gmina Zławieś Wielka jest członkiem Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Zakole Dolnej Wisły”, zrzeszającego podmioty administracji publicznej, sektora gospodarczego i społecznego oraz mieszkańców. Dzięki przynależności do LGD możliwa jest realizacja na terenie gminy przedsięwzięć dofinansowanych ze środków Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2014-2020 w ramach podejścia LEADER/RLKS (Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność). Równie ważne ze względu na wspomniane wcześniej zagrożenie powodziowe jest członkostwo gminy w „Stowarzyszeniu SALUTARIS”. Gmina należy także do stowarzyszenia EKIP (Europa Kujaw i Pomorza).

Podsumowanie: Na terenie gminy funkcjonuje wiele organizacji pozarządowych, które prowadzą aktywną działalność i poszerzają lokalną ofertę edukacyjno-kulturalną. Jednym z głównych celów większości tych podmiotów jest wsparcie rozwoju gminy i poprawa jakości

życia jej mieszkańców, dzięki czemu mogą korzystać z pomocy Gminy w ramach realizacji zadań publicznych. Organizacje aktywnie poszukują środków zewnętrznych, choć często barierą mocno ograniczającą NGO w ich działaniach jest konieczność zapewnienia wkładu własnego do projektów dofinansowanych. Dlatego dla zwiększenia skali i jakości działań sektora pozarządowego, niezbędne jest dalsze zacieśnianie współpracy z instytucjami publicznymi. Koniecznym jest przekształcenie się grup nieformalnych w stowarzyszenia rejestrowe, gdyż taka forma działalności pozwala na pozyskiwanie środków z większej ilości źródeł.

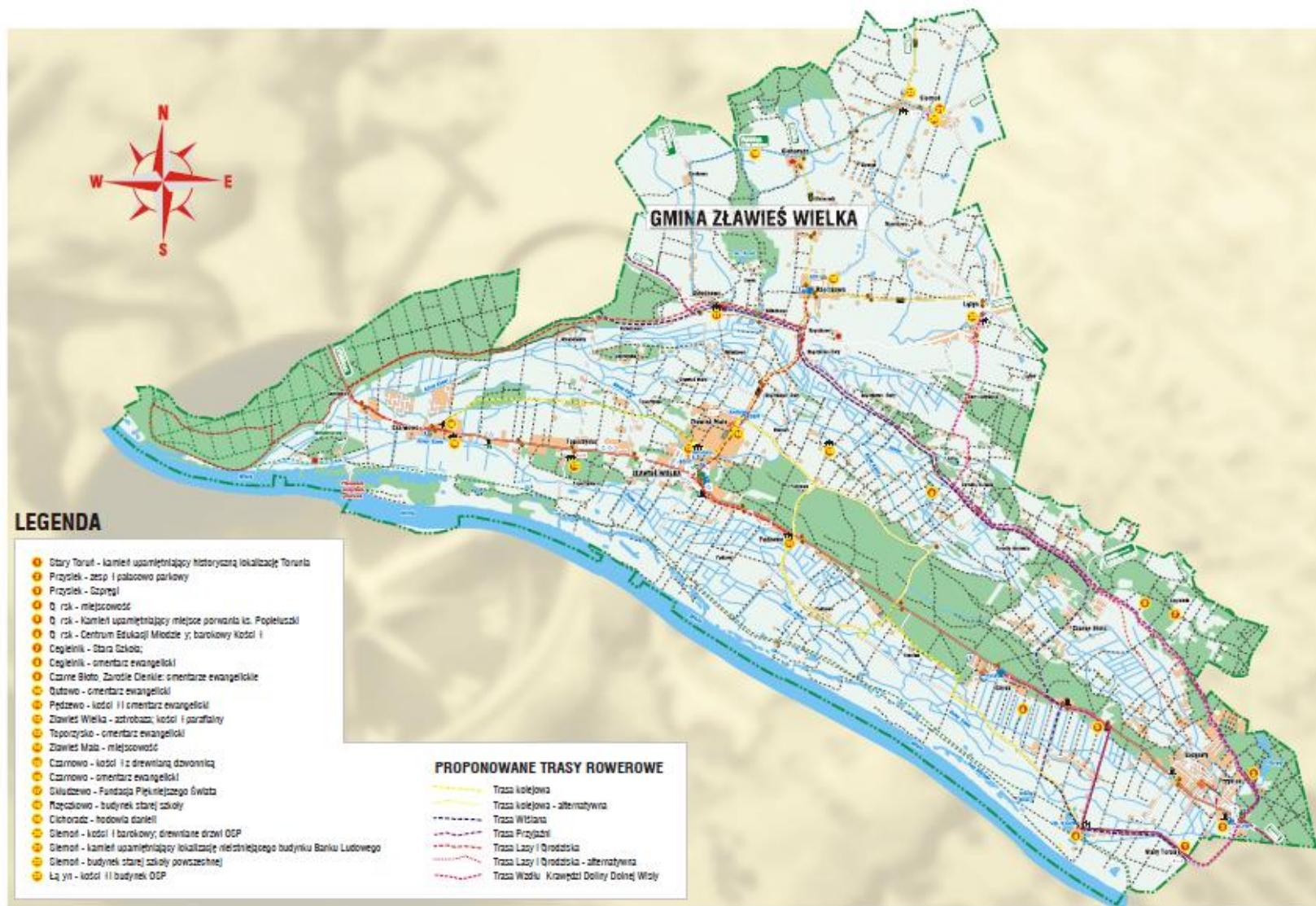
1.8 Turystyka

Gmina Zławieś Wielka posiada stosunkowo duży potencjał turystyczny w zakresie turystyki weekendowej. Dzięki urokliwym terenom, jest atrakcyjnym miejscem do aktywnego wypoczynku. Przez teren gminy przebiegają szlaki turystyczne piesze i rowerowe. Niektóre znajdują się w całości na obszarze gminy, natomiast inne jedynie o nią zahaczają. Są to:

- „Lasy i grodziska”,
- „Wzdłuż krawędzi Dolnej Wisły”,
- „Wiślana Trasa Rowerowa”,
- Niebieski szlak pieszy z Unisławia do Zamku Bierzgłowskiego,
- Niebieski szlak rowerowy „Szlak Przyjaźni Bydgoszcz – Toruń”,
- Czerwony szlak z Torunia do Chełmna.

Gmina nie tylko wytyczyła szlaki, ale również czynnie wspiera korzystanie z nich, organizując cykliczne imprezy o charakterze sportowo-rekreacyjnym. Już trzykrotnie otrzymała certyfikat „Gmina Przyjazna Rowerzystom” za prężne rozwijanie turystyki rowerowej, w ramach ogólnopolskiego konkursu prowadzonego przez PTTK, pod honorowym patronatem Ministerstwa Sportu i Turystyki. Ze względu na duże zainteresowanie turystyką rowerową przygotowano publikację dotyczącą szlaków rowerowych obszaru. Znajdują się w niej mapki różnych części gminy oraz opisy atrakcji, które można tam zobaczyć⁷.

⁷ Publikacja jest dostępna na stronie internetowej gminy Zławieś Wielka w zakładce Turystyka (<http://www.zlawies.pl/>).

Rysunek 6 Mapa Gminy, źródło Urząd Gminy w Zławsi Wielkiej.

Na terenie gminy nie ma jednak wielu atrakcji turystycznych o charakterze ponadlokalnym. Są to głównie miejsca przywołujące w pamięci wydarzenia historyczne, tak jak kamień w Starym Toruniu przypominający odwiedzającym pierwszą lokalizację Torunia, kościół i krzyż w Górsku upamiętniające miejsce uprowadzenia ks. Jerzego Popiełuszki. Wśród zabytków przeważają obiekty architektoniczne, często o charakterze sakralnym.

Tabela 31. Wykaz zabytków nieruchomych na terenie gminy Zławieś Wielka wpisanych do rejestru zabytków wg stanu na 31 grudnia 2015 r.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru
1.	Czarnowo	Kościół par. p.w. Św. Marcina	A/288 z 13.07.1936
2.	Czarnowo	dzwonnica drewniana z kruchtą, szach., z początku XVIII w.	A/1639 z 25.07.2013
3.	Czarnowo	cmentarz rzym.-kat. przy kościele, 1873 r.	541 z 6.09.1990
4.	Górsk	kościół ewangelicki pw. Podwyższenia Krzyża, obrządek rzymsko-katolicki, 1661-87 r.	A/289 z 28.01.1930
5.	Górsk	cmentarz ewangelicki, obrządek rzymsko-katolicki, przy kościele, XVII – XX w.	A/218 z 6.09.1990
6.	Łążyn I	cmentarz rzymsko-katolicki, parafialny, XVII-XIX w.	A/220 z 6.09.1990
7.	Łążyn I	kościół pw. św. Walentego, 1898-1899 r.	A/220 z 6.09.1990
8.	Łążyn I	kaplica św. Walentego, 1882 r.	A/220 z 6.09.1990
9.	Pędzewo	cmentarz ewangelicki (nieczynny), 2 poł. XIX w.	543 z 28.01.1991
10.	Pędzewo	kaplica, obrządek rzymsko-katolicki	543 z 28.01.1991
11.	Pędzewo	Ogrodzenie cmentarza	543 z 28.01.1991
12.	Przysiek	Zespół dworski:	A/500 z 23.04.1957
		- dwór, 1739 r., XIX/XX w.	
		- młyn, 1725 r.	
		- dom mieszkalny, XVIII w.	
13.	Przysiek	- browar, obecnie hotel, 2 ćw. XVIII, XX w.	A/504 z 19.05.2005
		- park [z elementami małej architektury: ławka, basen z fontanną, schody, mostek], k. XIX w.	
14.	Przysiek	- ogrodzenie z bramami	A/504 z 19.05.2005
15.	Skłudzewo	zespół dworski:	613 z 8.04.1991
		- dwór, mur.-szach., 3 ćw. XIX, XX w.	
		- stajnia, obecnie magazyn, XIX/XX w.	
		- hydrofornia, XIX/XX w.	

		- park, poł. XIX w.	
16.	Zławieś Wielka	kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. par. pw. św. Stanisława Kostki, 1895-96	A/1671/1-2 z 11.12.2014
17.	Zławieś Wielka	cmentarz kościelny	A/1671/1-2 z 11.12.2014

Źródło: Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Tabela 32. Wykaz stanowisk i obiektów archeologicznych na terenie gminy Zławieś Wielka.

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr rejestru
1.	Czarnowo	Grodzisko	C/21 z 15.09.1965
2.	Czarnowo–Kamieniec	osada obronna łużycka (leśnictwo Biała Góra)	C/160 z 22.10.2003
3.	Górsk	stanowisko archeologiczne	C/33/21 z 28.09.1965
4.	Rzęczkowo	grodzisko (stan. 2)	C/16 z 14.09.1965
5.	Rzęczkowo	grodzisko (stan. 1)	C/17 z 14.09.1965
6.	Skłudzewo	gródek stożkowaty	C/13 z 14.09.1965

Źródło: opracowanie na podstawie danych z UG Zławieś Wielka.

Za zabytkowe objekty architektury, budownictwa na terenie gminy Zławieś Wielka na podstawie ewidencji zabytków Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Toruniu, uznano następujące budynki:

Czarnowo:

1. Dom nr 2
2. Dom nr 9
3. Dom nr 30
4. Dworzec nr 31a
5. Dom nr 35
6. Dom nr 37
7. Dom nr 39
8. Dom nr 42
9. Dom nr 45
10. Obora nr 47
11. Dom nr 7
12. Dom nr 16
13. Dom nr 24
14. Dom z oborą nr 48
15. Zagroda
16. Młyn nr 63
17. Dom nr 61

18. Kaplica

19. Kapliczka
20. Kapliczka

Górsk:

21. Stacja kolejowa nr 1
22. Dom ul. Długa 7a
23. Dom ul. Ks. Markiewicza 9
24. Dom ul. Nadwiślańska 13
25. Dom ul. Nadwiślańska 19
26. Dom ul. Nadwiślańska 21
27. Dom ul. Prosta 35
28. Dom ul. Prosta 39
29. Młyn ul. Toruńska 65

Gutowo:

30. Dom nr 24
31. Szkoła nr 27

Łążyn:

- 32. Dom nr 4
- 33. Plebania 23
- 34. Dom nr 24
- 35. Dom nr 26
- 36. Remiza

Pędzewo:

- 37. Dom nr 17
- 38. Dom nr 33
- 39. Dom nr 35
- 40. Dom nr 37
- 41. Stacja Kolejowa nr 73
- 42. Pastorówka nr 40

Przysiek:

- 43. Dom ul. Leśna 1 (Szkoła)

Rozgarty:

- 44. Poczta nr 28
- 45. Dom nr 10
- 46. Dom ul. Długa 18

Rzęczkowo

- 47. Dom nr 4
- 48. Dom nr 10
- 49. Dom nr 51
- 50. Dom nr 33
- 51. Szkoła nr 53
- 52. Dom nr 57
- 53. Dwór nr 3
- 54. Plebania nr 61, 62
- 55. Dom nr 3
- 56. Kapliczka

Siemoń:

- 57. Dom nr 44
- 58. Dom nr 66
- 59. Dom nr 68
- 60. Dom nr 76
- 61. Dom nr 90
- 62. Dom nr 115
- 63. Dom nr 116
- 64. Szkoła
- 65. Kapliczka

Skłudzewo:

- 66. Dom nr 28
- 67. Dom nr 33
- 68. Dom nr 44
- 69. Fundacja Piękniejszego Świata

Stary Toruń:

- 70. Dom ul. Cedrowa 17
- 71. Dom ul. Cedrowa 40
- 72. Dom ul. Szeroka 34
- 73. Dom ul. Szeroka 31/33
- 74. Leśniczówka

Toporzysko:

- 75. Dom nr 1
- 76. Dom nr 4
- 77. Dom nr 5
- 78. Dom nr 6
- 79. Dom nr 9
- 80. Dom nr 11
- 81. Dom nr 18
- 82. Dom nr 32
- 83. Dom nr 35
- 84. Dom nr 56
- 85. Dom
- 86. Stacja kolejowa nr 67
- 87. Dom nr 74
- 88. Dom nr 75
- 89. Dom nr 90

Zławieś Wielka:

- 91. Dom nr 5
- 92. Dom nr 8a
- 93. Dom nr 28
- 94. Dom nr 31
- 95. Dom ul. Handlowa 1
- 96. Dom ul. Handlowa 2/1
- 97. Pastorówka ul. Jasna 15
- 98. Szkoła ul. Szkolna 6
- 99. Dom ul. Topolowa 2
- 100. Dom ul. Topolowa 4
- 101. Dom z kuźnią ul. Wiślana 1
- 102. Dom ul. Wiślana 7/1
- 103. Kościół ewangelicki ob. Rz.-kat. parafialny św. Stanisława Kostki

Nietypową atrakcją jest „Astrobaza Kopernik” – obserwatorium astronomiczne zlokalizowane przy Zespole Szkół w Złejwsi Wielkiej. Ciekawostką jest również hodowla danieli

w Cichoradzu. Miłośnicy przyrody mogą zwiedzić zespoły pałacowo-parkowe, w tym przejść się po częściowo zagospodarowanych parkach podworskich, podziwiać architekturę pałacyków oraz zapoznać się z historią tych miejsc. Najlepiej zachowane pozostały zespoły w Skłudzewie i Przysieku. Należy uznać to za niewykorzystany potencjał turystyczny o charakterze przyrodniczym. Specyficzna budowa terenu oraz kontekst historyczny mogą stać się podstawą dla działań promocyjnych – jest to rodzaj atrakcji pozwalający na zbudowanie specyficznej, charakterystycznej dla gminy oferty turystycznej, co jest bardzo ważne w tak konkurencyjnym regionie (w bliskiej odległości mieszczą się bowiem nie tylko Bydgoszcz i Toruń, ale także m.in. Inowrocław i Ciechocinek - miejscowości uzdrowiskowe czy Chełmno - „Miasto Zakochanych”).

W przypadku zainteresowania zabytkami i atrakcjami, turysta pochodzący spoza terenu gminy ma możliwość skorzystania z oferty noclegowej i restauracyjnej. Na terenie gminy znajdują się dwa obiekty noclegowe: hotel, restauracja i centrum konferencyjne „Daglezja” w Przysieku i zajazd oferujący pokoje gościnne „Toporzanka” w Toporzysku. Co istotne, „Daglezja” uczestniczy w projekcie „Realizacja elementów strategii rozwoju klastra turystycznego”, w formie klastra informacyjno-promocyjnego.

Zgodnie z danymi, zgłoszonymi do Urzędu Gminy w Złejwsi Wielkiej, na terenie tym działają także następujące podmioty świadczące usługi hotelarskie:

- Agroturystyka „JurEwo”, Czarne Błoto,
- „Stary Dwór”, Skłudzewo,
- Agroturystyka „Stajnia w Czarnym Błocie”, Czarne Błoto,
- Gospodarstwo Agroturystyczne „Pod Kasztanami”, Gutowo,
- VITAKARM, Czarne Błoto,
- Gospodarstwo Agroturystyczne, Toporzysko,
- KRISUS, Skłudzewo,
- Karczma pod Gołębiem, Zławieś Wielka.

Podsumowanie: Gmina nie posiada zbyt wielu atrakcji turystycznych i zabytków rozpoznawalnych na poziomie ponadregionalnym, zachęcających turystów do dłuższego pobytu na terenie. Jej największy potencjał objawia się w szlakach pieszych i rowerowych oraz rozbudowanej ofercie wydarzeń z nimi związanych. Potencjał turystyczny gminy to przede wszystkim turystyka weekendowa i kwalifikowana (zespoły pałacowo-parkowe oraz

aktywny wypoczynek na szlakach), wymagająca inwestycji, dostosowania odpowiedniej infrastruktury towarzyszącej oraz dedykowanej kampanii promocyjnej.

1.9 Oferta spędzania czasu wolnego i dostęp do kultury

Pierwszym krokiem do włączania nowych osób w aktywność społeczną jest aktywność instytucji publicznych i organizacji, w tym realizacja imprez i wydarzeń kulturalnych, która pozwala na podtrzymywanie i rozwój procesu integracji społeczności lokalnej. Niezbędna do prowadzenia tego typu działań jest odpowiednia infrastruktura – od powszechnie dostępnych miejsc spotkań po odpowiednio wyposażone budynki świetlic, bibliotek i domów kultury. Jest to także infrastruktura, którą organizacje i grupy nieformalne mogą wykorzystywać do swoich działań, dzięki czemu gmina może znacząco przyczyniać się do rozwoju sektora pozarządowego.

Tabela 33. Liczba obiektów kulturalnych oraz zakres działania na obszarze gminy Zławieś Wielka wg stanu na 2015 r.

Gmina	Liczba obiektów kulturalnych		Liczba imprez	Liczba uczestników imprez	Liczba zespołów artystycznych	Liczba kół, klubów
	domy, ośrodki kultury, kluby, świetlice	biblioteki razem z filiami				
Zławieś Wielka	13	3	57	3038	6	21

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Co roku w kalendarz imprez lokalnych wpisuje się ponad 20 wydarzeń realizowanych lub wspieranych przez gminę. Regularnie organizowane są pikniki, jarmarki, festyny gminne i parafialne. Główne funkcje kulturalne na terenie gminy pełnią Dom Kultury w Górsku oraz Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Złejwsi Małej. Prowadzą one szereg zajęć dla dzieci i młodzieży oraz odpowiadają za organizację lokalnych imprez, konkursów, wystaw, warsztatów, zajęć i innych przedsięwzięć kulturalnych.

Obydwie instytucje kultury dysponują budynkami, które posiadają wyposażenie niezbędne do realizacji zadań i inicjatyw nie tylko na poziomie gminnym, ale również regionalnym.

W GOKiS odbywa się m.in. Gminny Festiwal Pieśni i Piosenki Religijnej (od 2012 r.), Wojewódzki Festiwal Zespołów Śpiewaczych i Folklorystycznych (od 2013 r.).

Dom Kultury w Górsku wraz z Centrum Edukacji Młodzieży im. Ks. Jerzego Popiełuszki uczestniczy w organizacji Europejskich Dni Dziedzictwa. W ramach, drugiej edycji wydarzenia, odbył się w Górsku Przegląd Ludowych Zespołów Śpiewaczych, połączony z wystawą obrazów dotyczących dziedzictwa kulturowego i zwiedzaniem Muzeum Regionalnego i Muzeum im. Ks. Jerzego Popiełuszki. Ponadto, jak już wcześniej wspomniano, w Domu Kultury powstaje Filia Uniwersytetu Trzeciego Wieku, stanowiąca uzupełnienie funkcjonującego przy nim Klubu Seniora.

Aktywną działalność prowadzą również świetlice wiejskie. Pełna lista obiektów, pełniących funkcje świetlic wiejskich oraz najważniejszych miejsc spotkań i integracji mieszkańców obejmuje:

1. Dom Kultury w Górsku,
2. Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Złejwsi Małej,
3. Świetlicę wiejską w Cichoradzu,
4. Świetlicę wiejską w Czarnym Błocie,
5. Świetlicę wiejską w Gutowie,
6. Świetlicę wiejską w Łążynie przy OSP,
7. Świetlicę wiejską w Pędzewie przy OSP,
8. Świetlica wiejska w Rzęczkowie przy OSP,
9. Świetlica wiejska w Siemoniu.
10. Świetlica wiejska w Skłudzewie przy OSP,
11. Świetlica wiejska w Starym Toruniu przy OSP,
12. Świetlica wiejska w Toporzysku przy OSP,
13. Świetlica Integracyjna w Złejwsi Wielkiej,
14. Świetlica wiejska w Zaroślu Cienkim.

Ciągły rozwój budownictwa mieszkaniowego na terenie gminy, powodujący wzrost liczby mieszkańców, niejako wymusza inwestycję w tego typu obiekty. Stają się one miejscem spotkań dla Kół Gospodyń Wiejskich, grup seniorów, jak również pozwalają na organizację zebrań wiejskich czy też imprez rodzinnych. W roku 2016 rozpoczęto budowę świetlicy w jednej z największych miejscowości - Rozgartach.

Na terenie gminy odbywa się szereg imprez cyklicznych, m.in. Kujawsko-Pomorska "Gęšina na Świętego Marcina" w Ośrodku Doradztwa Rolniczego w Przysieku, Przegląd Ludowych Zespołów Śpiewaczych i Festiwal Piosenki Europejskiej w Górsku. Przy ośrodkach działają wspomniane wcześniej kółka, kluby i zespoły śpiewacze. W Złejwsi Małej zlokalizowana jest także, posiadająca dwie filie w Górsku i Rzęczkowie, Gminna Biblioteka Publiczna, która wyposażona jest w czytelnię internetową. Imprezą, której nie może zabraknąć również na terenie gminy jest Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, w trakcie którego co roku pobijany jest rekord w zebranej kwocie na rzecz fundacji.

Do listy wydarzeń o charakterze kulturalnym bez wątpienia dodać należy imprezy sportowe i rekreacyjne. Oferta lokalna również w tym zakresie zawiera liczne inicjatywy i wydarzenia oraz jest stale rozbudowywana. Dostępna jest infrastruktura sportowa, w szczególności kompleksy przyszkolne oraz boisko wielofunkcyjne Orlik w Złejwsi Małej. Przy świetlicach wiejskich tworzone są boiska lub place zabaw. Ze środków gminnych w ramach konkursu ofert na realizację zadań publicznych w zakresie upowszechniania kultury fizycznej i sportu organizowany jest szereg zajęć np. projekt lokalnej fundacji pt. „START aktywności, STOP otyłości” (Fundacja Akademia Aktywnych) czy szkolenia dla dzieci uzdolnionych sportowo. Stałym elementem kalendarza imprez sportowych jest organizowany przez Urząd Gminy „Europejski Tydzień Sportu”, w ramach którego odbywają się m.in. "Bitwa sołectw w piłkę nożną", "Olimpiada klas I-III" czy turniej siatkówki. Cyklicznie organizowane są również mistrzostwa gminy w tenisie stołowym szkół podstawowych i gimnazjów czy mistrzostwa gminy w piłkę nożną dziewcząt i chłopców. Do uprawiania sportu zachęceni są zarówno dorośli jak i najmłodsi, np. Uczniowski Klub Sportowy Trójka Górsk (posiadający status organizacji pożytku publicznego), który prowadzi „Piłkarskie Przedszkole Górsk”, a Ludowe Zespoły Sportowe prowadzą drużynę Old Boyów. Osoby zainteresowane rekreacją mogą przyłączyć się do koła łowieckiego lub wędkarskiego. W Złejwsi Wielkiej i Górsku działają prężnie drużyny harcerskie, które angażują się we wszystkie inicjatywy społeczne, nie tylko na terenie gminy.

Oprócz dostępu do atrakcyjnej oferty lokalnej, mieszkańcy mogą brać udział w wydarzeniach organizowanych przez pobliskie ośrodki miejskie, ponieważ także w sferze kulturalnej istotnym czynnikiem jest bliskość Bydgoszczy i Torunia. W miastach tych funkcjonuje: 49 bibliotek, 4 teatry, 8 kin, 10 muzeów, opera i filharmonia. Skorzystanie z oferty tych placówek wymaga jednak poniesienia wyższych kosztów i organizacji dojazdu,

co dla wielu mieszkańców staje się wydatkiem przekraczającym ich możliwości finansowe. Z tego względu szczególnie ważne jest podtrzymanie rozwoju oferty na poziomie lokalnym.

Podsumowanie: Na obszarze gminy funkcjonuje stosunkowo dobre zaplecze do prowadzenia działalności kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej, szeroko wykorzystywane zarówno przez instytucje publiczne, jak i organizacje pozarządowe. Zgodnie z postulatami mieszkańców konieczne jest dalsze rozszerzanie dostępnej oferty o nowe sposoby spędzania wolnego czasu, a także systematyczna budowa nowych oraz modernizacja istniejących obiektów rekreacyjnych, sportowych i kulturalnych.

1.10 Infrastruktura techniczna

Rozbudowa infrastruktury technicznej jest jednym z priorytetowych działań, na które nastawiona jest gmina w nowej perspektywie finansowej. Pod pojęciem infrastruktury technicznej należy rozumieć przedmioty i sieć przesyłową wraz z usługami, które pozwolą na sprawne przemieszczanie się, dostarczanie mediów, w tym gazu energii elektrycznej, wody oraz odprowadzanie ścieków. Wyposażenie gminy w sieć infrastruktury technicznej likwiduje wiele ograniczeń i wspiera dynamikę rozwoju gospodarczego oraz zachęca inwestorów do zainteresowania się obszarem.

Sieć komunikacyjna

Przez gminę Zławieś Wielka przebiega sieć dróg, zaczynając od drogi krajowej nr 80, łączącej Toruń i Bydgoszcz, poprzez drogi wojewódzkie: nr 546 (trasa Zławieś Wielka-Rzęczkowo-Łubianka), nr 597 (Rzęczkowo-Cichoradz-Siemoń-Uniślaw) i nr 249 (Czarnowo – Solec Kujawski), po drogi powiatowe i gminne. Na terenie gminy znajduje się ponad 400km dróg gminnych z czego skategoryzowanych jest ponad 247 km.

Tabela 34. Wykaz dróg gminnych skategoryzowanych z nadanymi numerami.

Lp.	Numer drogi	Miejscowość	Miejscowość-przebieg	długość (m)
1	100188C	Cegielnik	od dr. 100178C do granic Torunia	3320
2	100190C	Cegielnik	od dr. 100174 do granic Cegielnika	208
3	100200C	Cegielnik	od dr. 100188C do granic Cegielnika	590
4	100212C	Cegielnik	od drogi gminnej 100188C- do działki nr 3051/3	1060

5	100107C	Cichoradz	od DW 597 do granic Otowic	1170
6	100176C	Czarne Błoto	od dr. 100174C do DK80	2830
7	100177C	Czarne Błoto	od DP2005 do granic Zarośla Cienkiego	1937
8	100178C	Czarne Błoto	od dr. 100187C do dz 3231/4	1985
9	100186C	Czarne Błoto	od dr. 100178C do ulicy Leśnej	850
10	100187C	Czarne Błoto	od dr. 100174 do granic Cegielnika	3374
11	100213C	Czarne Błoto	od drogi gminnej 100174C - do Zamku Bierzgłowskiego	1050
12	100214C	Czarne Błoto	do drogi gminnej 100177C - do działki nr 18/7	400
13	100215C	Czarne Błoto	do drogi gminnej 100177C - do działki nr 19/4	360
14	100216C	Czarne Błoto	od drogi gminnej 100177C-do działki nr 44/5	290
15	100217C	Czarne Błoto	od drogi gminnej 100177C -do drogi gminnej 100174C	400
16	100218C	Czarne Błoto	ulica Spacerowa	365
17	100219C	Czarne Błoto	od drogi gminnej 100177C - do działki nr 94/5	240
18	100220C	Czarne Błoto	do drogi powiatowej nr.2005 - do działki nr 300,287/1	550
19	100221C	Czarne Błoto	do drogi powiatowej nr 2005 - do działki nr 298/7	410
20	100222C	Czarne Błoto	do drogi gminnej 100187C - do działki nr 349/6	980
21	100223C	Czarne Błoto	ulica pod DEBAMI	330
22	100224C	Czarne Błoto	do drogi gminnej 100187C - do działki nr.334/7,333/2	205
23	100225C	Czarne Błoto	ulica Wierzbowa	1480
24	100226C	Czarne Błoto	od ulicy Wierzbowej - do ulicy Wierzbowej	380
25	100227C	Czarne Błoto	od ulicy Sosnowej - do działki nr.3229/15	320
26	100228C	Czarne Błoto	Ulica Topolowa	650
27	100229C	Czarne Błoto	Ulica Leśna	2950
28	100230C	Czarne Błoto	od ulicy Leśnej - do działki nr 409/4	270
29	100231C	Czarne Błoto	Ulica Spokojna	365
30	100232C	Czarne Błoto	od drogi powiatowej nr 2005 - do drogi gminnej 100176C	1150
31	100233C	Czarne Błoto	od działki nr 120/4- Do Zarośla Cienkiego	200
32	100234C	Czarne Błoto	od działki nr 148/1 w Zaroślu Cienkim - do działki nr 139/1 w Zaroślu Cienkim	290
33	100116C	Czarnowo	od DK.80 w Czarnowie do dr. 100127C w Skłudzewie	5470
34	100117C	Czarnowo	od DK.80 do Kanału Górnego	1800
35	100118C	Czarnowo	ulica Jarzębinowa	760
36	100119C	Czarnowo	od DK.80 do wału wiślanego	1150
37	100134C	Czarnowo	ulica Kwiatowa	660

38	100201C	Czarnowo	od DW249 do kanału górnego	1920
39	100202C	Czarnowo	od dr. 100201C w stronę wału Wiślanego (Kamieniec)	370
40	100203C	Czarnowo	od DK80 do kanału górnego	310
41	100204C	Czarnowo	ulica Owsiana	550
42	100205C	Czarnowo	od DK80 do kanału górnego	2250
43	100206C	Czarnowo	od DK80 do kanału dolnego	110
44	100208C	Czarnowo	od DK80 do dz. 376/1 (w stronę kanału dolnego)	990
45	100209C	Czarnowo	od DK80 do kanału dolnego	370
46	100235C	Czarnowo	Od ulicy Jarzębinowej - Do ulicy Akacjowej	505
47	100236C	Czarnowo	Ulica Modrzewiowa	455
48	100237C	Czarnowo	Ulica Brzozowa	730
49	100238C	Czarnowo	Ulica Sosnowa	340
50	100239C	Czarnowo	Ulica Jodłowa	420
51	100240C	Czarnowo	Ulica Cisowa	570
52	100241C	Czarnowo	Ulica Świerkowa	440
53	100242C	Czarnowo	Ulica Wrzosowa	655
54	100243C	Czarnowo	od drogi krajowej nr 80 - kanał górny - do działki nr 3240/2	1625
55	100244C	Czarnowo	od ulicy Orzechowej - do działki nr 247/6	530
56	100245C	Czarnowo	od drogi krajowej nr 80 - do działki nr 252/1	430
57	100246C	Czarnowo	od drogi krajowej nr 80 - do działki nr 241/8	900
58	100247C	Czarnowo	od drogi krajowej nr 80 - do drogi gminnej 100208C	530
59	100248C	Czarnowo	od drogi krajowej nr 80 - do kanału dolnego	165
60	100249C	Czarnowo	od drogi wojewódzkiej nr 249 - do kanału górnego	740
61	100250C	Czarnowo	do drogi krajowej nr 80 - do działki nr 3258	290
62	100251C	Czarnowo	Ulica Azaliowa	200
63	100110C	Gierkowo	od DP2002 do granic Dąbrowy Chełmińskiej	880
64	100111C	Gierkowo	od DP2002 w Gierkowie do dr. 100112C w Rzęczkowie	2720
65	100135C	Gierkowo	od DP2002 w Gierkowie - do granic Bolumina	1180
66	100182C	Górsk	od DK80 do bloków	510
67	100183C	Górsk	od ulicy Wiejskiej do wału Wiślanego	1760
68	100184C	Górsk	od DK.80 do wału Wiślanego	2500
69	100185C	Górsk	ulica Prosta	1182
70	100252C	Górsk	od działki nr.19/36- do wału wiślanego	1220
71	100253C	Górsk	od działki nr.3232/9- do ulicy nadwiślańskiej	1100
72	100254C	Górsk	Ulica Czeremchowa	1400
73	100255C	Górsk	od działki nr 3230/4 - do ulicy Nadwiślańskiej	1580
74	100256C	Górsk	Ulica Bażantowa	400
75	100257C	Górsk	od ulicy Nadwiślańskiej - do działki nr 422/43	350
76	100258C	Górsk	Ulica Szkolna	245
77	100259C	Górsk	Ulica Leśna	275

78	100260C	Górsk	Ulica Ciasna	160
79	100261C	Górsk	Ulica Wspólna	130
80	100262C	Górsk	Ulica Topolowa	145
81	100263C	Górsk	Ulica Modrzewiowa	190
82	100137C	Gutowo	od DW546 w Złejwsi Małej - Gutowo - do DP2004 w Zaroślu Cienkim	4983
83	100138C	Gutowo	od dr. 100137C do granic Rzęczkowa	1500
84	100155C	Gutowo	od dr. 100137C do dr100158C	730
85	100156C	Gutowo	ulica Droga Mleczna	1500
86	100157C	Gutowo	od dr. 100137C do DP 2001 w Rzęczkowie	1218
87	100158C	Gutowo	od dr. 100157C do dr10055C	670
88	100159C	Gutowo	od dr. 100158 do dz. 27/3	540
89	100160C	Gutowo	od dr. 100137 w Gutowie do DP2001 w Zaroślu Cienkim	1600
90	100161C	Gutowo	od dr. 100137C do granic Zarośle Cienkie	1150
91	100180C	Gutowo	od dr. 100152C w Pędzewie do ulicy Harcerskiej w Górsku	3450
92	100211C	Gutowo	od dr.100158C w Gutowie do DP2001 w Rzęczkowie	1245
93	100264C	Gutowo	od drogi gminnej 100137C - do drogi powiatowej 2001 w Łążynie	1860
94	100265C	Gutowo	Ulica Miedziana	1320
95	100266C	Gutowo	Ulica Złota	345
96	100267C	Gutowo	od działki nr 239 - do działki nr 3218/2	850
97	100268C	Gutowo	od drogi gminnej 100137C - do działki nr 3222/5	450
98	100269C	Gutowo	od drogi gminnej 100156C - do drogi gminnej 100137C	520
99	100270C	Gutowo	od drogi gminnej 100137C - do działki nr.223/1	425
100	100162C	Łążyn	od DP2004 do DP2001	935
101	100163C	Łążyn	od DP2004 w Łążynie do DW546 w Rzęczkowie	3752
102	100164C	Łążyn	od dr100163C do DP2001	2780
103	100165C	Łążyn	od DW546 w Łążynie do DW597 w Cichoradzu	4158
104	100166C	Łążyn	od DW546 dr. 100165C (kierunek wysypisko)	1156
105	100167C	Łążyn	od DP2003C do dz. 6	1100
106	100168C	Łążyn	od DW546 do granic Słomowa	1125
107	100169C	Łążyn	od DW546 do granic Zamku Bierzglowskiego	1585
108	100170C	Łążyn	od DP2004 do granic Zamku Bierzglowskiego	1000
109	100171C	Łążyn	od DP2004C do dz. 341/3	1480
110	100172C	Łążyn	od DP2004C w Łążynie do DP2001 Zaroślu Cienkim	1320
111	100150C	Pędzewo	od dr. 100180C - w kierunku wału Wiślanego dz. 264/5	308
112	100151C	Pędzewo	od DK.80 - zakład rolny - do wału Wiślanego	2290
113	100152C	Pędzewo	od dr. 100180C do dr. 100199C	1245
114	100153C	Pędzewo	od dr. 100199C do wału Wiślanego	945
115	100154C	Pędzewo	od DK80 do Gutowa	1235

116	100179C	Pędzewo	od dr100188C do wału Wiślanego	1180
117	100181C	Pędzewo	od DK80 w Górsku -ulica Harcerska do wału Wiślanego w Pędzewie	1580
118	100199C	Pędzewo	od Pędzewa do Starego Torunia	12593
119	100271C	Pędzewo	od drogi gminnej 100180C - do działki nr 270	235
120	100272C	Pędzewo	od drogi gminnej 100199C - do działki nr 439/5	470
121	100273C	Pędzewo	od drogi gminnej 100180C - do wału wiślanego	1230
122	100274C	Pędzewo	od drogi gminnej 100199C - do kanału dolnego	320
123	100275C	Pędzewo	od drogi gminnej 100199C - do działki nr 330/3	820
124	100276C	Pędzewo	od drogi gminnej 100199C - do działki 316/2	720
125	100277C	Pędzewo	od drogi krajowej nr 80 -do działki nr 81/1	230
126	100278C	Pędzewo	od drogi krajowej nr 80 - do drogi gminnej 100199C	965
127	100196C	Przysiek	ulica ks. J. Popiełuszki i Osiedlowa	875
128	100197C	Przysiek	od DK80 do Barbarki	1830
129	100198C	Przysiek	ulica Parkowa	449
130	100189C	Rozgarty	ulica Długa	1447
131	100191C	Rozgarty	Czarne Błoto – Przysiek	2756
132	100192C	Rozgarty	ulica Wesoła	1104
133	100279C	Rozgarty	Ulica Jałowcowa	400
134	100280C	Rozgarty	Ulica Lotnicza	205
135	100281C	Rozgarty	Ulica Sarnia	345
136	100282C	Rozgarty	Ulica Lisia	310
137	100283C	Rozgarty	Ulica Zielony Zakątek	215
138	100284C	Rozgarty	Ulica Maślakowa	140
139	100112C	Rzęczkowo	od DP2002 do jeziora Borek	1265
140	100136C	Rzęczkowo	do DP-546 do dz. 393/1 (Doły Rzęczkowskie)	425
141	100101C	Siemoń	od DP 2015 do granic Słomowa	1185
142	100102C	Siemoń	od DP 2015 do posesji nr 27	1787
143	100103C	Siemoń	od dr. 100102C do granic Grzybna	1145
144	100104C	Siemoń	od DW 597 do granic Głazewa	1601
145	100105C	Siemoń	od DW 597 do DP2003 9 (przy cmentarzu)	538
146	100106C	Siemoń	od DW 597 do granic Otowic	1730
147	100108C	Siemoń	od DP 2015 do DP2003	1415
148	100109C	Siemoń	od DP2003 w Siemoniu do DW546 w Rzęczkowie	3658
149	100285C	Siemoń	od drogi wojewódzkiej nr 597 - do działki nr 221/4	380
150	100286C	Siemoń	od drogi wojewódzkiej 597 w Cichoradzu - do drogi gminnej 100109C	1650
151	100287C	Siemoń	od drogi wojewódzkiej nr 597 - do działki nr 403	545
152	100288C	Siemoń	od droga wojewódzkiej nr 597 - do działki nr 366	435
153	100289C	Siemoń	od drogi wojewódzkiej nr 597 - do działki nr 140	1070
154	100290C	Siemoń	od drogi wojewódzkiej nr 597 w Cichoradzu - do drogi gminnej 100106C w Siemoniu	2300
155	100291C	Siemoń	od drogi gminnej 100106C - do działki nr 71/1	525

156	100292C	Siemoń	od drogi gminnej 100104c - do działki nr 56/1	930
157	100113C	Skłudzewo	od DP2002 w Skłudzewie do dr. 100112C w Rzęczkowie	1820
158	100114C	Skłudzewo	od DP2002 do dr. 100114C	665
159	100115C	Skłudzewo	od DP.1544C do dr. 100115C	1350
160	100127C	Skłudzewo	od DP 2002C do dr. 100116C	2224
161	100193C	Stary Toruń	ulica Cedrowa	1409
162	100194C	Stary Toruń	od ulicy Szerokiej do wału wiślanego	1275
163	100195C	Stary Toruń	ulica Baśniowa	1015
164	100293C	Stary Toruń	Ulica Sosnowa	285
165	100294C	Stary Toruń	Ulica Brzozowa	245
166	100295C	Stary Toruń	Ulica Krokusowa	170
167	100296C	Stary Toruń	Ulica Narcyzowa	315
168	100297C	Stary Toruń	Ulica Wspólna	320
169	100298C	Stary Toruń	Ulica Świerkowa	210
170	100299C	Stary Toruń	Ulica Morelowa	185
171	100300C	Stary Toruń	Ulica Kasztanowa	295
172	101500C	Stary Toruń	Ulica Kręta	265
173	101501C	Stary Toruń	Ulica Nagietkowa	220
174	101502C	Stary Toruń	Ulica Goździkowa	130
175	101503C	Stary Toruń	Ulica Konwaliowa	330
176	101504C	Stary Toruń	Ulica Azaliowa	270
177	101505C	Stary Toruń	Ulica Paproci	490
178	101506C	Stary Toruń	Ulica Astrowa	210
179		Stary Toruń	Ulica Solecza	
180	100120C	Toporzysko	od DK.80 do dr. 100122C	1500
181	100121C	Toporzysko	od DK.80 do wału wiślanego	1090
182	100122C	Toporzysko	od DK.80 do granic Skłudzewa	2871
183	100123C	Toporzysko	od dr100122C do dz. 160	820
184	100124C	Toporzysko	od dr100122C w Toporzysku do dr. 100132C w Skłudzewie	2380
185	100125C	Toporzysko	Toporzysko - do drogi nr 100122C	2064
186	100126C	Toporzysko	od dr. 100122C do drogi nr 100122C	985
187	100128C	Toporzysko	od DK.80 do ulicy Kolejowej	945
188	100129C	Toporzysko	od DK.80 w Toporzysku do dr 100124C w Skłudzewie	2464
189	100207C	Toporzysko	od DK80 do kanału dolnego	968
190	101507C	Toporzysko	od drogi gminnej 100122C - do drogi gminnej 100122C	250
191	101508C	Toporzysko	od działki nr 51/21-do drogi gminnej 100120C	265
192	100173C	Zarośle Cienkie	od DP2004 do Kanału Górnego	1560
193	100174C	Zarośle Cienkie	od DP2005C w Zaroślu Cienkim do DP2005 w Czarnym Błocie	2743
194	100175C	Zarośle Cienkie	od DP2005C do dr. 100176C w Czarnym Błocie	2130
195	100130C	Zławieś Mała	ulica Topolowa	2470

196	100131C	Zławieś Mała	od DW546 do dr. 100132C w Skłudzewie	1603
197	100132C	Zławieś Mała	od ulicy Topolowej w Złejwsi Małej do DP2002 w Skłudzewie	2111
198	100133C	Zławieś Mała	od DP-546 do Skłudzewa do granic Skłudzewa	810
199	100139C	Zławieś Mała	od ulicy Piekarskiej do ulicy Topolowej	866
200	101509C	Zławieś Mała	Od Ulicy Topolowej - do ulicy Wrzosowej	790
201	101510C	Zławieś Mała	Ulica Wrzosowa	960
202	101511C	Zławieś Mała	Ulica Jodłowa	130
203	101512C	Zławieś Mała	Ulica Modrzewiowa	195
204	101513C	Zławieś Mała	Ulica Jesionowa	100
205	101514C	Zławieś Mała	Ulica Świerkowa	290
206	101515C	Zławieś Mała	Ulica Daglezjowa	100
207	10516C	Zławieś Mała	Ulica Cisowa	210
208	101517C	Zławieś Mała	Ulica Przy Lesie	405
209	101518C	Zławieś Mała	Ulica Klonowa	175
210	101519C	Zławieś Mała	Ulica Sosnowa	625
211	101520C	Zławieś Mała	Ulica Dębowa	590
212	101521C	Zławieś Mała	Ulica Brzozowa	725
213	101522C	Zławieś Mała	Ulica Osiedlowa	320
214	101523C	Zławieś Mała	od drogi gminnej 100129 - do działki nr 71	730
215	100140C	Zławieś Wielka	ulica Długa	650
216	101524C	Zławieś Wielka	Ulica Dębowa	140
217	101525C	Zławieś Wielka	Ulica Młodzieżowa	320
218	101526C	Zławieś Wielka	Ulica Krótka	125
219	101527C	Zławieś Wielka	Ulica Słoneczna	420
220	101528C	Zławieś Wielka	Ulica Szkolna	280
221	101529C	Zławieś Wielka	od drogi krajowej nr 80-do Pędzewa	275
222	101530C	Zławieś Wielka	od drogi krajowej nr 80- do działki nr 379	395
223	101531C	Zławieś Wielka	od drogi krajowej nr 80-do działki nr 361	425
224	101532C	Zławieś Wielka	od drogi krajowej nr 80-do kanału dolnego	1400
225	101533C	Zławieś Wielka	od drogi krajowa nr 80-do działki nr 474	410
226	100210C	Zławieś Mała	od ulicy Topolowej w Złejwsi Małej do dr. 100131C w Skłudzewie	1050
227	100141C	Zławieś Wielka	ulica Jasna	664
228	100142C	Zławieś Wielka	ulica Prosta	773
229	100143C	Zławieś Wielka	od DK80 do wału Wiślanego	1734
230	100144C	Zławieś Wielka	ulica Wiślana	1630
231	100145C	Zławieś Wielka	od DK80 do wału Wiślanego	1525
232	100146C	Zławieś Wielka	od DK80 do wału Wiślanego	1810
233	100147C	Zławieś Wielka	Zławieś Wielka od dr.100144C do dr.100150C	1515
234	100148C	Zławieś Wielka	od DK80 do wału Wiślanego	1580
235	100149C	Zławieś Wielka	Zławieś Wielka-Pędzewo	510
SUMA				247463

Źródło: Urząd Gminy w Złejwsi Wielkiej

Tabela 35. Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy wg stanu na 10.2013 r.

Lp.	Numer	Nazwa drogi	Kilometraż		Długość
			Początek	Koniec	(km)
1	1544C	Dąbrowa Chełmińska – Bolumin – Skłudzewo	5,000	6,698	1, 698
2	1545C	Dąbrowa Chełmińska – Cichoradz	1,816	5,046	3, 230
3	2001C	Rzęczkowo – Zarośle Cienkie	0,000	4,433	4,433
4	2002C	Gierkowo – Skłudzewo – Rzęczkowo	0,000	6,441	6,441
5	2003C	Siemoń – Łążyn	0,000	4,427	4,427
6	2004C	Łążyn – Zarośle Cienkie – Smolno	0,000	7,730	7,730
7	2005C	Łubianka – Zamek Bierzgowski – Czarne Błoto	7,730	11,924	4,194
8	2006C	Rozgarty – Górsk	0,000	2,176	2,176
9	2015C	Siemoń – Wybcz	0,000	2,017	2,017
Razem w gminie					29, 389
Razem w powiecie					272, 184

Źródło: BIP Starostwa Powiatowego w Toruniu.

Tabela 36. Wykaz dróg wojewódzkich przebiegających przez teren gminy wg stanu na 12.2015r.

Lp.	Numer	Nazwa drogi
1	DW249	Czarnowo – rz. Wisła – Solec Kujawski
2	DW546	Zławieś Wielka – Rzęczkowo – Łubianka
3	DW597	Rzęczkowo – Unisław

Źródło: Opracowanie własne.

Sieć dróg na terenie gminy jest stosunkowo dobrze rozbudowana, jednak wymaga poprawy stanu technicznego i dalszej rozbudowy. Stan ulic jest zróżnicowany i zależy od organu nadzorującego. Nawierzchnia dróg niższego rzędu jest w gorszym stanie w stosunku do sieci dróg wojewódzkich i krajowych. Zły stan techniczny dróg lokalnych oraz intensywne osadnictwo i powstawanie nowych osiedli powodują konieczność stałej rozbudowy sieci drogowej, wymagając dużych nakładów finansowych. Bardzo ważne jest wymagająca kosztownych inwestycji poprawa bezpieczeństwa na DK 80 poprzez między innymi budowę

chodników, dróg rowerowych, przebudowę skrzyżowań, poprawę stanu nawierzchni czy też ustawienie dodatkowego oświetlenia.

W okresie programowania 2007-2013 główne inwestycje drogowe przeprowadzane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego nie objęły sieci dróg na terenie gminy. Zrealizowane zostały jednak inwestycje w ramach Drogowej Inicjatywy Samorządowej, obejmującej projekty dotyczące budowy chodników oraz inwestycje gminne w infrastrukturę towarzyszącą (zrealizowano zadania z zakresu rozbudowy i modernizacji oświetlenia ulicznego). W ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020 pozyskano fundusze na budowę z rozbudową drogi gminnej.

Ponadto gmina współrealizowała zadania dot. budowy/modernizacji drogi dojazdowej do gruntów rolnych przy udziale środków budżetu Województwa Kujawsko – Pomorskiego pochodzących z tytułu wyłączeń gruntów rolnych z produkcji czy też pozyskiwała środki na dofinansowanie zadań własnych w zakresie przebudowy, budowy lub remontów dróg gminnych w ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych.

Jak wspomniano wcześniej, stan dróg w gminie jest zróżnicowany i zależy od organu nadzorującego. Zły stan techniczny dróg lokalnych wymaga dużo nakładów finansowych. Bardzo ważna jest poprawa bezpieczeństwa na drodze krajowej nr 80 poprzez m.in. budowę chodników i ciągów pieszo – jezdnych, przebudowę skrzyżowań, poprawę stanu nawierzchni, ustawienie dodatkowego oświetlenia.

Aspekt komunikacyjny na terenie gminy wypada stosunkowo dobrze w odniesieniu do obszarów bez dostępu do dróg krajowych i ścieżek komunikacji dalekobieżnej. Na ofertę komunikacyjną składają się usługi publicznego transportu pasażerskiego PKS, firmy Arriva Bus Transport Polska oraz prywatnych przewoźników. Na podstawie porozumienia MZK stworzyło połączenie z miejscowości Rozgarty do Torunia autobusem linii nr 36. Stale rozbudowywana jest infrastruktura towarzysząca (chodniki, przystanki). W celu zwiększenia bezpieczeństwa pieszych konieczna jest dalsza rozbudowa i modernizacja oświetlenia ulicznego. Obecnie przez teren gminy nie przebiegają aktywne linie kolejowe.

Sieć wodno-kanalizacyjna

Sieć na terenie gminy Zławieś Wielka jest poddawana stałej rozbudowie, zarówno kanalizacyjna, jak i wodociągowa. Obecnie dostęp do sieci wodociągowej ma 79,1% mieszkańców gminy, a do sieci kanalizacyjnej 58,6% mieszkańców. W poprzednim okresie strategicznym przeprowadzono szereg inwestycji związanych bezpośrednio z rozbudową samej sieci, jak również jej elementów (w tym budowa kolektora tłoczego Górsk-Przysiek, budowa kanalizacji sanitarnej w miejscowościach Rzęczkowo, Skłudzewo, Gierkowo, Zławieś Mała, Zławieś Wielka).

Tabela 37. Ludność (w procentach) z dostępem do sieci wodociągowej na terenie gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.

Obszar	Ludność z dostępem do sieci wodociągowej (%)							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
gmina Zławieś Wielka	75,2	75,3	75,5	76,3	77,1	77,7	78,1	79,1
powiat toruński	85,7	85,9	86,1	86,4	86,9	87,4	92,7	92,9
woj. kujawsko-pomorskie	90,5	90,6	90,8	90,9	91,1	91,2	95,2	95,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na podstawie porozumienia z Toruńskimi Wodociągami zostanie wybudowany kolektor kanalizacji sanitarnej z Toporzyska do Złejwsi Wielkiej oraz magistrali wodociągowej z Przysieka do Górsk. Po realizacji inwestycji zostanie zaprzestana eksploatacja oczyszczalni ścieków w Toporzysku oraz ujęcia wody w Górsku.

Tabela 38. Produkcja wody na terenie gminy Zławieś Wielka w 2015r.

Stacja Uzdatniania Wody	Produkcja ogółem	Produkcja dzienna
Czarnowo	Bd*	Bd*
Przysiek	173 500 m ³	475,3 m ³ /dobę
Siemoń	191 200 m ³	523,8 m ³ /dobę
Łążyn	17 465 m ³	47,8 m ³ /dobę
Górsk – Smolno	80 677 m ³	221,0 m ³ /dobę

Zławieś Mała	200 780 m ³	550,1 m ³ /dobę
SUMA	663 622 m ³	1 818,1 m ³ /dobę

Źródło: Urząd Gminy Zławieś Wielka.

*Ujęcie wody w Czarnowie jest ujęciem rezerwowym, dlatego nie ma w tabeli informacji na temat produkcji dziennej.

Dostarczaniem wody oraz odbiorem ścieków zajmuje się na terenie Gminy Zakład Usług Komunalnych z siedzibą w Rzęczkowie. Działa on w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością ze 100% udziałem gminy.

Najwięcej m³ wody produkuje Zławieś Mała, jednak wynika to z faktu, że wodociągi z tej miejscowości dostarczają wodę do kilku wsi: Złejwsi Małej, Złejwsi Wielkiej, Toporzyska, Czarnowa, Pędzewa i Gutowa. W sumie na terenie gminy funkcjonuje 5 wodociągów: Siemoń (obejmuje wsie Siemoń, Cichoradz, Rzęczkowo, Zarośle Cienkie oraz część sołectwa Łążyn i Skłudzewo), Łążyn (wieś Łążyn), Przysiek (obejmuje Przysiek, Rozgarty, Stary Toruń, Czarne Błoto i część wsi Cegielnik), Górsk (obejmuje wieś Górsk) i Zławieś Mała (obejmuje Zławieś Małą). Dodatkowo gmina kupuje wodę z gminy Dąbrowa Chełmińska i z Toruńskich Wodociągów.

Zakład Usług Komunalnych odprowadza ścieki na terenie całej gminy, które przesyła do oczyszczalni ścieków w Toporzysku lub do oczyszczalni ścieków w Toruniu. W poprzednim okresie strategicznym przeprowadzono także na terenie gminy, zakończone sukcesem, kampanie promujące budowę przydomowych oczyszczalni ścieków (I edycja – 84 wnioski, II edycja – 146 wniosków).

Realizacja przedmiotowego projektu przyczyniła się do poprawy stanu infrastruktury ściekowej na terenie Gminy Zławieś Wielka.

Przydomowe oczyszczalnie ścieków wybudowane zostały w miejscach budownictwa rozproszonego, gdzie budowa kanalizacji jest ekonomicznie nieuzasadniona. Dofinansowanie na tego typu inwestycje dostępne jest w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, z którego gmina korzystała i zamierza korzystać w nowej perspektywie finansowej.

Tabela 39. Funkcjonowanie oczyszczalni ścieków na terenie gminy Zławieś Wielka w 2015 r.

Oczyszczalnia	Ilość ogółem	Ilość dobową
Toporzysko	161 554 m ³	442,6 m ³ /dobę

Oczyszczalnia ścieków w Toruniu	179 674 m ³	492,3 m ³ /dobę
SUMA	341 228 m ³	934,9 m ³ /dobę

Źródło: Urząd Gminy Zławieś Wielka.

Dostęp do kanalizacji na terenie gminy sukcesywnie ulega więc poprawie. Obecnie dostęp do sieci ma 58,6 % mieszkańców, co jest wynikiem lepszym niż średni w powiecie toruńskim, choć w dalszym ciągu odbiega znacząco od średniej wojewódzkiej.

Tabela 40. Ludność (w procentach) z dostępem do sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Zławieś Wielka w latach 2008-2015.

Obszar	Ludność z dostępem do sieci kanalizacyjnej (%)							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
gmina Zławieś Wielka	49,9	50,3	50,5	51,6	55,9	56,8	57,6	58,6
powiat toruński	39,8	40,0	40,6	43,6	46,4	47,1	52,5	56,9
woj. kujawsko-pomorskie	63,1	63,9	64,3	65,2	65,6	66,1	69,1	69,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Sieć gazowa

Gmina Zławieś Wielka nie posiada rozdzielczej sieci gazowej, a na obszarze gminy nie ma tranzytowych gazociągów wysokiego ciśnienia. W 2011 r. miejscowości Stary Toruń, Przysiek oraz Rozgarty zostały objęte projektem Pomorskiej Spółki Gazownictwa pn. „Gazyfikacja gminy Zławieś Wielka poprzez rozbudowę sieci gazowej miasta Torunia”, polegającym na rozbudowie infrastruktury gazowej, zwiększając bezpieczeństwo energetyczne i pozwalając na podłączenie do sieci kolejnych odbiorców. W skali gminy wciąż jednak stosunkowo niewielki odsetek mieszkańców wykorzystuje gaz z sieci przesyłowej w swoich gospodarstwach – w dalszym ciągu zaopatrują się oni w butle wypełnione gazem w kilku punktach na terenie gminy. Dlatego niezwykle ważne jest podejmowanie działań zmierzających do rozbudowy sieci gazowej na terenie gminy i zwiększenie dostępu mieszkańców do tego niskoemisyjnego paliwa.

Sieć energetyczna i ciepła

Energia elektryczna dostarczana do domów wytwarzana jest w elektrowniach różnego typu, a jej przesył odbywa się za sprawą linii i stacji elektroenergetycznych. Gmina jest zasilana z dwóch stacji elektroenergetycznych (GPZ) znajdujących się w Przysieku i Chełmży. Awaryjnie istnieje też szansa połączenia się z GPZ Unisław.

Na terenie gminy znajdują się napowietrzne linie elektroenergetyczne 110 kV i 220 kV, czyli linie wysokiego i najwyższego napięcia (stosowane przy przesyłach na duże odległości). Należą one do krajowego i wojewódzkiego systemu energetycznego.

Ponadto Polskie Sieci Energetyczne planują realizację zadania pn.: „Budowa linii 400kV Jasieniec – Grudziądz Węgrowo w województwie Kujawsko – Pomorskim”. Linia wysokiego napięcia do 2x400 KW będzie przechodziła w Gminie Zławieś Wielka przez miejscowości: Gierkowo, Cichoradz i Siemoń.

W zakresie sieci ciepłowniczej mieszkańcy wykorzystują własne źródła ogrzewania tj. piece na paliwo stałe, pompy ciepła, ogrzewanie elektryczne, akumulacyjne, itp. Ponadto mieszkańcy spółdzielni i wspólnot podłączeni są do zbiorczych kotłowni.

Gospodarka odpadami

Gmina jest zobowiązana do zorganizowania transportu odpadów komunalnych, ustalenia harmonogramu wywożenia śmieci, właściwego zagospodarowania odpadów. Do jej zadań należy także przygotowanie i obsługa punktu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK). Na obszarze gminy PSZOK mieści się w Łążynie na zrekultywowanym składowisku odpadów (przy wsparciu ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko) i to właśnie tam można oddawać posegregowane odpady np. elektrośmieci. Ponadto gmina prowadzi działania w zakresie edukacji mieszkańców na temat prawidłowego postępowania z odpadami. W poprzednim okresie strategicznym przeprowadzono serię akcji utylizacji azbestu (W 2017 r. odbędzie się V edycja).

Podsumowanie: Położenie gminy sprawia, że wzdłuż DK nr 80 występuje duże natężenie ruchu. W przypadku dróg powiatowych i gminnych, odcinki przebiegające przez teren gminy wymagają modernizacji. Ponadto należy zwrócić uwagę na brak odpowiedniego oświetlenia ulicznego. Następuje stopniowa poprawa w zakresie dostępu do sieci, a wprowadzony w 2014

r. i stale rozbudowywany system gospodarowania odpadami komunalnymi znacznie zwiększył ilość śmieci poddawanych recyklingowi. Choć infrastruktura techniczna na terenie gminy ulega poprawie, wciąż jest to najważniejszy obszar, wymagający największych nakładów inwestycyjnych do realizacji.

1.11 Główne wnioski z diagnozy obszaru

Zaprezentowana diagnoza objęła szereg problemów i zjawisk, spośród których powyżej przedstawiono najważniejsze obszary: rynek pracy, turystyka, infrastruktura, aktywność społeczna, wykluczenie społeczne, ochrona środowiska. W tych dziedzinach możliwe jest przeprowadzenie zmian i kształtowanie procesów poprzez działania gminy. Niezbędne jest więc podsumowanie głównych wniosków, które pozwolą na opracowanie głównych obszarów interwencji.

1. Potencjał obszaru: rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych, rozwój przedsiębiorczości, aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców z wykorzystaniem licznych podmiotów trzeciego sektora, położenie gminy w Bydgosko-Toruńskim Obszarze Funkcjonalnym jest olbrzymim atutem i otwiera nowe szanse.
2. Najważniejsze zasoby: walory przyrodnicze, korzystna struktura demograficzna i dodatnie saldo migracji, aktywność i chęć mieszkańców do działania na rzecz rozwoju obszaru w formie grup nieformalnych i organizacji pozarządowych.
3. Główne potrzeby: wsparcie tworzenia nowych miejsc pracy i zwiększania zarobków mieszkańców, poprawa stanu infrastruktury publicznej, w szczególności bezpieczeństwa na drogach, wzmacnianie tożsamości lokalnej i dalsza integracja społeczności, poprawa atrakcyjności oferty turystycznej, działania na rzecz ochrony środowiska.
4. Główne problemy: niewystarczający poziom rozwoju przedsiębiorczości i aktywności zawodowej, niskie zarobki mieszkańców, niewystarczające wykorzystanie potencjału turystycznego, braki w infrastrukturze publicznej (turystycznej, kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej, społecznej, drogowej, wodno - kanalizacyjnej) oraz ofercie usług (specjalistycznych usług medycznych, ośrodków opieki społecznej).

W oparciu o przeprowadzoną diagnozę wybrano następujące główne obszary interwencji:

I. Rozwój przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy – niezbędne jest stałe wzmacnianie konkurencyjności regionu w kontekście rynku pracy i posiadanej oferty lokalnych produktów i usług. Atrakcyjność gminy pod kątem gospodarczym będzie miała

bezpośredni wpływ na poprawę jakości życia mieszkańców, jako konsumentów, ale również pracowników lokalnych przedsiębiorstw.

II. Poprawa stanu infrastruktury – działania w tym zakresie są konieczne w kontekście pełnego wykorzystania lokalnych zasobów, stanowiąc jeden z najważniejszych priorytetów gminy. W szczególności powinny obejmować rozbudowę sieci komunikacyjnej i poprawę bezpieczeństwa na drogach (m.in. rozbudowa dróg lokalnych, budowa chodników, ciągów pieszo-jezdných, przebudowa skrzyżowań) oraz sieci wodno-kanalizacyjnej, rozwój sieci gazowej, sieci energetycznej i ciepłej, podniesienie standardu oświetlenia poprzez zwiększenie ilości punktów świetlnych. Ponadto ważnym aspektem są działania na rzecz ochrony środowiska (termomodernizacja obiektów, utylizacja azbestu, mikroinstalacje OZE oraz budowa dróg rowerowych

III. Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców – zdefiniowana w oparciu o posiadany potencjał oraz potrzeby mieszkańców, działania podejmowane w tym zakresie pozwolą również skuteczniej osiągnąć rezultaty w pozostałych dwóch obszarach interwencji. Poprawa oferty edukacyjnej, wzmocnienie pozycji mieszkańców na rynku pracy będzie oznaczało również wzrost konkurencyjności całego obszaru, a także zachęci kolejne osoby i podmioty do zaangażowania się w życie i rozwój gminy.

Zdefiniowane powyżej obszary stanowią punkt wyjścia dla prac nad określeniem celów strategicznych na kolejne lata, z uwzględnieniem potrzeb priorytetowych i realnych możliwości budżetowych gminy.

II. ANALIZA SWOT

Podstawą planowania strategicznego, a w konsekwencji formułowania misji i celów strategicznych rozwoju gminy Zławieś Wielka jest analiza SWOT. Ta technika jest najczęściej wykorzystywanym narzędziem, ponieważ pozwala na uporządkowanie informacji dotyczących gminy oraz przygotowanie pełnego zestawienia wewnętrznych i zewnętrznych czynników mających na nią pozytywny bądź negatywny wpływ. Skrót SWOT odpowiada angielskim słowom Strengths (silne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse), Threats (zagrożenia).

Analizę SWOT przygotowano oraz skonsultowano podczas spotkań z mieszkańcami gminy Zławieś Wielka. W tabeli wyróżniono silne strony rozumiane jako cechy pozytywnie wyróżniające obszar, dające gminie przewagę konkurencyjną; słabe strony czyli cechy utrudniające rozwój, wymagające zwalczania; szanse czyli inaczej potencjał, perspektywy, które wciąż nie zostały wykorzystane oraz zagrożenia rozumiane jako zewnętrzne zjawiska niezależne od lokalnych uwarunkowań, które mogą utrudnić realizację celów i osiągnięcie zakładanych efektów.

Tabela 41. Analiza SWOT dla gminy Zławieś Wielka.

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none">- położenie pomiędzy Bydgoszczą a Toruniem, stolicami województwa kujawsko-pomorskiego, w bezpośrednim sąsiedztwie obu miast (łącznie ponad 0,5 mln mieszkańców),- przynależność do Związku ZIT Bydgosko-Toruńskiego Obszaru Funkcjonalnego, istotna rola „łącznika” komunikacyjnego między oboma miastami (DK 80),- dobre skomunikowanie obszaru	<ul style="list-style-type: none">- zły stan techniczny dróg lokalnych,- braki w infrastrukturze okołodrogowej (chodniki, ścieżki rowerowe, oświetlenie, zatoki parkingowe),- niewystarczająco rozwinięta komunikacja publiczna (w szczególności w miejscowościach położonych poza DK 80),- niski stopień zwodociągowania,- średni stopień skanalizowania,

<p>z głównymi ośrodkami w kraju i za granicą za pośrednictwem połączeń drogowych, kolejowych i lotniczych dostępnych w Bydgoszczy i Toruniu,</p> <ul style="list-style-type: none"> - duże walory przyrodnicze i krajobrazowe, bezpośrednio sąsiedztwo Wisły, - wysoka atrakcyjność obszaru gminy jako miejsca zamieszkania dla osób z Bydgoszczy i Torunia (duży potencjał do rozwoju funkcji mieszkaniowych), - dobre warunki do rozwoju rolnictwa w północnej części gminy, - stały wzrost liczby mieszkańców gminy (wysoki przyrost naturalny i napływ nowych mieszkańców), - niska stopa bezrobocia rejestrowanego, niewielki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej, - prężnie działające organizacje pozarządowe (formalnie i nieformalne). 	<ul style="list-style-type: none"> - niski stopień gazyfikacji, - nieliczne zabytki, - niski wskaźnik aktywności zawodowej, - niskie zarobki mieszkańców, - niewystarczająca oferta opieki nad dziećmi (żłobki) oraz osobami starszymi (domy pobytu dziennego, opieki, hospicja etc.), - rosnące wydatki na pomoc społeczną i walkę z wykluczeniem społecznym, - niewykorzystany potencjał turystyczny, silna konkurencja ze strony Bydgoszczy i Torunia, - zagrożenie powodziowe na terenach nadwiślańskich, - zanieczyszczenie powietrza na skutek spalania niewłaściwego paliwa bądź używania słabo wydajnych instalacji w kotłowniach.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - realizacja ZIT BTOF, integracja i współpraca z wieloma samorządami daje szansę na zrównoważony i dynamiczny rozwój gminy, jak i całego obszaru. - wykorzystanie funduszy zewnętrznych do finansowania 	<ul style="list-style-type: none"> - zanieczyszczenie środowiska naturalnego, zwiększające się ryzyko wystąpienia klęsk żywiołowych w wyniku zmian klimatycznych (susze, powódzie itp.), - niekorzystne trendy demograficzne – „starzenie się” społeczeństwa,

<p>ważnych projektów rozwojowych,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykorzystanie potencjału gminy do rozwoju aktywnej turystyki weekendowej, - zwiększenie aktywności społeczno-gospodarczej mieszkańców oraz poczucia współodpowiedzialności za rozwój gminy, - wzrost świadomości ekologicznej i liczby inicjatyw związanych z ochroną środowiska naturalnego, - aktywna integracja napływowych mieszkańców, włączenie ich w życie społeczne gminy oraz wykorzystanie ich potencjału do rozwoju tego terenu. 	<p>ucieczka osób młodych z obszarów wiejskich, wzrost liczby osób starszych wymagających opieki,</p> <ul style="list-style-type: none"> - ryzyko wystąpienia spowolnienia lub kryzysu gospodarczego powodującego wzrost bezrobocia i zmniejszenie dochodów mieszkańców, - niewystarczające środki finansowe na przeprowadzenie ważnych projektów, inicjatyw rozwojowych, - wzrost natężenia ruchu kołowego i pogorszenie bezpieczeństwa na drogach, - niekontrolowany rozwój zabudowy, wymagający wielu nakładów inwestycyjnych, - nadmierna urbanizacja obszaru.
--	--

Źródło: opracowanie własne.

Ustalenia zebrane w formie analizy SWOT można odnieść do różnych sfer tematycznych.

Uszczegółowienia takie przedstawiono w odniesieniu do:

- położenia geograficznego i środowiska naturalnego,
- aktywności społecznej,
- aktywności gospodarczej,
- infrastruktury technicznej.

Położenie geograficzne i środowisko naturalne:	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - położenie pomiędzy Bydgoszczą a Toruniem, stolicami województwa kujawsko-pomorskiego, 	<ul style="list-style-type: none"> - niewykorzystany potencjał turystyczny, silna konkurencja ze strony Bydgoszczy i Torunia,

<p>w bezpośrednim sąsiedztwie obu miast (łącznie ponad 0,5 mln mieszkańców),</p> <ul style="list-style-type: none"> - duże walory przyrodnicze i krajobrazowe, bezpośrednie sąsiedztwo Wisły, - wysoka atrakcyjność obszaru gminy jako miejsca zamieszkania dla osób z Bydgoszczy i Torunia (duży potencjał do rozwoju funkcji mieszkaniowych), - dobre warunki do rozwoju rolnictwa w północnej części gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> - zagrożenie powodziowe na terenach nadwiślańskich.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - rozwój BTOF oraz realizacja planowanych inwestycji na terenie gminy w celu poprawy skomunikowania obu miast, - wykorzystanie funduszy zewnętrznych do finansowania ważnych projektów rozwojowych, - wykorzystanie potencjału gminy do rozwoju aktywnej turystyki weekendowej, - wzrost świadomości ekologicznej i liczby inicjatyw związanych z ochroną środowiska naturalnego. 	<ul style="list-style-type: none"> - zanieczyszczenie środowiska naturalnego, zwiększające się ryzyko wystąpienia klęsk żywiołowych w wyniku zmian klimatycznych (susze, powódzie itp.), - niewystarczające środki finansowe na przeprowadzenie ważnych projektów, inicjatyw rozwojowych, - wzrost natężenia ruchu kołowego i pogorszenie bezpieczeństwa na drogach, - nadmierna urbanizacja obszaru.

Źródło: opracowanie własne.

Aktywność społeczna	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - stały wzrost liczby mieszkańców gminy (wysoki przyrost naturalny i 	<ul style="list-style-type: none"> - rosnące wydatki na pomoc społeczną i walkę z wykluczeniem społecznym.

<p>napływ nowych mieszkańców),</p> <ul style="list-style-type: none"> - prężnie działające organizacje pozarządowe. 	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - wykorzystanie funduszy zewnętrznych do finansowania ważnych projektów rozwojowych, - zwiększenie aktywności społeczno-gospodarczej mieszkańców oraz poczucia współodpowiedzialności za rozwój gminy, - aktywna integracja napływowych mieszkańców, włączenie ich w życie społeczne gminy oraz wykorzystanie ich potencjału do rozwoju tego terenu. 	<ul style="list-style-type: none"> - niekorzystne trendy demograficzne – „starzenie się” społeczeństwa, ucieczka osób młodych z obszarów wiejskich, wzrost liczby osób starszych wymagających opieki, - niewystarczające środki finansowe na przeprowadzenie ważnych projektów, inicjatyw rozwojowych, - niewystarczająca współpraca i koordynacja działań między instytucjami, organizacjami i mieszkańcami obszaru.

Źródło: opracowanie własne.

Aktywność gospodarcza	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - położenie pomiędzy Bydgoszczą a Toruniem, stolicami województwa kujawsko-pomorskiego, w bezpośrednim sąsiedztwie obu miast (łącznie ponad 0,5 mln mieszkańców), - położenie terenu gminy w obszarze BTOF, sprawia iż stanowi ona istotną rolę „łącznika” komunikacyjnego między oboma miastami (DK 80), - dobre skomunikowanie obszaru z głównymi ośrodkami w kraju i za granicą za pośrednictwem 	<ul style="list-style-type: none"> - zły stan techniczny dróg lokalnych, - niski wskaźnik aktywności zawodowej, - niskie zarobki mieszkańców, - niewystarczająca oferta opieki nad dziećmi (żłobki) oraz osobami starszymi (domy pobytu dziennego, opieki, hospicja etc.), - rosnące wydatki na pomoc społeczną i walkę z wykluczeniem społecznym.

<p>połączeń drogowych, kolejowych i lotniczych dostępnych w Bydgoszczy i Toruniu,</p> <ul style="list-style-type: none"> - dobre warunki do rozwoju rolnictwa w północnej części gminy, - stały wzrost liczby mieszkańców gminy (wysoki przyrost naturalny i napływ nowych mieszkańców), - niska stopa bezrobocia rejestrowanego, niewielki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej. 	
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - rozwój BTOF oraz realizacja planowanych inwestycji w ramach ZIT na terenie gminy w celu poprawy skomunikowania obu miast, - wykorzystanie funduszy zewnętrznych do finansowania ważnych projektów rozwojowych, - wykorzystanie potencjału gminy do rozwoju aktywnej turystyki weekendowej, - zwiększenie aktywności społeczno-gospodarczej mieszkańców oraz poczucia współodpowiedzialności za rozwój gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> - ryzyko wystąpienia spowolnienia / kryzysu gospodarczego powodującego wzrost bezrobocia i/lub zmniejszenie dochodów mieszkańców, - niewystarczające środki finansowe na przeprowadzenie ważnych projektów, inicjatyw rozwojowych, - niewystarczająca współpraca i koordynacja działań między instytucjami, organizacjami i mieszkańcami obszaru.

Źródło: opracowanie własne.

Infrastruktura techniczna	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - położenie terenu gminy w obszarze BTOF, sprawia iż stanowi ona istotną rolę „łącznika” komunikacyjnego między oboma miastami (DK 80), 	<ul style="list-style-type: none"> - zły stan techniczny dróg lokalnych, - braki w infrastrukturze okołodrogowej (chodniki, ścieżki rowerowe, oświetlenie, zatoki parkingowe),

<ul style="list-style-type: none"> - wysoka atrakcyjność obszaru gminy jako miejsca zamieszkania dla osób z Bydgoszczy i Torunia (duży potencjał do rozwoju funkcji mieszkaniowych), - stały wzrost liczby mieszkańców gminy (wysoki przyrost naturalny i napływ nowych mieszkańców). 	<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczająco rozwinięta komunikacja publiczna (w szczególności w miejscowościach położonych poza DK 80), - niski stopień skanalizowania i gazyfikacji, - niewystarczająca oferta opieki nad dziećmi (żłobki) oraz osobami starszymi (domy pobytu dziennego, opieki, hospicja etc.).
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - rozwój BTOF oraz realizacja planowanych inwestycji w ramach ZIT na terenie gminy w celu poprawy skomunikowania obu miast, - wykorzystanie funduszy zewnętrznych do finansowania ważnych projektów rozwojowych, - budowa sieci ścieżek rowerowych, - wykorzystanie potencjału gminy do rozwoju aktywnej turystyki weekendowej. 	<ul style="list-style-type: none"> - ryzyko wystąpienia spowolnienia /kryzysu gospodarczego powodującego wzrost bezrobocia i/lub zmniejszenie dochodów mieszkańców, - niewystarczające środki finansowe na przeprowadzenie ważnych projektów, inicjatyw rozwojowych, - niewystarczająca współpraca i koordynacja działań między instytucjami, organizacjami i mieszkańcami obszaru, - wzrost natężenia ruchu kołowego i pogorszenie bezpieczeństwa na drogach, - niekontrolowany rozwój zabudowy, wymagający wielu nakładów inwestycyjnych, - nadmierna urbanizacja obszaru.

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowanie: na obszarze gminy Zławieś Wielka występują zarówno ważne i cenne zasoby (sklasyfikowane jako silne strony) koncentrujące się głównie na bardzo korzystnym położeniu geograficznym gminy, mającym kluczowe znaczenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru. Najistotniejszymi problemami (słabymi stronami) są braki w infrastrukturze technicznej (przede wszystkim drogowej i okołodrogowej). Istotną barierą rozwojową jest także zagrożenie powodziowe w południowej, nadwiślańskiej części gminy. Za główny potencjał (szanse) uznano możliwości pozyskania środków na rozwiązanie wcześniej zdefiniowanych problemów oraz pełne wykorzystanie dostępnych zasobów (z naciskiem na działania proekologiczne i proturystyczne). Jak już wcześniej wspomniano, rozwój infrastruktury technicznej stanowi jeden z najważniejszych priorytetów, który wciąż będzie przeważać. Gmina Zławieś Wielka to atrakcyjne miejsce do osiedlania się. Najważniejsze obszary ryzyka (zagrożenia) wynikają z pewnych niekorzystnych megatrendów, do których zaliczono starzenie się społeczeństwa, rosnące zanieczyszczenie środowiska naturalnego, brak wystarczających środków finansowych na rozbudowywanie infrastruktury technicznej (w tempie zgodnym z potrzebami wynikającymi z dynamicznego rozwoju sieci osadniczej na terenie gminy).

III. CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE NA LATA 2015-2023

3.1 Misja rozwoju gminy

Strategia rozwoju gminy Zławieś Wielka została przygotowana w oparciu o zebrane, aktualne dane i materiały, opinie i uwagi społeczności lokalnej, jak również w oparciu o dotychczasowe doświadczenia związane z wyznaczaniem celów strategicznych w ramach poprzednich strategii.

Informacje pozyskane w ramach diagnozy obszaru pozwoliły na zdefiniowanie głównych obszarów interwencji, które stanowią aktualizację założeń przyjętych na lata 2008-2016. Równocześnie jednak, niniejszy dokument stanowi kontynuację dotychczasowej idei – docelowej wizji gminy Zławieś Wielka jako zapewniającej wysoki standard życia mieszkańców, bezpiecznej i konkurencyjnej pod względem rozwoju zawodowego, społecznego, kulturalnego, a także wykorzystującej posiadany potencjał i zasoby w sposób zrównoważony i efektywny. Jest to wizja długofalowa, stanowiąca efekt wszystkich działań podejmowanych na terenie gminy przez podmioty z różnych sektorów, wpływów wewnętrznych i zewnętrznych (zdefiniowanych w ramach analizy SWOT). Wyznaczenie priorytetowych kierunków działań, zaplanowanych do realizacji w określonych ramach czasowych będzie stanowiło uszczegółowienie dla ogólnej wizji stanu docelowego.

Konsultacje z mieszkańcami pokazały, że misja przyjęta w ramach strategii rozwoju gminy na lata 2008-2016 nie wymaga aktualizacji i nadal obejmuje główne kierunki rozwoju w skali krótko- i długoterminowej.

**Gmina Zławieś Wielka nowoczesną, prężnie rozwijającą się
gminą, przyjazną dla mieszkańców i gości
oraz atrakcyjną dla inwestorów.**

W powyższej misji zawierają się trzy główne kierunki i priorytetowe obszary działania, zdefiniowane jako trzy cele strategiczne. Podczas konsultacji z mieszkańcami oraz na

podstawie materiałów zebranych w formie fiszek projektowych – ogólnych propozycji i pomysłów działań na kolejny okres programowania funduszy unijnych, wyznaczone zostały również cele operacyjne, stanowiące uszczegółowienie i wyznaczające granice przedmiotowe dla przedsięwzięć zaplanowanych w ramach każdego celu.

3.2 Cele strategiczne i operacyjne

Zgodnie z przyjętą misją, gmina Zławieś Wielka ma stać się gminą przyjazną dla mieszkańców (1) i gości (2) oraz atrakcyjną dla inwestorów (3), co wprowadza granice działań pod względem podmiotowym – realizację potrzeb określonych grup i podmiotów. Z kolei w oparciu o diagnozę obszaru oraz fiszki projektowe i opinie zebrane od mieszkańców, udało się nakreślić granice przedmiotowe, czyli problemy i wyzwania utrudniające osiągnięcie zadowalającego standardu życia na terenie gminy i konkurencyjności lokalnej gospodarki.

Główne obszary problemowe to:

- słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (zły stan dróg gminnych i powiatowych, brak dostępu do sieci wodno-kanalizacyjnej dla wszystkich mieszkańców, niewystarczająca liczba chodników i oświetlenia ulicznego),
- niewystarczająco rozwinięta infrastruktura społeczna (brak żłobków, szkół ponadgimnazjalnych, rozbudowanej oferty usług medycznych oraz ośrodków opieki społecznej, niewystarczająca i mało atrakcyjna oferta spędzania wolnego czasu),
- niski wskaźnik wykształcenia mieszkańców,
- niskie zarobki mieszkańców,
- brak atrakcyjnych inwestorów na rynku,
- brak zintegrowania wieloletnich mieszkańców gminy z nowoprzybyłymi.

W oparciu o te ustalenia, wyznaczono trzy cele strategiczne:

Cel I: Poprawa atrakcyjności obszaru gminy do 2023 r.

Cel II: Rozwój przedsiębiorczości na obszarze gminy do 2023 r.

Cel III: Aktywizacja mieszkańców obszaru do 2023 r.

CEL I: Poprawa atrakcyjności obszaru gminy do 2023 r.

Pod tym pojęciem należy rozumieć szeroko pojętą poprawę infrastruktury zarówno w odniesieniu do podniesienia standardów dróg lokalnych, rozbudowy sieci wodnej i kanalizacyjnej, jak również modernizacji i doposażenia szkół czy ochrony środowiska naturalnego.

Dostęp do infrastruktury ułatwi komunikację wewnątrz i na zewnątrz gminy, umożliwi zwiększenie liczby i jakości działań ośrodków, zachęci mieszkańców do większej aktywności. W efekcie pozwoli to na zwiększenie zainteresowania osób spoza obszaru, zarówno gości – turystów, jak i przedsiębiorców – inwestorów. W skali demograficznej będzie to działanie wspierające utrzymanie się pozytywnego trendu wzrostu liczby mieszkańców, w tym dodatniego salda migracji. Poprawa atrakcyjności obszaru umożliwi także zrównoważony rozwój całej gminy, niezależnie od jej obecnego charakteru (zdiagnozowany podział terenu na część rolniczą i podmiejską).

Osiągnięcie tego celu strategicznego będzie możliwe dzięki celom operacyjnym oraz skonkretyzowanym przedsięwzięciom, które zostały ustalone podczas konsultacji z władzami gminy i lokalną społecznością. Większość mieszkańców zwróciła uwagę na potrzebę poprawy infrastruktury drogowej, w szczególności dróg lokalnych pomiędzy miejscowościami (zwłaszcza na trasach Siemoń-Łążyn, Łążyn-Rzęczkowo) oraz na obszarze Górska. Bardzo często pojawiały się również informacje dotyczące budowy chodników i ścieżek (lub tras) rowerowych, najczęściej w odniesieniu do drogi krajowej nr 80, chociaż wymieniano też trasy między poszczególnymi miejscowościami. Lokalna społeczność zauważyła także problem braku wystarczającego dostępu do sieci wodno-kanalizacyjnej oraz niepełnej gazyfikacji obszarów należących do gminy, jak również wyraziła potrzebę zintensyfikowania działań proekologicznych, zwłaszcza w zakresie odnawialnych źródeł energii (ze szczególnym uwzględnieniem fotowoltaiki).

Poprawa stanu infrastruktury – działania w tym zakresie są konieczne w kontekście pełnego wykorzystania lokalnych zasobów, stanowią jeden z najważniejszych priorytetów gminy, w szczególności w poprawie sieci komunikacyjnej i bezpieczeństwa na drogach (m.in. rozbudowa dróg lokalnych, budowa chodników, ciągów pieszo-jednych, przebudowa skrzyżowań), sieci wodno-kanalizacyjnej, rozwój sieci gazowej, sieci energetycznej i ciepłej,

podniesienie standardu oświetlenia poprzez zwiększenie ilości punktów oświetlenia. Ponadto ważnym aspektem są działania na rzecz ochrony środowiska (termomodernizacja obiektów, utylizacja azbestu, mikroinstalacje OZE, budowa dróg rowerowych).

CEL II: Rozwój przedsiębiorczości na obszarze gminy do 2023 r.

Zgodnie z przeprowadzoną diagnozą obszaru i analizą potrzeb społeczności lokalnej, słabymi stronami gminy Zławieś Wielka są: zbyt niski poziom aktywności zawodowej oraz niski poziom wynagrodzeń. Celem strategicznym staje się więc wzmocnienie lokalnej gospodarki, rozumiane jako wzrost liczby miejsc pracy na lokalnym rynku oraz wzrost liczby przedsiębiorstw. Konieczne jest odpowiednie przygotowanie warunków dla rozwoju gospodarczego oraz odpowiednie wypromowanie gminy jako terenu przyjaznego dla inwestorów i przedsiębiorców.

W ramach konsultacji społecznych mieszkańcy zwrócili szczególną uwagę na konieczność pomocy (w formie informacji i doradztwa) młodym przedsiębiorcom, którzy dopiero rozpoczynają swoją karierę zawodową, aby nie tylko braki funduszy, ale również niedobór wiedzy w zakresie prowadzenia własnej działalności gospodarczej, nie przekreślił ich szans na rozwój. W ramach Lokalnej Strategii Rozwoju „Zakola Dolnej Wisły” na lata 2016-2023 przewiduje się pomoc na tworzenie nowych przedsiębiorstw oraz rozwój już istniejących.

CEL III: Aktywizacja mieszkańców obszaru do 2023 r.

Prawidłowy, zrównoważony rozwój gminy może nastąpić jedynie poprzez zintegrowanie działań inwestycyjnych, gospodarczych z działaniami na rzecz rozwoju społecznego. Aktywizacja mieszkańców w tym zakresie będzie odbywała się na kilku płaszczyznach: zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnej w rozwój gminy, integracja mieszkańców oraz zwiększenie ich wiedzy i kompetencji, dzięki czemu będą nie tylko uczestniczyli w wydarzeniach edukacyjno-kulturalnych, ale także będą podejmować własne inicjatywy. Kluczowe dla zwiększenia zaangażowania mieszkańców jest wsparcie sektora pozarządowego, w tym nawiązanie współpracy z już istniejącymi organizacjami oraz aktywne wspieranie powstawania na terenie gminy nowych podmiotów ekonomii społecznej.

W ramach konsultacji, mieszkańcy gminy wśród potrzeb najczęściej wymieniali basen, siłownię zewnętrzną, boiska sportowe i ścieżki rowerowe, pojawiły się również głosy proponujące budowę parku technologicznego lub kawiarni. Oprócz tego, mieszkańcy zwrócili uwagę na problem niewystarczającej opieki społecznej – oferty skierowanej do seniorów i zgłosili potrzebę powstania ośrodka pobytu dziennego i domu pomocy społecznej dla osób starszych. Wspominali również o konieczności wspierania OSP, zakupu sprzętu, remontu wozów i organizacji specjalistycznych szkoleń w celu podniesienia kwalifikacji. Potwierdzono również potrzebę rozbudowy oferty opieki nad dziećmi do lat 4.

Wyznaczenie powyższych celów strategicznych pozwoliło zdefiniować bardziej szczegółowe cele operacyjne, które przedstawiają konkretne kierunki rozwoju związane z poprawą atrakcyjności obszaru gminy, rozwojem przedsiębiorczości oraz aktywizacją mieszkańców.

Na działania miękkie w celu aktywizacji społeczeństwa Gmina zamierza pozyskiwać dofinansowanie, m.in. z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Cel strategiczny 1. Poprawa atrakcyjności obszaru gminy do 2023 r.

Cele operacyjne:

1.1 Rozbudowa i poprawa standardu infrastruktury publicznej (komunikacyjnej, użytkowej, kulturalnej, społecznej, rekreacyjnej i turystycznej) do 2023 r.

W ramach tego celu operacyjnego planowana jest realizacja największej ilości inicjatyw, ponieważ to właśnie te zagadnienia były głównie zgłaszane przez mieszkańców, jako najpilniejsze potrzeby na etapie konsultacji społecznych. Ze względu na wysokie koszty budowy oraz modernizacji infrastruktury publicznej, a także fakt, że obiekty takie lokowane są głównie na terenach należących do samorządu terytorialnego w dotychczasowej praktyce widać, że działania te realizowane są głównie przez sektor publiczny (głównie Urząd Gminy i jednostki podległe).

Przykładowe projekty, realizujące ten cel operacyjny obejmują:

- budowę i modernizację dróg lokalnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą,
- remont i modernizację bazy kulturalnej i oświatowej (domy kultury, świetlice wiejskie, szkoły etc.),

- budowę placów zabaw, siłowni zewnętrznych, miejsc rekreacji oraz infrastruktury sportowej, remont i doposażenie istniejących w tej chwili obiektów użyteczności publicznej,
- budowa infrastruktury wodno - kanalizacyjnej,
- budowa dróg rowerowych i ciągów pieszo-rowerowych (pieszo-jezdnych) oraz chodników.

Podstawowy realizator projektów: podmioty z sektora publicznego (Urząd Gminy i jednostki podległe, podmioty administracji samorządowej i rządowej różnych szczebli)

Uzupełniająco: organizacje pozarządowe (w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie lub w ramach finansowania ze źródeł zewnętrznych), lokalni przedsiębiorcy (prowadzący działalność w sferze kultury, rekreacji czy turystyki).

Możliwe źródła współfinansowania:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- Środki w dyspozycji administracji rządowej (Ministra Kultury, Ministra Sportu i Turystyki, Ministra Edukacji),
- LGD „Zakole Dolnej Wisły” w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Program rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2019,
- Drogowa Inicjatywa Samorządowa
- Bank Gospodarstwa Krajowego
- Program Infrastruktura i Środowisko

1.2 Ochrona lokalnych zasobów przyrodniczych i środowiska naturalnego do 2023 r.

W ramach tego celu możliwy jest do realizacji szeroki wachlarz działań, zarówno o charakterze inwestycyjnym (np. inwestycje przeciwpowodziowe, systemy selektywnej zbiórki odpadów), jak i działania „miękkie” (np. z zakresu edukacji ekologicznej, czy kreowania postaw proekologicznych wśród mieszkańców). Zadania z zakresu ochrony zasobów przyrodniczych i ochrony środowiska naturalnego realizowane są przez rozmaite podmioty: władze wszystkich szczebli, wyspecjalizowane instytucje publiczne (np. Regionalną Dyрекję Ochrony Środowiska, Polski Związek Wędkarski, Kujawsko-Pomorski

Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych, nadleśnictwa) oraz mieszkańców zrzeszonych w grupach inicjatywnych i organizacjach pozarządowych.

Przykładowe przedsięwzięcia, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia tego celu operacyjnego to:

- edukacja ekologiczna mieszkańców,
- promocja postaw proekologicznych,
- rozbudowa systemu selektywnej zbiórki odpadów i recyklingu,
- inwestycje w odnawialne źródła energii (OZE),
- ochrona wód gruntowych, gleb i powietrza poprzez wprowadzanie nowych technologii w przedsiębiorstwach, budynkach użyteczności publicznej i indywidualnych gospodarstwach domowych lub rolnych,
- termomodernizacja budynków użyteczności publicznej,
- budowa dróg rowerowych,
- wymiana oświetlenia na LED,
- wymiana źródeł ciepła na nowe, korzystniejsze z punktu widzenia energetycznego i ekologicznego.

Podstawowe realizator projektów: podmioty z sektora publicznego (Urząd Gminy i jednostki podległe, RDOŚ, nadleśnictwa, KPZMiUW).

Uzupełniająco: organizacje pozarządowe, np. Polski Związek Wędkarski, Polski Związek Łowiecki, Liga Ochrony Przyrody (w trybie ustawy o pożytku publicznym lub w ramach finansowania ze źródeł zewnętrznych), lokalni przedsiębiorcy (poprzez wdrażanie „zielonych technologii” w swoich firmach) i indywidualni mieszkańcy (stosujący zasady zrównoważonego rozwoju w swoich gospodarstwach poprzez selekcję odpadów, kompostowanie czy wykorzystanie odnawialnych źródeł energii).

Możliwe źródła współfinansowania:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020,
- Środki w dyspozycji administracji rządowej (Ministra Środowiska, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska),
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,

- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020,
- LGD „Zakole Dolnej Wisły” w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju.

Cel strategiczny 2. Rozwój przedsiębiorczości na obszarze gminy do 2023 r.

Cel operacyjny 2.1 Wsparcie działalności lokalnych firm i tworzenie warunków sprzyjających tworzeniu nowych podmiotów gospodarczych i miejsc pracy dla mieszkańców do 2023 r.

Sfera aktywności gospodarczej mieszkańców może być jedynie w niewielkim stopniu determinowana decyzjami lokalnych samorządów. Kompetencje gminy w tym zakresie ograniczają się do ustalania wysokości opłat lokalnych (np. podatku od nieruchomości, opłat za wywóz nieczystości czy wodę) oraz tworzenia warunków sprzyjających rozwojowi lokalnego biznesu (poprzez ułatwienia administracyjne czy stworzenie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych na obszarze gminy). Sytuacja gospodarcza kraju wynika jednak głównie z decyzji podejmowanych na szczeblu centralnym, na którym określane są wysokości obciążeń podatkowych czy obowiązkowych składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne. Przykładowe działania, służące osiągnięciu tego celu operacyjnego to:

- system ulg w podatkach i opłatach lokalnych dla przedsiębiorców zwiększających zatrudnienie,
- przygotowanie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych,
- wsparcie przedsiębiorców w procesie inwestycji i uzyskiwania wymaganych zgód, opinii, pozwoleń (w formie dedykowanego pracownika gminy do obsługi przedsiębiorców/Punktu Obsługi Przedsiębiorców),
- dotacje i preferencyjne mechanizmy zwrotne dla istniejących przedsiębiorstw,
- dotacje i preferencyjne mechanizmy zwrotne dla osób planujących podjęcie działalności gospodarczej na obszarze gminy.

W ramach Lokalnej Strategii Rozwoju „Zakola Dolnej Wisły” na lata 2016-2023 przewiduje się pomoc na tworzenie nowych przedsiębiorstw oraz rozwój już istniejących.

Podstawowy realizator projektów: UG i jednostki podległe, przedsiębiorcy z obszaru gminy, instytucje wsparcia biznesu (inkubatory przedsiębiorczości, Kujawsko-Pomorski Fundusz Pożyczkowy, Toruńska Agencja Rozwoju Regionalnego, Powiatowy Urząd Pracy).

Uzupełniająco: wójt, Rada Gminy (w zakresie określania stawek opłat lokalnych dla przedsiębiorców i ewentualnych systemów ulg lokalnych, szkolenia, kursy).

Możliwe źródła współfinansowania:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020,
- Środki w dyspozycji administracji rządowej (Ministra Pracy i Polityki Społecznej),
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- Program Innowacyjna Gospodarka na lata 2014-2020,
- LGD „Zakole Dolnej Wisły” w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju,
- Powiatowy Urząd Pracy w Toruniu,
- Krajowy Fundusz Szkoleniowy,
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój.

Cel strategiczny 3. Aktywizacja mieszkańców obszaru do 2023 r.

Cele operacyjne:

3.1 Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwój gminy do 2023 r.

Cel ten koncentruje się na budowaniu lokalnego społeczeństwa obywatelskiego na terenie gminy oraz wzmocnieniu mechanizmów partycypacji społecznej mieszkańców. Zgodnie z zasadą pomocniczości samorząd lokalny powinien jedynie stwarzać ramy dla rozwoju aktywności samych mieszkańców, wspierać ich w realizacji zadań, a nie wyręczać. Działania powinny być realizowane oddolnie i przy możliwie szeroko zakrojonych konsultacjach społecznych tak, aby mieszkańcy mieli możliwie duży udział w decyzjach podejmowanych na szczeblu ich „małej ojczyzny”. Budowanie mechanizmów demokratycznych na obszarach wiejskich powinno się odbywać już na poziomie spotkań wiejskich i rad sołectkich, które stanowią podstawowy element „tkanki społecznej”. Ponadto warto rozważyć powołanie przy Urzędzie Gminy ciał doradczych (takich jak Rada Organizacji Pozarządowych/Pożytku Publicznego, Młodzieżowa Rada Gminy, Rada Seniorów etc.) czy wprowadzenia mechanizmów partycypacji bezpośredniej (choćby w formie budżetu obywatelskiego). Przykładowe projekty, wpisujące się w ten cel operacyjny obejmują:

- Opracowanie Kodeksu Konsultacji Społecznych, który będzie stosowany w odniesieniu do dokumentów i decyzji opracowywanych przez Urząd Gminy i jednostki podległe,
- Możliwie szerokie wykorzystanie funduszu sołeckiego do aktywizacji mieszkańców poszczególnych sołectw,
- Powołanie ciał doradczych przy Urzędzie Gminy/wójcie,
- Wprowadzenie mechanizmu budżetu obywatelskiego,
- Wprowadzenie instrumentu inicjatywy lokalnej.

Podstawowy realizator projektów: podmioty z sektora publicznego (Urząd Gminy i jednostki podległe).

Uzupełniająco: organizacje pozarządowe, sołtysi, członkowie rad sołeckich, Rada Gminy.

Możliwe źródła współfinansowania:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020,
- Środki w dyspozycji administracji rządowej (Ministra Administracji i Cyfryzacji),
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- LGD „Zakole Dolnej Wisły” w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju,
- Fundusz Inicjatyw Obywatelskich,
- Mechanizmy norweskie.
- Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój.

3.2 Podniesienie wiedzy i kompetencji mieszkańców do 2023 r.

Drugi cel operacyjny związany z aktywizacją mieszkańców dotyczy podnoszenia ich wiedzy i kompetencji. Była to jedna z większych słabości obszaru, wskazanych w przeprowadzonej diagnozie. Ponadto, w trakcie konsultacji społecznych mieszkańcy wielokrotnie podkreślali, że poza potrzebą podniesienia formalnych kwalifikacji mieszkańców (w formie świadectw, dyplomów ukończenia szkół) konieczne jest także ciągłe doszkalanie i aktualizowanie nabytych wcześniej kompetencji, zgodnie z zasadą life-long learning (choćby w wyniku szybkiego postępu technologicznego, ciągłego rozwoju nowoczesnych technologii informatycznych, zmian w obowiązujących przepisach i standardach).

Przykładowe projekty, realizujące ten cel operacyjny obejmują:

- Prowadzenie działań edukacyjnych, skierowanych do mieszkańców gminy (w formie szkoleń, warsztatów, gier terenowych etc.),
- Wykorzystanie istniejącej bazy edukacyjnej i kulturalnej do prowadzenia zajęć edukacyjnych dla dorosłych (szczególnie popołudniami i w weekendy),
- Współpracę pomiędzy placówkami edukacyjnymi a lokalnymi przedsiębiorcami w celu dostosowania oferty zajęć do realnych i aktualnych potrzeb lokalnego rynku pracy,
- Promocję oferty edukacyjnej dostępnej na terenie Torunia i Bydgoszczy,
- Promocję nowoczesnych technologii jako narzędzia edukacyjnego dla mieszkańców obszarów wiejskich.

Podstawowy realizator projektów: placówki edukacyjne z terenu gminy (publiczne, niepubliczne, firmy szkoleniowe), organizacje pozarządowe, Powiatowy Urząd Pracy w Toruniu, Urząd Gminy w Złejwsi Wielkiej.

Uzupełniająco: lokalni przedsiębiorcy (podnoszący kwalifikacje swoich pracowników we własnym zakresie lub przy wsparciu zewnętrznych źródeł finansowania), podmioty prowadzące działalność edukacyjną w ościennych miastach (Bydgoszczy i Toruniu).

Możliwe źródła współfinansowania:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020,
- Środki w dyspozycji administracji rządowej (Ministra Edukacji, Ministra Kultury, Ministra Sportu i Turystyki, Ministra Administracji i Cyfryzacji),
- Krajowy Fundusz Szkoleniowy,
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- LGD „Zakole Dolnej Wisły” w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju,
- Fundusz Inicjatyw Obywatelskich,
- Mechanizmy norweskie,
- Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój.

3.3 Poprawa integracji mieszkańców gminy oraz rozwój oferty spędzania czasu wolnego do 2023 r.

Trzecim rodzajem działań przyczyniających się do aktywizacji mieszkańców obszaru gminy Zławieś Wielka jest poprawa integracji mieszkańców oraz uatrakcyjnienie oferty spędzania wolnego czasu na terenie gminy. Jest to bardzo istotny element w kontekście specyfiki gminy Zławieś Wielka, w której następuje dynamiczny napływ nowych mieszkańców, przynoszących się z Bydgoszczy i Torunia. Wymaga to podjęcia działań na rzecz ich integracji z osobami, które na tym terenie mieszkają od pokoleń. Dodatkowo, aby podtrzymać atrakcyjność gminy w oczach mieszkańców konieczne jest zapewnienie ciekawej i zróżnicowanej oferty spędzania czasu wolnego, dostosowanej do potrzeb rozmaitych grup docelowych. Możliwości w tym zakresie są ściśle powiązane z zakresem zadań wskazanych w celu operacyjnym 1.1 „Rozbudowa i poprawa standardu infrastruktury publicznej (komunikacyjnej, użytkowej, kulturalnej, społecznej, rekreacyjnej i turystycznej) do 2023 r.”. Wprowadzenie nowej oferty spędzania wolnego czasu wymaga najczęściej rozbudowy lub modernizacji istniejących obiektów użyteczności publicznej (domów kultury, świetlic, boisk etc.). Poważną konkurencją w tym zakresie stanowi jednak oferta kulturalna i rekreacyjna dostępna na terenie Bydgoszczy i Torunia.

Przykładowe projekty, realizujące ten cel operacyjny obejmują:

- Organizację przedsięwzięć, imprez i wydarzeń integrujących lokalną społeczność (spotkania, festyny, zawody sportowe etc.),
- Włączanie możliwie szerokich grup mieszkańców w proces planowania i organizacji lokalnych wydarzeń,
- Wsparcie dla działań o charakterze międzypokoleniowym,
- Organizację nowych form spędzania wolnego czasu dla mieszkańców, z uwzględnieniem zainteresowań różnorodnych grup mieszkańców (dzieci, młodzież, seniorzy itp.),
- Pełne wykorzystanie istniejącej infrastruktury kulturalnej (GOKiS, DK, świetlice wiejskie) w celu organizacji możliwie licznych zajęć dla mieszkańców (np. w ciągu dnia dla seniorów, popołudniami dla dzieci i młodzieży, wieczorami dla dorosłych w celach edukacyjnych lub hobbyistycznych).

Podstawowy realizator projektów: Gminny Ośrodek Kultury i Sportu, Dom Kultury, organizacje pozarządowe i grupy inicjatywne mieszkańców (np. działające w świetlicach wiejskich, Ochotnicze Straże Pożarne, Koła Gospodyń Wiejskich).

Uzupełniająco: administracja samorządowa wyższych szczebli (powiat, województwo), lokalni przedsiębiorcy, organizujący wydarzenia kulturalne i integracyjne na terenie gminy (np. dożynki powiatowe, Święto Gęsiny), Urząd Gminy w Złejwsi Wielkiej.

Możliwe źródła współfinansowania:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020,
- Środki w dyspozycji administracji rządowej (Ministra Edukacji, Ministra Kultury, Ministra Sportu i Turystyki, Ministra Administracji i Cyfryzacji),
- LGD „Zakole Dolnej Wisły” w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju,
- Fundusz Inicjatyw Obywatelskich,
- Mechanizmy norweskie,
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020,
- Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój.

Szczegółowa lista zadań, zgłoszonych przez mieszkańców w formie fiszek projektowych stanowi załącznik nr 1 do strategii.

Zgłoszone przez mieszkańców propozycje projektów i inwestycji zostały oszacowane pod względem kosztowym. Gdyby zdecydowano się na realizację wszystkich zgłoszonych pomysłów, konieczne byłoby zabezpieczenie na ten cel ponad 60 milionów złotych. Aktualnie sytuacja budżetowa gminy nie pozwala na podjęcie tak dużych zobowiązań finansowych. Nawet przy założeniu, że inicjatywy zgłoszone przez mieszkańców będą realizowane przez rozmaite podmioty działające na obszarze gminy (nie tylko samorządowe) oraz, że na większość inwestycji możliwe będzie pozyskanie dofinansowania zewnętrznego (np. z funduszy unijnych dostępnych w budżecie UE na lata 2014-2020) to i tak łączny koszt tego typu projektów przekroczy możliwości finansowe mieszkańców i podmiotów publicznych z terenu gminy.

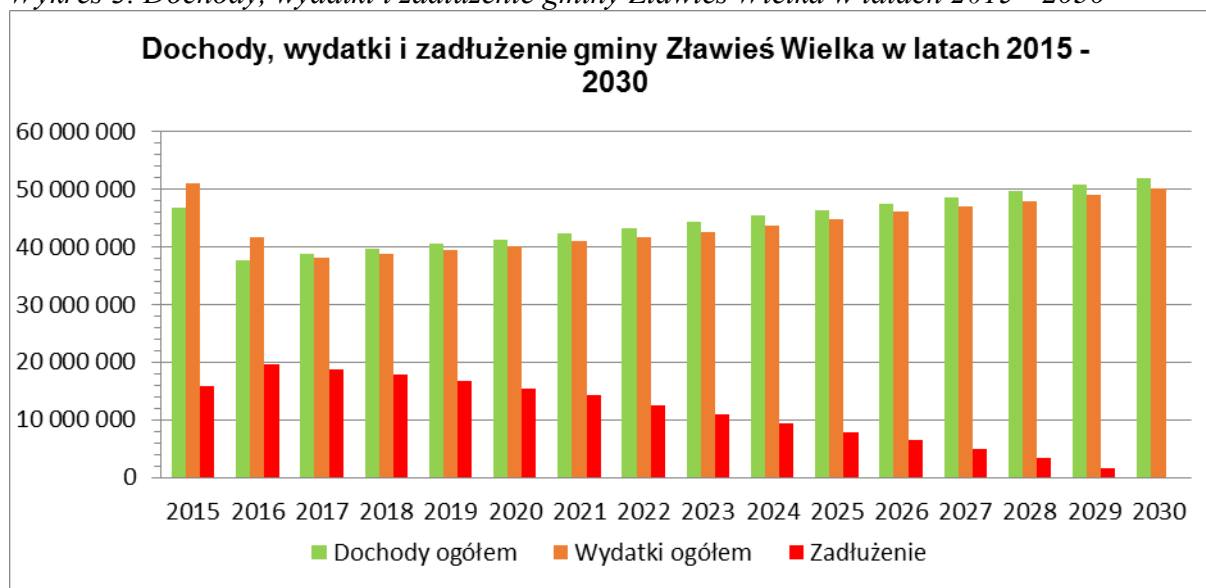
Kluczowym elementem jest tutaj analiza budżetu samej gminy Zławieś Wielka, ponieważ najliczniejsze i najdroższe inwestycje wykazane w załączniku nr 1 do Strategii należą do

zadań własnych jednostek samorządu terytorialnego (budowa i remont dróg, kanalizacja, wodociągi, modernizacja obiektów kulturalnych i szkolnych etc.).

Koszt realizacji zadań w latach 2017-2023, wskazanych przez Urząd Gminy w Złejwsi Wielkiej oraz jednostki jej podległe to aż 83 miliony złotych. Tymczasem według stanu na koniec 2015 roku zadłużenie gminy wyniosło aż 15.669.965,11 złotych. W kolejnych latach konieczna będzie spłata zaciągniętych do tej pory zobowiązań, co znacznie ograniczy wysokość dostępnych środków finansowych na realizację zadań wskazanych w załączniku nr 1 do Strategii.

Analiza planowanych przychodów i wydatków gminy w kolejnych latach pokazuje, że wskaźnik zadłużenia zaczyna zbliżać się do maksymalnych poziomów, przewidzianych w artykule 234 ustawy o finansach publicznych⁸. Ponadto, zgodnie z przyjętymi założeniami spłata dotychczasowego zadłużenia będzie odbywała się aż do 2029 roku.

Wykres 3. Dochody, wydatki i zadłużenie gminy Zławieś Wielka w latach 2015 - 2030

Obowiązująca na moment opracowania niniejszej Strategii Wieloletnia Prognoza Finansowa (WPF) zakładała w szczególności realizację zadań finansowanych ze środków zewnętrznych, co skutkować może, iż od 2017 roku, aby zrealizować zadania z udziałem środków UE Gmina będzie musiała podjąć decyzję o zadłużeniu.

⁸ Indywidualny wskaźnik zadłużenia danej gminy (IWZ) to łączna wartość spłat zobowiązań gminy, powiększonych o koszty ich obsługi do dochodów ogółem budżetu gminy w danym roku.

Wymaga to utrzymania ścisłej dyscypliny finansowej w nadchodzących latach (w tym ograniczenia planowanych wydatków inwestycyjnych). Przy realizacji projektów w ramach nowej perspektywy finansowej UE na lata 2014 – 2020 konieczne będzie zabezpieczenie wkładu własnego poprzez dostępne kredyty i pożyczki

Realia finansowe mogą znacząco ograniczyć skalę możliwych do przeprowadzenia inwestycji. Tylko w niewielkim stopniu możliwe będzie wsparcie się środkami zewnętrznymi na ich realizację. Wynika to z kilku faktów. W nowej perspektywie finansowej ograniczono środki przeznaczone na budowy i remonty dróg lokalnych, sieci wodno-kanalizacyjnej czy modernizację placówek oświatowych (czyli najbardziej pożądane, ale też najdroższe spośród zgłoszonych projektów).

Ponadto w programach UE, obowiązujących na lata 2014-2020 (głównym źródle współfinansowania projektów samorządowych) przewiduje się maksymalne poziomy dofinansowania dla podmiotów z sektora finansów publicznych. Przykładowo w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 został on określony jako jedynie 63,63% kosztów kwalifikowalnych operacji, a w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 jako 85% kosztów kwalifikowalnych.

Stąd wskazanie na liście w załączniku nr 2 do Strategii projektów priorytetowych, to jest takich, których realizacja ma się odbywać w pierwszej kolejności. Pozostałe pomysły zgłoszone przez mieszkańców w toku opracowania niniejszej Strategii (lub w kolejnych latach) będą mogły być realizowane jedynie pod warunkiem pozyskania dodatkowych środków finansowych (np. nadprogramowych nadwyżek budżetowych gminy, dodatkowych źródeł współfinansowania operacji ze środków zewnętrznych), czy w wyniku realizacji części zadań przez podmioty inne niż sektor finansów publicznych (o ile będą one posiadać niezbędne środki finansowe i inne zasoby niezbędne do prawidłowej realizacji projektu).

3.3 Spójność z dokumentami nadrzędnymi

Cele w ramach Strategii Rozwoju Gminy Zławieś Wielka na lata 2015-2023 zostały opracowane w oparciu o diagnozę obszaru, wyznaczone problemy oraz potrzeby lokalnej społeczności. Planowane przedsięwzięcia są adresowane do możliwie szerokiej grupy

mieszkańców obszaru, a także są wobec siebie komplementarne, koncentrując się na 3 sferach działalności mieszkańców: gospodarczej, zawodowej i społecznej.

Wyższy poziom integracji wewnątrz społeczności (Cel III) ułatwi znacząco działania prowadzone w ramach pozostałych celów. Mieszkańcy podnosząc kompetencje wzmocnią swoją pozycję na lokalnym rynku pracy, ponadto przedsiębiorcy angażując się jako odbiorcy i współorganizatorzy projektów społecznych, lepiej poznają potrzeby swojej grupy docelowej. W efekcie będzie to dodatkowe wsparcie działań związanych ze wzrostem poziomu przedsiębiorczości i aktywności zawodowej na terenie gminy (Cel II). Zintegrowana społeczność chętniej zadba również o wspólne dobro, w szczególności jeśli mieszkańcy byli bezpośrednio zaangażowani w projektowanie zmian w swoim otoczeniu (Cel I). W skali długoterminowej, nastąpi wzmocnienie lokalnej tożsamości, poczucia przynależności oraz praktyczne wykorzystanie lokalnych zasobów i potencjału przez społeczność lokalną.

Ponadto, każdy z celów strategicznych będzie dodatkowo komplementarny z celami wyznaczanymi w wieloletnich strategiach regionalnych i ogólnopolskich, realizowanych przez inne jednostki i podmioty. Dla każdego z celów stwierdzono więc zgodność i komplementarność z następującymi dokumentami strategicznymi:

Tabela 42. Spójność przyjętych celów strategicznych z dokumentami nadrzędnymi.

Strategia Rozwoju Gminy Zławieś Wielka na lata 2015-2023	Strategia rozwoju powiatu toruńskiego na lata 2012-2020	Strategia rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020 – Plan modernizacji 2020+	Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020	Strategia Rozwoju Kraju 2020
<p>Cel strategiczny: Poprawa atrakcyjności obszaru gminy do 2023 r.</p> <p>Cele operacyjne: 1.1. Rozbudowa i poprawa standardu infrastruktury publicznej (komunikacyjnej, użytkowej, kulturalnej, społecznej, rekreacyjnej i turystycznej) do 2023 r. 1.2. Ochrona lokalnych zasobów przyrodniczych i środowiska naturalnego do 2023 r.</p>	<p>Cel strategiczny: Rozwój przedsiębiorczości i infrastruktury zapewniający wysoką jakość życia mieszkańców powiatu</p> <p>Cele cząstkowe: 1. Przestrzeń powiatu przyjazna mieszkańcom i inwestorom 6. Wysoki standard usług w zakresie opieki społecznej i zdrowia</p>	<p>Cele strategiczne: 1. Gospodarka i miejsca pracy 2. Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi 3. Dostępność i spójność 4. Innowacyjność 5. Nowoczesny sektor rolno-spożywczy 6. Bezpieczeństwo 7. Sprawne zarządzanie 8. Tożsamość i dziedzictwo</p>	<p>Osie priorytetowe: 1. Wzmocnienie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu 2. Cyfrowy region 3. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie 4. Region przyjazny środowisku 5. Spójność wewnętrzna i dostępność zewnętrzna regionu 6. Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry</p>	<p>Cele strategiczne: I.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej II.2. Wzrost wydajności gospodarki II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko II.7. Zwiększenie efektywności transportu III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych</p>

<p>Cel strategiczny: Rozwój przedsiębiorczości na obszarze gminy do 2023 r.</p> <p>Cel operacyjny: 2.1. Wsparcie działalności lokalnych firm i tworzenie warunków sprzyjających tworzeniu nowych podmiotów gospodarczych i miejsc pracy dla mieszkańców do 2023 r.</p>	<p>Cel strategiczny: Rozwój przedsiębiorczości i infrastruktury zapewniający wysoką jakość życia mieszkańców powiatu</p> <p>Cele cząstkowe: 1. Przestrzeń powiatu przyjazna mieszkańcom i inwestorom 3. Powiat przyjazny rozwojowi przedsiębiorczości</p>	<p>Cele strategiczne: 1. Gospodarka i miejsca pracy 2. Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi 3. Dostępność i spójność 4. Innowacyjność 5. Nowoczesny sektor rolno-spożywczy 6. Bezpieczeństwo 7. Sprawne zarządzanie</p>	<p>Osie priorytetowe: 1. Wzmocnienie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu 3. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna w regionie 5. Spójność wewnętrzna i dostępność zewnętrzna regionu 6. Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry 7. Aktywni na rynku pracy</p>	<p>Cele strategiczne: I.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej II.2. Wzrost wydajności gospodarki II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki II.4. Rozwój kapitału ludzkiego</p>
<p>Cel strategiczny: Aktywizacja mieszkańców obszaru do 2023 r.</p> <p>Cele operacyjne: 3.1. Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w rozwój Gminy do 2023 r. 3.2. Podniesienie wiedzy i kompetencji mieszkańców do 2023 r. 3.3. Poprawa integracji mieszkańców Gminy oraz rozwój oferty spędzania czasu wolnego do 2023 r.</p>	<p>Cel strategiczny: Rozwój przedsiębiorczości i infrastruktury zapewniający wysoką jakość życia mieszkańców powiatu</p> <p>Cele cząstkowe: 2. Dobra jakość kształcenia w powiecie 5. Dobrze funkcjonujący system wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym</p>	<p>Cele strategiczne: 2. Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi 3. Dostępność i spójność 4. Innowacyjność 6. Bezpieczeństwo 7. Sprawne zarządzanie 8. Tożsamość i dziedzictwo</p>	<p>Osie priorytetowe: 2. Cyfrowy region 5. Spójność wewnętrzna i dostępność zewnętrzna regionu 6. Solidarne społeczeństwo i konkurencyjne kadry 7. Rozwój lokalny kierowany przez społeczność 9. Solidarne społeczeństwo 10. Innowacyjna edukacja</p>	<p>Cele strategiczne: I.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela II.4. Rozwój kapitału ludzkiego III.1. Integracja społeczna III.2. Zapewnienie dostępu do określonych standardów usług publicznych III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych</p>

Źródło: Opracowanie własne.

Ponadto przyjęte cele strategiczne komplementarne są z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Zławieś Wielka na lata 2015 - 2020, Programem Rewitalizacji Gminy Zławieś Wielka na lata 2016 - 2023 oraz Lokalną Strategią Rozwoju LGD Zakole Dolnej Wisły na lata 2016-2023.

IV. WDRAŻANIE I MONITORING

4.1 Wdrażanie strategii

Strategia rozwoju gminy jest nadrzędnym dokumentem, wyznaczającym kierunek rozwoju gminy, dlatego ważne jest, aby wdrażać ją w systematyczny i przemyślany sposób. Podkreślić tu należy, że do osiągnięcia założonych celów strategicznych i operacyjnych konieczna będzie współpraca wszystkich przedstawicieli lokalnej społeczności: władz i instytucji publicznych, lokalnych przedsiębiorców, przedstawicieli organizacji pozarządowych i nieformalnych inicjatyw oraz wsparcie ze strony instytucji rządowych i samorządowych szczebla ponadgminnego. Wspólna realizacja zadań oraz komplementarność poszczególnych działań pozwolą na szybsze osiągnięcie celów dzięki efektowi synergii.

Kluczowe znaczenie dla tempa osiągania poszczególnych celów będzie mieć także dostępność środków finansowych w budżetach poszczególnych instytucji i organizacji oraz skuteczność w pozyskiwaniu zewnętrznego współfinansowania (głównie w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020). Ze względu na ograniczone środki budżetowe konieczne jest odpowiednie rozplanowanie inwestycji w czasie (tak, aby nie zachwiać płynności finansowej poszczególnych realizatorów zadań) oraz wskazanie działań priorytetowych, które mają zostać zrealizowane w pierwszej kolejności. Inwestycje wskazane na listach rezerwowych będą mogły być finansowane jedynie w przypadku pozyskania dodatkowych środków.

Orientacyjny harmonogram realizacji poszczególnych zadań priorytetowych (stanowiący załącznik nr 2) uwzględnia planowane terminy uruchomienia zewnętrznych źródeł finansowania, a także ograniczone możliwości budżetowe podmiotów z terenu gminy.

4.2 System monitorowania

Ze względu na długi horyzont czasowy niniejszego dokumentu konieczne jest zapewnienie przejrzystego systemu monitorowania postępów oraz jego elastyczności i możliwości adaptacji do zmieniającego się otoczenia.

Osiąganie przyjętych założeń monitorowane będzie raz w roku, w czwartym kwartale za okres poprzedzających 12 miesięcy.

Powołany zostanie zespół ds. monitorowania założeń strategii. Odpowiedzialna osoba po przygotowaniu sprawozdania z realizacji strategii przedłoży informację Wójtowi oraz Przewodniczącemu Rady Gminy. Efekty realizacji strategii będą mierzone w oparciu o tabelę wskaźnikową, stanowiącą załącznik nr 3 do strategii.

Przewidziano także możliwość aktualizacji strategii w pierwszym kwartale 2020 roku. Należy wtedy ponownie przeanalizować główne trendy, wskazane w diagnozie obszaru gminy oraz zjawiska zewnętrzne mogące mieć wpływ na jej realizację. Rok 2020 to data weryfikacji, swoisty kamień milowy, po którym należy dokonać obowiązkowej oceny i założeń Strategii. Możliwa będzie aktualizacja analizy SWOT, przyjętych celów operacyjnych, dodanie nowych pozycji w wykazie zadań, stanowiących załącznik nr 1, zadań priorytetowych zawartych w załączniku nr 2 oraz korekta zakładanych wartości docelowych wskaźników określonych w załączniku nr 3.

W razie wystąpienia konieczności wprowadzenia zmian w dokumencie Rada Gminy będzie mogła wprowadzić zmiany na wniosek wójta.

PODSUMOWANIE

Kierunek wyznaczony niniejszą Strategią stanowi kontynuację realizacji działań podjętych w poprzednim okresie strategicznym. Nie bez znaczenia jest bezpośrednie odniesienie do misji przyjętej dla gminy w poprzedniej strategii rozwoju. Jej kontynuacja pozwoli zachować spójność, ułatwi wyznaczanie kolejnych zadań, a w skali długoterminowej przejrzystość działań, ewaluację celów oraz tempa ich realizacji.

Podobnie jak w poprzednim okresie, w ramach prac nad Strategią dokonano analizy potrzeb i problemów, ale również potencjału i zasobów. Zaobserwowane zmiany na poziomie lokalnym, a także regionalnym i ogólnopolskim pozwoliły na przyjęcie celów realnych, przejrzystych i odpowiadających na najważniejsze problemy. Równocześnie, wyznaczone zostały cele, które pozwolą na elastyczność i dostosowanie kolejnych zadań do warunków zewnętrznych. Kolejnym krokiem będzie stopniowe wyznaczanie działań krótkoterminowych, dzięki którym osiągnęte będą konsekwentnie wyznaczone wskaźniki.

Wskazane w ramach Strategii cele i proponowane zadania stanowią odpowiedź na najpilniejsze wyzwania, zdiagnozowane w toku prac nad Strategią oraz zgłoszone przez mieszkańców w procesie konsultacji społecznych. O skali potrzeb świadczy łączna wartość proponowanych projektów, których łączny koszt przekroczył 60 milionów złotych. Przy ograniczeniach budżetowych oznacza to, że pełne osiągnięcia zakładanych celów operacyjnych może wykroczyć poza horyzont czasowy niniejszego dokumentu (2023 rok).

Należy podkreślić, iż w tworzeniu Strategii aktywny udział wzięła społeczność lokalna. Aktywność mieszkańców pozwoliła na zrewidowanie ustaleń w ramach diagnozy obszaru oraz wybór celów strategicznych. Również na etapie realizacji Strategii rola społeczności będzie kluczowa dla osiągnięcia zadowalających rezultatów.

Załącznik nr 1- Zestawienie fiszek

L.p.	Nazwa zadania	Szacunkowe koszty inwestycji (jeśli występował)
1.	Oświetlenie wsi Czarnowo	400 000,00*
2.	Gazyfikacja wsi Czarnowo	B.d.**
3.	Poprawa bezpieczeństwa na terenie wsi Czarnowo - budowa ścieżki rowerowej wzdłuż krajowej trasy DK 80	1 000 000,00*
4.	Budowa centrum sportu i rekreacji wsi Czarnowo	500 000,00*
5.	Budowa świetlicy i boiska we wsi Czarnowo	500 000,00*
6.	Utwardzenie i oświetlenie drogi - ul. Orzechowa, Czarnowo	200 000,00*
7.	Gazyfikacja wsi Czarnowo, utwardzenie i oświetlenie ul. Orzechowej w Czarnowie, budowa ścieżki rowerowej wzdłuż DK 80	B.d.**
8.	Stworzenie miejsca rekreacji w Pędzewie, budowa placu zabaw oraz mini boiska sportowego	150 000,00*
9.	Budowa dróg lokalnych wraz z budową chodników oraz oświetleniem w miejscowościach Pędzewo i Gutowo	2 000 000,00*
10.	Rekonstrukcja grodziska "Kamieniec"	500 000,00*
11.	Budowa ścieżki rowerowej wzdłuż DK 80	6 600 000,00*
12.	Budowa chodnika wzdłuż drogi krajowej nr 80 w miejscowości Pędzewo	700 000*
13.	Rewitalizacja jeziora w Górsku	B.d.**
14.	Budowa basenu krytego w Górsku	10 000 000,00*
15.	Modernizacja drogi dojazdowej gminnej ul Wspólna, Górsk	400 000,00
16.	Modernizacja drogi gminnej ul. Harcerska, Górsk	900 000,00
17.	Modernizacja drogi gminnej ul. Długa, Górsk	900 000,00
18.	Położenie chodnika z kostki brukowej przy ul. Prostej, Górsk	180 000,00
19.	Modernizacja drogi gminnej ul. Młodzieżowa, Górsk	400 000,00

20.	Modernizacja drogi gminnej ul. Czeremchowa, Górsk	650 000,00
21.	Budowa placu zabaw w Górsku, ul. Markiewicza i Górsk osiedle	100 000,00
22.	Położenie chodnika z kostki brukowej na ul. Ks. Markiewicza, Górsk	300 000,00
23.	Założenie oświetlenie ulicznego w miejscowości Górsk	60 000,00
24.	Wykonanie siłowni zewnętrznej w miejscowości Górsk	50 000,00
25.	Modernizacja drogi gminnej ul. Nadwiślańskiej, Górsk	600 000,00
26.	Odrolnienie gruntów w miejscowości Łążyn	50 000,00*
27.	Budowa kanalizacji w Czarnym Błocie	3 200 000,00*
28.	Budowa drogi rowerowej Górsk - Przysiek	3 380 000,00
29.	Budowa wodociągu we wsi Czarne Błoto	250 000,00*
30.	Zagospodarowanie terenu szkoły w miejscowości Czarne Błoto	150 000,00*
31.	Budowa kanalizacji we wsi Czarne Błoto	3 200 000,00*
32.	Utwardzenie dróg gruntowych w miejscowości Czarne Błoto	500 000,00*
33.	Pokrycie asfaltem dróg we wsi Czarne Błoto	500 000,00*
34.	Gazyfikacja wsi Czarne Błoto	B.d.**
35.	Utwardzenie drogi gruzem od szkoły w Górsku do wsi Czarne Błoto	130 000,00*
36.	Budowa boiska do piłki nożnej w Czarnym Błocie	30 000,00*
37.	Budowa oświetlenia ul. Leśnej w miejscowości Czarne Błoto	200 000,00*
38.	Budowa Chodnika wzdłuż DK 80, budowa ciągów pieszo - rowerowych, lewoskrętów	1 000 000,00*
39.	Ustawienie Ekranów dźwiękochłonnych	B.d.**
40.	Transparentna gmina	1 000,00
41.	Centra wsi - wybudowanie centrum wsi o charakterze rekreacyjnym, wypoczynkowym.	3 627 000,00

42.	Ochrona krajobrazu	250 000,00
43.	Stworzenie punktu rekreacyjnego dla rowerzystów	15 000,00
44.	Budowa stawu kąpielowego w Skłudzewie	60 000,00
45.	Budowa boiska sołeckiego w Skłudzewie	40 000,00
46.	Renowacja memoriału upamiętniającego pomordowanych mieszkańców Skłudzewa	10 000,00
47.	Budowa chodnika do remizo - świetlicy w Skłudzewie	37 000,00
48.	Budowa chodnika do pałacyku w Skłudzewie	26 000,00
49.	Budowa oświetlenia ulicznego w miejscowości Łążyn, budowa przystanków dla dzieci i młodzieży	250 000,00*
50.	Zwodociągowanie wsi Łążyn	B.d.**
51.	Budowa dachu świetlicy - remizy oraz centralnego ogrzewania, boiska szkolnego, siłowni zewnętrznej w miejscowości Łążyn	250 000,00*
52.	Budowa chodnika przy drodze wojewódzkiej Bierzgłowo-Łążyn	500 000,00*
53.	Asfaltowanie dróg powiatowych i lokalnych w miejscowości Łążyn	4 000 000,00*
54.	Stworzenie zakątka rekreacji w miejscowości Rzęczkowo	39 000,00
55.	Bezpieczne przejście - przejścia dla pieszych w miejscowości Rzęczkowo	30 000,00*
56.	Stworzenie parku wypoczynkowego w Rzęczkowie	150 000,00*
57.	Modernizacja boiska gminnego w Złejwsi Małej	200 000,00
58.	Rozbudowa wraz z termomodernizacją świetlicy remizy OSP Pędzewo	271 304,00
Fiszki zgłoszone przez Urząd Gminy		
1.	Modernizacja drogi krajowej nr 80	B.d.
2.	Przeprawa promowa przez rzekę Wisłę na wysokości Solca Kujawskiego i Czarnowa	375 000,00
3.	Remont drogi Łążyn – Siemoń i Siemoń – Wybcz,	3 000 000,00

4.	Bitumowanie drogi 100176C od DK 80 w Górsku (koło szkoły) – Czarne Błoto (2840mb)	994 000,00
5.	Budowa drogi gminnej relacji Gutowo – Zarośle Cienkie	470 000,00
6.	Budowa drogi od DK 80 do osiedla w Czarnym Błocie,	1 000 000,00
7.	Budowa drogi Zarośle Cienkie – Rzęczkowo	650 000,00
8.	Cegielnik, Szkoła cd. (800mb)	114 184,00
9.	Cichoradz – Gierkowo droga 100110C (1030mb)	360 500,00
10.	Czarne Błoto, ul. Topolowa (300mb)	42 820,00
11.	Czarne Błoto, ul. Wierzbowa (1000mb)	350 000,00
12.	Czarnowo – droga zbiorcza z osiedla (1100mb)	385 000,00
13.	Czarnowo ul. Ogrodowa (700mb)	245 000,00
14.	Czarnowo ul. Owsiana (300mb)	45 000,00
15.	Górsk ul. Czeremchowa (1400mb)	490 000,00
16.	Górsk ul. Długa (1461mb)	511 350,00
17.	Górsk ul. Harcerska (1000mb)	350 000,00
18.	Górsk ul. Młodzieżowa (1100mb)	385 000,00
19.	Górsk ul. Spółdzielcza do ul. Nadwiślańskiej (1150mb)	402 500,00
20.	Górsk, ul. Nadwiślańska (2000mb)	200 000,00
21.	Gutowo – Rzęczkowo (1500mb)	525 000,00
22.	Łążyn – Łążynek (500mb)	41 600,00
23.	Łążyn – Rzęczkowo (1600mb)	560 000,00
24.	Łążyn – Zamek Bierzgłowski (1500mb)	525 000,00
25.	Łążyn od drogi 100167 dz. 17; 19/2	55 000,00

26.	Modernizacja ul Sołeckiej w Starym Toruniu (1000mb)	500 000,00
27.	Przebudowa skrzyżowania Łążyn – Siemoń	150 000,00
28.	Przebudowa skrzyżowania Przysiek – Jaśminowa	300 000,00
29.	Przysiek, ul. Parkowa (200mb)	34 818,00
30.	Remont drogi Czarne Błoto – Górsk.	2 000 000,00
31.	Siemoń od drogi wojewódzkiej 597 droga 100285C (230mb)	44 640,00
32.	Skłudzewo – ul. Stanisławka (2400mb)	840 000,00
33.	Stary Toruń ul. Baśniowa (1050mb)	367 500,00
34.	Stary Toruń ul. Myśliwska (600mb)	210 000,00
35.	Toporzysko od drogi Stanisławka droga 100123C (1000mb)	350 000,00
36.	Zarośle Cienkie do drogi powiatowej 2004 (1370mb)	479 500,00
37.	Zarośle Cienkie ul. Księżycowa do drogi powiatowej 2004 (1000mb)	250 000,00
38.	Zławieś Mała – Czarnowo – po torowisku (5670mb)	1 984 500,00
39.	Zławieś Mała od ul. Kolejowej do Toporzysko (140mb)	49 000,00
40.	Zławieś Mała od ul. Topolowej do Skłudzewo (1400mb)	490 000,00
41.	Zławieś Mała ul. Kanałowa - 730mb	255 500,00
42.	Zławieś Mała ul. Topolowa (380mb)	30 400,00
43.	Budowa drogi pieszo rowerowej wzdłuż ul. Markiewicza w Górsku	1 150 000,00
44.	Budowa drogi rowerowej Górsk – Czarnowo wzdłuż DK 80	3 600 000,00
45.	Budowa drogi rowerowej Górsk – Pedzewo wzdłuż DK 80	1 800 000,00
46.	Budowa drogi rowerowej Górsk – Zamek Bierzgłowski wzdłuż DP 2005	1 500 000,00
47.	Budowa drogi rowerowej Toruń – Górsk z odgałęzieniem do Barbarki	3 400 000,00

48.	Zakup gruntów pod drogi gminne	1 217 000,00
49.	Budowa chodnika od GOKiS do ul. HDK w Złejwsi Małej	700 000,00
50.	Budowa chodnika w Rzęczkowie przy drodze Wojewódzkiej "Pod górę"	700 000,00
51.	Budowa chodnika wzdłuż DK 80 w Czarnowie od kościoła do szkoły	500 000,00
52.	Budowa chodnika wzdłuż DK 80 w Toporzysku od przystanku PKS do skrzyżowania w stronę bloków	100 000,00
53.	Budowa chodnika wzdłuż ul. Osiedlowej w Przysieku	200 000,00
54.	Budowa chodnika wzdłuż ul. Topolowej w Górsku	50 000,00
55.	Budowa oświetlenia na terenie Gminy	1 500 000,00
56.	Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne typu LED	500 000,00
57.	Budowa infrastruktury kanalizacyjnej w m. Cichoradz	1 400 000,00
58.	Budowa infrastruktury kanalizacyjnej w m. Łążyn	4 100 000,00
59.	Budowa infrastruktury kanalizacyjnej w m. Siemoń	4 100 000,00
60.	Budowa infrastruktury wodno-kanalizacyjnej w m. Zarośle Cienkie i Czarne Błoto	3 200 000,00
61.	Budowa sieci wodno-kanalizacyjnych na terenie Gminy	1 308 000,00
62.	Modernizacja hydroforni w m. Siemoń	2 500 000,00
63.	Modernizacja hydroforni w m. Zławieś Mała	2 500 000,00
64.	Modernizacja sieci wodociągowej w m. Rzęczkowo i Skłudzewo	600 000,00
65.	Rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej w m. Czarnowo	2 500 000,00
66.	Rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej w m. Stary Toruń oraz Górsk	5 000 000,00
67.	Rozbudowa sieci wodno-kanalizacyjnej w m. Zławieś Mała	800 000,00
68.	Rozbudowa, przebudowa i nadbudowa Szkoły Podstawowej w Przysieku oraz budowa sali sportowej	4 100 000,00
69.	Nadbudowa nad salą gimnastyczną w Rzęczkowie	600 000,00

70.	Modernizacja wraz z rozbudową ZS w Górsku	1 500 000,00
71.	Modernizacja wraz z rozbudową ZS w Złejwsi Wielkiej	1 500 000,00
72.	Modernizacja wraz z rozbudową SP w Czarnowie	400 000,00
73.	Modernizacja Gminnego Przedszkola w Złejwsi Małej	1 020 000,00
74.	Budowa lodowiska syntetycznego	400 000,00
75.	Modernizacja boiska sportowego w Złejwsi Małej	400 000,00
76.	Modernizacja Sali Gimnastycznej w Złejwsi Wielkiej,	200 000,00
77.	Modernizacja Sali Gimnastycznej w Górsku,	200 000,00
78.	Budowa miejsca rekreacji w miejscowości Czarnowo	75 000,00
79.	Budowa miejsca rekreacji w miejscowości Siemoń	75 000,00
80.	Budowa miejsca rekreacji w miejscowości Zławieś Mała	500 000,00
81.	Rewitalizacja terenu po SKR w Złejwsi Wielkiej w ramach LSR	1 030 000,00
82.	Budowa budynku na potrzeby świadczenia usług rehabilitacji w Górsku	500 000,00
83.	Termomodernizacja budynku ośrodka zdrowia w Górsku	185 000,00
84.	Termomodernizacja budynku ośrodka zdrowia w Złejwsi Wielkiej	325 000,00
85.	Modernizacja GOKiS poprzez termomodernizację budynku	450 000,00
86.	Termomodernizacja SP w Łążyńcu	850 000,00
87.	Modernizacja ogrzewania oraz montaż paneli fotowoltaicznych na szkole w Rzęczkowie	400 000,00
88.	Montaż instalacji prosumenckich, budowa ogniw fotowoltaicznych w ramach OZE	2 020 000,00
89.	Adaptacja budynku leśniczówki w Cichoradzu	278 000,00
90.	Adaptacja budynku w Toporzysku	250 000,00
91.	Budowa świetlicy wiejskiej w Rozgartach	370 000,00

92.	Wsparcie Ochotniczej Straży Pożarnej – zakup samochodów	880 000,00
93.	Gazyfikacja Gminy Zławieś Wielka	B.d.
94.	System ulg podatkowych dla inwestorów	B.d.
95.	Spotkania z potencjalnymi inwestorami	B.d.
96.	Powstanie nowych przedsiębiorstw na obszarze	B.d.
97.	Powstanie punktu doradztwa zawodowego, w tym również dla mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	B.d.
98.	Szkolenia dla młodych przedsiębiorców z zakresu przedsiębiorczości, księgowości, pozyskiwania funduszy	B.d.

* Dane szacowane przez Urząd Gminy w Zławsi Wielkiej

** Brak możliwości oszacowania danych

Załącznik nr 2 do strategii: Zestawienie zadań strategicznych z wyszczególnieniem zadań priorytetowych wraz z orientacyjnym harmonogramem realizacji.

Lp.	Zadania strategiczne	Szacunkowe koszty inwestycji	Czas realizacji	
			2017-2020	2021-2023
1.	Rozbudowa bazy mieszkań socjalnych i komunalnych. Inwestycje priorytetowe: adaptacja budynków w Cichoradzu i Toporzysku	550 000,00	X	X
2.	Budowa, przebudowa i modernizacja dróg lokalnych. Inwestycje priorytetowe: Budowa drogi Zarośle Cienkie – Gutowo, Budowa drogi Zarośle Cienkie – Rzęczkowo, Remont drogi Łążyn – Siemoń i Siemoń – Wybcz, Budowa drogi gminnej w Starym Toruniu – ul. Sołeczka, Budowa drogi gminnej w Zaroślu Cienkim – ul. Księżycowa, Budowa drogi zbiorczej w Czarnowie, Budowa drogi od DK 80 do osiedla w Czarnym Błocie, Budowa ul. Nadwiślańskiej w Górsku, Remont drogi Czarne Błoto – Górsk.	9 000 000,00	X	X
3.	Przeprawa promowa przez rzekę Wisłę na wysokości Solca Kujawskiego i Czarnowa	375 000,00	X	-
4.	Budowa chodników na terenie gminy Inwestycje priorytetowe: Budowa chodnika pod górę w Rzęczkowie, Budowa chodnika wzdłuż drogi wojewódzkiej od GOKiS do ul HDK w Złejwsi Małej, Budowa ciągu pieszo – rowerowego wzdłuż ul. Markiewicza w Górsku, Budowa chodnika w Czarnowie wzdłuż DK 80	3 050 000,00	X	X
5.	Budowa oświetlenia ulicznego na terenie gminy Inwestycje priorytetowe:	1 300 000,00	X	X
6.	Rozbudowa i modernizacja sieci wodno-kanalizacyjnej na terenie gminy Inwestycje priorytetowe: Budowa sieci wodno-kanalizacyjnej w miejscowościach Stary Toruń i Górsk, Budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowościach Czarne Błoto i Łążyn	7 500 000,00	X	X
7.	Budowa, wytyczenie tras i dróg rowerowych i pieszo rowerowych Inwestycje priorytetowe: Budowa	6 100 000,00	X	X

	drogi rowerowej Toruń – Górsk z odgałęzieniem do Barbarki, Budowa drogi pieszo rowerowej wzdłuż ul. Markiewicza w Górsku, Budowa drogi rowerowej Górsk – Pedzewo wzdłuż DK 80.			
8.	Budowa, modernizacja obiektów kulturalnych Inwestycje priorytetowe: termomodernizacja GOKiS, budowa świetlicy w Rozgartach,	820 000,00	X	-
9.	Budowa, remont, modernizacja placówek opiekuńczych i edukacyjnych Inwestycje priorytetowe: Modernizacja Gminnego Przedszkola w Złejwsi Małej, Termomodernizacja budynku Szkoły Podstawowej w Łążynie, Rozbudowa Szkoły Podstawowej w Przysieku, Remont Zespołu Szkół w Złejwsi Wielkiej	4 850 000,00	X	X
10.	Budowa i modernizacja obiektów rekreacyjnych Inwestycje priorytetowe: Budowa miejsc rekreacyjnych w miejscowościach Czarnowo, Siemoń, Zławieś Wielka i Zławieś Mała	1 500 000,00	X	X
11	Budowa, remont, modernizacja obiektów sportowych Inwestycje priorytetowe: Budowa Sali Gimnastycznej w Przysieku, Budowa lodowiska syntetycznego w Złejwsi Wielkiej, Modernizacja Sali Gimnastycznej w Złejwsi Wielkiej, Modernizacja Sali Gimnastycznej w Górsku, Budowa boiska sportowego w Złejwsi Małej	3 900 000,00	X	X
12.	Montaż instalacji prosumenckich OZE	2 020 000,00	X	X
13.	Budowa, remont, modernizacja budynków opieki zdrowotnej Inwestycje priorytetowe: Budowa budynku na potrzeby świadczenia usług rehabilitacji w Górsku, Termomodernizacja budynku ośrodka zdrowia w Górsku, Termomodernizacja budynku ośrodka zdrowia w Złejwsi Wielkiej	1 000 000,00	X	X
14.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	1 500 000,00	X	X

15.	Kompleksowa termomodernizacja budynków gminnych Inwestycje priorytetowe: Termomodernizacja budynków Zakładu Usług Komunalnych w Rzęczkowie, Termomodernizacja Świetlicy Wiejskiej w Pędzewie	1 000 000,00	X	X
16	Modernizacja stacji uzdatniania wody Inwestycje priorytetowe: Modernizacja hydroforni w Siemoniu	2 500 000,00	-	X
17.	Zakup sprzętu dla jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych z terenu gminy Inwestycje priorytetowe: Zakup samochodu dla OSP Toporzysko, Zakup samochodu dla OSP Łążyn	880 000,00	X	X
18.	Rewitalizacja terenu po SKR w Złejwsi Wielkiej w ramach LSR	1 030 000,00	X	-

Załącznik nr 3 do strategii: Wykaz wskaźników realizacji strategii wraz z zakładanymi wartościami docelowymi

Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa:		
	2015-2020	2021-2023	Razem:
Liczba utworzonych lokali socjalnych, komunalnych	8	6	14
Długość przebudowanych, zmodernizowanych, wybudowanych dróg (w km)	40	24	64
Długość wybudowanych, wyremontowanych chodników (w m.)	5200	2500	7700
Liczba nowych punktów oświetlenia	120	90	210
Długość zmodernizowanej, wyremontowanej, wybudowanej kanalizacji sanitarnej (w m)	15 850	5 000	20 850
Liczba nowych przyłączy kanalizacyjnych	160	60	220
Długość zmodernizowanych, wyremontowanych wybudowanych wodociągów (w m)	15 850	5 000	20 850
Długość wybudowanych, wytyczonych tras oraz dróg rowerowych i pieszo rowerowych (w km)	15	20	35
Liczba wybudowanych obiektów rekreacyjnych	5	3	8
Liczba zmodernizowanych obiektów rekreacyjnych	15	15	30
Liczba wybudowanych obiektów kulturalnych	1	1	2
Liczba zmodernizowanych obiektów kulturalnych	10	10	20
Liczba zmodernizowanych punktów oświetleniowych	310	60	370
Liczba wybudowanych, wyremontowanych, zmodernizowanych obiektów opiekuńczych i edukacyjnych	10	8	18
Liczba wybudowanych, wyremontowanych, zmodernizowanych obiektów sportowych	5	3	8
Liczba wybudowanych, wyremontowanych, zmodernizowanych budynków opieki zdrowotnej	3	1	4
Liczba zamontowanych instalacji OZE	100	100	200

Liczba wybudowanych przydomowych oczyszczalni ścieków	50	50	100
Liczba zmodernizowanych stacji uzdatniania wody	-	1	1
Liczba zakupionego sprzętu dla OSP	1	1	2

SPIS TABEL

Tabela 1. Pomniki przyrody	12
Tabela 2. Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni obszaru gminy Zławieś Wielka (stan na 31.12.2015 r.).	13
Tabela 3. Liczba ludności obszaru gminy Zławieś Wielka wg stanu na 31.12.2015 r.....	20
Tabela 4. Przyrost naturalny w gminie Zławieś Wielka w latach 2007-2015.....	21
Tabela 5. Saldo migracji na 1000 osób w gminie Zławieś Wielka w latach 2007-2014.....	22
Tabela 6. Mieszkańcy obszaru gminy Zławieś Wielka w podziale na płeć (stan na 31.12.2015 r.).....	23
Tabela 7. Współczynnik feminizacji na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.	23
Tabela 8. Ludność wg ekonomicznych grup wieku na obszarze gminy Zławieś Wielka (stan na 31.12.2015 r.).....	24
Tabela 9. Ludność w wieku przedprodukcyjnym w ludności ogółem na terenie gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.	24
Tabela 10. Ludność w wieku produkcyjnym w ludności ogółem na terenie gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.	25
Tabela 11. Ludność w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem na terenie gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.	25
Tabela 12. Prognoza demograficzna na lata 2020-2035 dla powiatu toruńskiego.	27
Tabela 13. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.	27
Tabela 14. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.	28
Tabela 15. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.	28
Tabela 16. Ludność w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia.	29
Tabela 17. Pracujący na 1000 ludności na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.	30
Tabela 18. Pracujący wg sekcji PKD 2007 na obszarze powiatu toruńskiego w latach 2007-2015.	31
Tabela 19. Przeciętne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej na obszarze powiatu toruńskiego w latach 2007-2015.....	32
Tabela 20. Przedsiębiorczość na obszarze gminy Zławieś Wielka wg stanu na 31.12.2015 r.	33
Tabela 21. Liczba zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON w podziale na sekcje PKD 2007 na obszarze gminy Zławieś Wielka wg stanu na 31.12.2015 r.....	33
Tabela 22. Bezrobocie na obszarze gminy Zławieś Wielka wg stanu na 31.12.2015 r.....	35
Tabela 23. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.....	36
Tabela 24. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.	38

Tabela 25. Odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.	38
Tabela 26. Liczba szkół oraz liczba osób uczących się na obszarze gminy Zławieś Wielka wg stanu na 2015 r.	39
Tabela 27. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2009-2015.	44
Tabela 28. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2009-2015.	44
Tabela 29. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2009-2015.	45
Tabela 30. Wydatki na pomoc społeczną w latach 2008-2015 na obszarze gminy Zławieś Wielka.	45
Tabela 31. Wykaz zabytków nieruchomych na terenie gminy Zławieś Wielka wpisanych do rejestru zabytków wg stanu na 31 grudnia 2015 r.	50
Tabela 32. Wykaz stanowisk i obiektów archeologicznych na terenie gminy Zławieś Wielka.	51
Tabela 33. Liczba obiektów kulturalnych oraz zakres działania na obszarze gminy Zławieś Wielka wg stanu na 2015 r.	54
Tabela 34. Wykaz dróg gminnych skategoryzowanych z nadanymi numerami.	57
Tabela 35. Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy wg stanu na 10.2013 r.	64
Tabela 36. Wykaz dróg wojewódzkich przebiegających przez teren gminy wg stanu na 12.2015r.	64
Tabela 37. Ludność (w procentach) z dostępem do sieci wodociągowej na terenie gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.	66
Tabela 38. Produkcja wody na terenie gminy Zławieś Wielka w 2015r.	66
Tabela 39. Funkcjonowanie oczyszczalni ścieków na terenie gminy Zławieś Wielka w 2015 r.	67
Tabela 40. Ludność (w procentach) z dostępem do sieci kanalizacyjnej na terenie gminy Zławieś Wielka w latach 2008-2015.	68
Tabela 41. Analiza SWOT dla gminy Zławieś Wielka.	72
Tabela 42. Spójność przyjętych celów strategicznych z dokumentami nadrzędnymi.	96

SPIS ZAŁĄCZNIKÓW

<i>Załącznik nr 1- Zestawienie fiszek</i>	101
<i>Załącznik nr 2 do strategii: Zestawienie zadań strategicznych z wyszczególnieniem zadań priorytetowych wraz z orientacyjnym harmonogramem realizacji.</i>	109
<i>Załącznik nr 3 do strategii: Wykaz wskaźników realizacji strategii wraz z zakładanymi wartościami docelowymi</i>	112

SPIS RYSUNKÓW I FOTOGRAFII

<i>Rysunek 1. Mapa województwa kujawsko-pomorskiego z zaznaczonym obszarem gminy Zławieś Wielka.....</i>	<i>10</i>
<i>Rysunek 2. Mapa Gminy – sieć dróg gminnych, oświetlenie uliczne gminy.</i>	<i>15</i>
<i>Rysunek 3 źródło: Informatyczny System Osłony Kraju</i>	<i>17</i>
<i>Rysunek 4 źródło: Informatyczny System Osłony Kraju</i>	<i>17</i>
<i>Rysunek 5 źródło: Informatyczny System Osłony Kraju</i>	<i>18</i>
<i>Fot 1. Pompownia przeciwpowodziowa w Czarnowie. Źródło: Archiwum Urzędu Gminy w Złejwsi Wielkiej.....</i>	<i>19</i>
<i>Fot 2. Zmodernizowany wał przeciwpowodziowy w gminie Zławieś Wielka, źródło KPZMiUW.....</i>	<i>19</i>
<i>Rysunek 6 Mapa Gminy, źródło Urząd Gminy w Złejwsi Wielkiej.</i>	<i>49</i>

SPIS WYKRESÓW

<i>Wykres 1. Zmiana liczby ludności obszaru gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.....</i>	<i>21</i>
<i>Wykres 2. Zmiana udziału grup wg podziału ekonomicznego w ludności ogółem na obszarze gminy Zławieś Wielka w latach 2007-2015.....</i>	<i>26</i>
<i>Wykres 3. Dochody, wydatki i zadłużenie gminy Zławieś Wielka w latach 2015 - 2030.....</i>	<i>93</i>